

Аркадий Стругацки, Борис
Стругацки

Приказка за Тройката

Пролог

Тази история започна така: веднъж в разгара на работния ден, когато се потях над поредната рекламация към Китежградския завод за маготехника, в кабинета ми цъфна моят приятел Едик Амперян. Като вежлив и възпитан човек той не се материализира безцеремонно направо върху еднокракия стол за посетители, не се вмъкна нагло през стената и не нахлу през отвореното прозорче, преобразен като паве, изстреляно от катапулт. Повечето от приятелите ми постоянно бързаха за някъде, все не сколасваха и винаги закъсняваха за нещо и затова изникваха от нищото, нахълтваха през стените и долитаха с безочлива непринуденост, пренебрегвайки обикновените комуникации. Едик не беше такъв: той скромно влезе през вратата. Дори почука преди това, но аз няхах време да отвърна. Едик застана пред мен, поздрави и попита:

– Все още ли ти трябва Черната кутия?

– Кутия ли? – промърморих, като не намерих сили да се откъсна от рекламацията. – Ами как да ти кажа... Всъщност за каква кутия става дума?

– Струва ми се, че ти преча – внимателно рече вежливият Едик. – Извинявай, но ме праща шефът... Работата е там, че някъде след около час за първи път ще бъде пуснат в действие нов тип асансьор извън пределите на тринайсетия етаж. Предлагат ни да се възползуваме от случая.

Мозъкът ми все още плуваше в отровните изпарения на рекламационната фразеология, затова само тъпо промърморих:

– Какъв асансьор би трябвало да бъде натоварен и изпратен на наш адрес още на тринайсетия етаж тази година...

Ала сетне първите няколко десетки бита от информацията на Едик достигнаха до сивото ми вещество. Оставих писалката и го помолих да повтори. Едик търпеливо ми обясни отново.

– Сигурен ли си? – попитах със замиращ шепот.

– Абсолютно – рече Едик.

– Да вървим – казах и измъкнах от бюрото папката с копията на заявките си.

– Къде?

– Как „къде“? На седемдесет и шестия!

– Така изведнъж не бива – рече Едик, поклащайки глава. – Първо трябва да се отбием при шефа.

– Че защо?

– Той помоли да наинем. Има нещо мътно около този седемдесет и шести етаж. Шефът иска да ни даде напътствия.

Повдигнах рамене, но не взех да споря. Навлякох сакото, извадих от папката заявката за Черната кутия и се запътихме към шефа на Едик – Фьодор Симеонович Киврин, завеждащ отдела „Линейно щастие“. На площадката пред стълбището на първия етаж около решетката на асансьорната шахта цареше необичайно оживление. Вратата на шахтата беше разтворена, вратата на кабината-също, светеха многобройни лампи, проблясваха огледала, лакираните повърхности матово сияеха. Под стария, вече избледнял лозунг: „Ще предадем асансьора в чест на празника!“ се тълпяха любопитни и жадуващи да се повозят. Изпълнени с уважение, всички попиваха думите на заместник-директора по административно-стопанската част Модест Матвеевич Каменоедов, който държеше реч пред строените монтьори от Соловецката инспекция по парни котли.

– ...С това трябва да се престане – внушаваше им Модест Матвеевич – Това е асансьор, а не някакви си спектроскопи-микроскопи. Асансьорът е мощно средство за издигане, това – първо. Той е също и транспортно средство. Асансьорът трябва да бъде като самосвал: пристига, изсипва товара и тръгва обратно. Това значи, първо. На администрацията отдавна е известно, че много другари учени, в това число и отделни академици, не умеят да експлоатират асансьора. Ние се борим с този недостатък и повече няма да го допускаме. Въвеждат се изпити за правото да се управлява асансьор, без оглед на минали заслуги... учредява се званието „Отличен водач на асансьор“... и така нататък. Това – второ. Но монтьорите от своя страна са длъжни да подсигурят непрекъснатата му работа. Хич не ми се позовавайте на обективни обстоятелства. Нашият лозунг е: асансьорът е за всички. Без да се държи сметка за чиновове, звания и длъжности. Асансьорът трябва да издържи пряко попадение и на най-необучения академик в кабината.

Промушихме се през тълпата и продължихме нататък. Тържествената обстановка на този импровизиран митинг ми направи много силно впечатление. Чувствувах се, че днес асансьорът най-сетне наистина ще заработи и може би ще работи цели денонощия. Това беше знаменателно. Асансьорът открай време беше ахилесовата пета на нашия институт и лично на Модест Матвеевич. Всъщност той не се отличаваше с нищо особено. Беше си асансьор като асансьор, с всичките му достойнства и недостатъци. И както подобаваше на всеки порядъчен асансьор,

постоянно гледаше да заседне между етажите, вечно беше зает, непрекъснато правеше така, че да изгарят крушките, които завиваха на таванаму, изискваше безукорно боравене с вратите на шахтата и, влизайки в кабината, никой не можеше да каже със сигурност, кога и къде ще успее да излезе. Но нашият асансьор си имаше и една особеност. Не можеше да понася да се издига над дванайсетия етаж. Е, разбира се, в историята на института бяха известни случаи, когато отделни изкусни майстори съумяваха да сложат юзда на вироглавия механизъм и като го сръгваха с колене, се издигаха буквално на фантастични висоти. Но за обикновените човешки маси цялата необятна грамада на института над дванайсетия етаж си оставаше чисто бяло петно. За тези територии, почти напълно откъснати от света и от административното влияние, се носеха всевъзможни, често противоречиви слухове. Така например се твърдеше, че на сто двайсет и четвъртия етаж имало изход към съседното пространство с други физически свойства, че двеста и тринайсетият етаж бил обитаван от неизвестно племе алхимици – идейни наследници на прочутия „Съюз на Деветте“, основан от просветения индийски цар Ашока, а на хиляда и седемнайсетия и досега си живели по живо – по здраво на брега на Синьото море старецът, старицата и златните рожби на Златната рибка.

Лично мен, както и Едик, най-вече ни интересуваше седемдесет и шестият етаж. Според инвентарната ведомост там се съхранявала идеалната Черна кутия, необходима на Изчислителния център, а освен това живеела и някаква Говоряща дървеница, от която извънредно много и отдавна се нуждаеше отделът „Линейно щастие“. Доколкото знаехме, на седемдесет и шестия етаж имало нещо като склад за дефицитни явления в природата и обществото и много сътрудници на института просто копнееха да попаднат там и да бръкнат с хищните си лапи в тази съкровищница Фьодор Симеонович например бленуваше за уж ширналата се там на цели хектари гранулирана Почва за оптимизъм. Момчетата от отдел „Социална метеорология“ страшно много се нуждаеха от поне един квалифициран Уличен ваксаджия – а там фигурирали трима и всички до един били с ефективна температура, близка до абсолютната нула. Кристобал Хозевич Хунта пък, завеждащият отдел „Смисъл на живота“ и доктор на най-неочакваните науки, гореше от желание да улови на седемдесет и шестия етаж уникалния екземпляр от така наречената Мечта Безкрила приземена, за да я препарира за музея. Шест пъти през последния четвърт век се опитвал да си пробие път до седемдесет и шестия етаж направо през подове и тавани, като използвал изключителните си

способности в областта на вертикалната трансгресия, но дори той не успял: според остроумния замисъл на древните архитекти всички етажи над дванайсетия бяха плътно изолирани за всякакви видове трансгресия. Така че успешното пускане на асансьора в експлоатация означаваше нов етап в живота на нашия колектив.

Стигнахме до кабинета на Фьодор Симеонович и старият домашен дух Тихон, един чистичък кротушко, приветливо разтвори вратата пред нас. Влязохме. Фьодор Симеонович не беше сам. Небрежно отпуснат в удобното кресло, зад неговото просторно бюро седеше маслиноликият Кристобал Хозевич и смучеше ароматна хаванска пура. Самият Фьодор Симеонович, подпъхнал палци зад ярките си тиранти, се разхождаше из кабинета с наведена глава и се стареше да стъпва по самия край на шемаханския килим. На бюрото в кристални вази се кипреха райските плодове: големите румени ябълки на Познанието ма Злото и на пръв поглед абсолютно негодните за ядене, но въпреки това винаги червиви ябълки на Познанието на Доброто. Порцелановата купа до лакътя на Кристобал Хозевич беше пълна с огризки и фасове.

Когато ни откри, Фьодор Симеонович се спря.

– А ето ги и тях с-самите – рече той без обичайната си усмивка. – М-моля седнете. В-времето е скъпо. Онзи К-каменоедов е дрънкало, но с-скоро ще свърши. К-кристо, об-бясни п-положението, че мене не ме бива т-твърде за тая работа.

Седнахме. Като присви дясното си око от дима, Кристобал Хозевич преценявашо ни огледа.

– Дадено, ще обясня – каза той на Фьодор Симеонович. – С тази работа положението е такова, младежи, че би следвало да тръгнем ние, хора опитни и ловки. Но за съжаление администрацията е на мнение, че сме твърде стари и твърде уважавани, за да участвам е в първото изпитание на новия асансьор. Затова ще тръгнете вие, но веднага искам да ви предупредя, че това не е проста разходка, че отивате на разузнаване, може би на разузнаване с бой. От вас се иска да проявите самообладание, мъжество и изключителна предпазливост. Лично аз не виждам да притежавате тези качества, но съм готов да си затворя очите заради Фьодор Симеонович, който ви препоръчва. Тъй или иначе длъжни сте да знаете, че най-вероятно ще се наложи да действувате на вражеска територия, при то това ще се сблъскате с неумолим и жесток враг, които не се спира пред нищо.

От това въведение ме побиха тръпки, но в този момент Кристобал Хозевич взе да обяснява как стоят нещата. А нещата стояли така.

На седемдесет и шестия етаж бил разположен древният град Гмежкорпион, завладян на времето от отмъстителния княз Олег Вещи като трофей. От памтивека Гмежкорпион бил средище на странни явления и арена на странни събития. Защо ставало така не било известно, но всичко, което на отделни етапи от научния, техническия и социалния прогрес не можело да бъде разумно обяснено, попадало именно там, за да бъде съхранено за по-добри времена. Така че още по времето на Петър Велики едновременно със създаването на знаменитата Куншткамера в Санкт Питербурх и подражавайки на нея, тогавашната соловецка администрация в лицето на бомбардир-поручик Птишка и неговата полурота гренадири учредила в Гмежкорпион „Камера на Негово императорско Величество за Пречудесни и преудивителни кунштове с тъмница и две бани“. В онези времена седемдесет и шестият етаж бил втори, за асансьори никой дори не бил чувал и да попадне човек в „Камерата на Н. И. В. за кунштове“ било много по-лесно, отколкото в градската баня. С течение на годините, колкото повече се извисявало Зданието на Науката, толкова по-трудно ставало да се проникне там, а с появата на асансьора достъпът до нея почти напълно бил пресечен. А междувременно „Камерата на кунштовете“ продължавала да расте и да се обогатява с нови експонати. При Екатерина Втора се превърнала в „Императорски музей за Зоологически и прочие Чудеса от Натурата“, след това при Александър Втори – в „Руски Императорски резерват на Магическите, спиритическите и окултните феномени“, и накрая – в Държавна колония на Необяснените явления при НИЧУВЪ¹ към Академията на науките. Гибелните последици от изобретяването на асансьора пречели тази съкровищница да се използва за научни цели. Деловата кореспонденция с тамошната администрация била неимоверно затруднена и неизбежно се разтакавала във времето: спусканите отгоре въжета с писма се късали под собствената си тежест, пощенските гълъби отказвали да летят на такава височина, радиовръзката била несигурна поради изостаналостта на гмежкорпионската техника, а използването на въздухоплавателни средства водело само до изчерпване на дефицитния хелий...

Впрочем, това бяха само исторически сведения. Преди двайсетина години развилнелият се асансьор запратил на седемдесет и шестия етаж инспекционната комисия на Соловецкото градско комунално стопанство, която скромно се била запътила да огледа задръстената канализация в лабораториите на професор Избегало на четвъртия етаж. Какво по-

1. Научноизследователски институт по чудеса и вълшебства. Б. пр.

точно се случило – останало неизвестно. Сътрудникът на Избегало, който очаквал комисията на площадката пред асансьора на техния етаж, разказал, че кабината профучала с безумен вой нагоре по шахтата, зад остъклената врата се мярнали изкривени от ужас лица и страшното видение изчезнало. Точно след час кабината била открита на дванайсетия етаж – разпенена, пръхтяща и още трепереща от възбуда. Комисията я нямало, а на стената с канцеларско лепило била залепена бележка, написана на гърба на „Акт за незадоволително състояние“. Бележката осведомявала: „Излизам на оглед. Виждам странен камък. На др. Заврънкулик е наложено мъмрене за отбиване в храстите. Председател на комисията Л. Вуняков“. Дълго време никой не знаел къде всъщност е напуснал кабината Л. Вуняков с подчинените си. Идвала милиция, администрацията имала много неприятности. По-късно, след месец, на покрива на кабината открили два запечатани пакета, адресирани до началника на градското комунално стопанство. Единият пакет съдържал купчинка заповеди на тънка, цигарена хартия, в които се наказвали с мъмрене ту другарят Заврънкулик, ту другарят Головодов най-често за прояви на индивидуализъм и на някаква загадъчна „зъбовщина“. Във втория пакет били материалите от огледа на състоянието на канализацията в Гмежкорпион (състоянието ѝ се признавало за задоволително) и заявления до счетоводството за начисляване на високопланински надбавки и допълнителни командировъчни. След това кореспонденцията отгоре започнала да пристига доста редовно. Отначало съдържала протоколи от заседанията на Инспекционната комисия на градското комунално стопанство, по-късно протоколи от заседанията просто на Инспекционната комисия, след това – на Специалната комисия за разследване на положението, а после изведнъж – на Временната Тройка за разследване дейността на коменданта на Колонията за Необяснени явления др. Зъбко и накрая, след три поредни докладни „за проявена престъпна небрежност“, Л. Вуняков се под писал като председател на Тройката по рационализиране и утилизирание на необяснените явления (ТПРУ на НЯ).

Отгоре престанали да спускат протоколи и се захванали да разпращат циркуляри и указания. Тия документи били страшни както по форма, така и по съдържание. Те неопровержимо доказвали, че бившата комисия от градското комунално стопанство узурпирала властта в Гмежкорпион и явно не била в състояние разумно да се разпорежда с тази власт.

– Главната опасност идва оттам – с отмерен глас говореше Кристобал Хозевич, като смучеше от време на време загасналата си пура, – че в

ръцете на тези нехранимайковци е небезизвестният Голям кръгъл печат. Надявам се, разбирате какво означава това...

– Разбирам – тихо рече Едик. – И с брадва да сечеш, пак не можеш го измъкна... – Ведрото му лице помръкна. – А какво ще стане, ако използваме реморализатора?

Кристовал Хозевич погледна към Фьодор Симеонович.

– Можете да опитате естествено – каза той, повдигайки рамене. – Обаче се страхувам, че процесите са отишли твърде далеч...

– Н-не, че з-защо... – възрази Фьодор Симеонович. – Използвайте го, из-зползвайте го, Едик. Няма да вземете да размахвате там автомата я... М-между другото там при тях е и Избегало.

– Как така? – изумихме се ние.

Обясниха ни, че преди три месеца отгоре дошло искане за научен консултант с фантастично голяма заплата. Никой не повярвал в тази заплата, а най-малко от всички – професор Избегало, който по това време тъкмо завършвал епохалното си дело по развъждането чрез превъзпитание на самонабучващ се на риболовната въдица дъждовен червей. Избегало декларирал своето недоверие на всеослушание пред научния съвет и същата вечер избягал, захвърляйки всичко. Мнозина го видели как, захапал със зъби чантата си, се катерел по вътрешната стена на шахтата и излизал на етажите, кратни на пет, да възстанови силите си в бюфета. А след седмица отгоре била спусната заповед за зачисляването на професор А. А. Избегало като научен консултант към ТПРУ на НЯ с обещаното възнаграждение и надбавки за ползуване на чужди езици.

– Благодаря – каза възпитаният Едик. – Това са ценни сведения. Е, ами ние да тръгваме?

– Вървете, вървете, г-гълбчета – развълнувано рече Фьодор Симеонович. Той погледна в магическия кристал. – Да, вече е време Каменоедов с-скоро ще с-свърши. И п-по-внимателно там... Уж-жасно е това място, з-зловещо...

– И без емоции! – настойчиво ни напомни Кристовал Хозевич. – Ако не Ви дават вашите дървеници и кутии, няма да ги насилвате. Вие сте съгледвачи С Вас ще бъде установена едностранна телепатична Връзка. Ще следим всяка ваша крачка. Събирайте информация – това Ви е основната задача.

– Разбираме – каза Едик.

Кристовал Хозевич отново ни огледа колко струваме.

– Защо ли не пратим с тях и Модест – промърмори той под носа си. – Клин клин избива... – После махна безнадеждно с ръка. – Е, добре,

вървете. Буенавентура.

Излязохме и Едик каза, че сега трябва да се отбием при него в лабораторията и да вземем реморализатора.

Напоследък се бе запалил по практическата реморализация. В девет шкафа на неговата лаборатория се помещаваше опитният агрегат, чийто принцип на действие се свеждаше до потискане примитивните рефлексии на облъчвания и изваждане на бял свят, насочване навън на разумното, доброто и вечното. С помощта на този опитен реморализатор Едик успя да излекува един страстен филателист, върна в лоното на семействата им двама превъртели хокейни запалняковци и вкара в правия път един застаряващ клеветник. Сега се мъчеше да излекува от простацината нашия голям приятел Витка Корнеев, но видим успех. Все още нямаше.

– Как ще помъкнем всичко това? – казах, като огледах със страх шкафовете.

Едик обаче ме успокои. Разполагал с почти готов портативен вариант, с по-малка мощност, но се надявал, че за нашите цели тя ще е достатъчна. „Там ще дозая каквото трябва и ще го настроя“ – рече той и мушна в джоба си плоска метална кутия.

Когато отново се върнахме на площадката пред асансьора, Модест Матвеевич завършваше речта си.

– ... На това също ще сложим край – твърдеше той с вече малко пресипнал глас. – Защото, първо на първо, асансьорът е важен фактор за нашето здраве. Това – първо. И той пести работно време. Асансьорът струва пари и ние категорично няма да позволим да се пуши в него... Я да видим има ли доброволци? – попита той, извърщайки се неочаквано към тълпата.

Неколцина се отзоваха тутакси, но Модест Матвеевич отхвърли кандидатурите им. „Много млади сте още да пътувате с асансьори – заяви той. – Това не ви е спектроскоп.“

Двамата с Едик мълчаливо се провряхме най-отпред.

– Ние сме за седемдесет и шестия – тихо рече Едик. Тълпата мигом се умълча, изпълнена с уважение. Модест Матвеевич ни огледа от главата до петите с огромно съмнение.

– Слабоватички сте – промърмори той замислено. – Въззеленички сте още... Пушите ли?

– Не – отвърна Едик.

– Много рядко – казах аз.

От навалицата при Модест Матвеевич дотърча домашният дух Тихон и му пошепна нещо на ухото. Модест Матвеевич присви устни и се

нацупи.

– Ще проверим тази работа – каза той и като измъкна от джоба си бележник, попита недоволно. – За какво отивате там, Амперян?

– За Говорящата дървеница – отвърна Едик. – А вие, Привалов?

– За Черната кутия.

– Хм... – Модест Матвеевич запрелиства бележника си. – Вярно... там са... така-а... В Колонията на Необяснените явления... Покажете заявките.

Показахме му ги.

– Ами тръгвайте щом е тъй... Не сте нито първите, нито последните...

Той отдаде чест. Разнесе се траурна музика. Тълпата се развълнува. Влязохме б кабината. Обзе ме мъка и страх, сетих се, че не се сбогувах със Стелочка. „Ще ги размажат там – обясняваше Модест Матвеевич на някого. – Жалко... Не са лоши момчета... Ей на, Амперян дори не пуши и капка не слага в устата...“

Металната Врата на шахтата се затвори с трясък. Като избягваше да ме поглежда, Едик натисна бутона за седемдесет и шестия етаж. Вратата на кабината автоматично се залости, светна надпис: „Не пуши! Затегни коланите!“ и потеглихме на път.

Отначало кабината се завлачи лениво, във вял тръс. Явно за никъде не ѝ се тръгваше. Бавно потъваха надолу познатите коридори, печалните лица на приятели, саморъчно направените плакати „Юнаци!“ и „Никога не ще ви забравим!“. На дванайсетия етаж за последен път ни помахаха с кърпички и кабината навлезе в неведомите области. Показваха се и изчезваха необитаеми на пръв поглед пусти помещения, тласъците ставаха все по-редки и все по-слаби, кабината сякаш заспиваше в движение и на шестнайстия етаж спря съвсем. Едва смогнахме да разменим две-три думи с някакви въоръжени хора, които се оказаха сътрудници на отдела „Омагьосани съкровища“, когато изведнъж кабината се изправи на задните си крака, изцвили с ламаринен квик и в бесен галоп се устреми към зенита. Замигаха лампички, защракаха прекъсвачи. Страшното претоварване ни притисна към пода. За да се задържим на крака, двамата с Едик се хванахме един за друг. В огледалата се отразяваха лицата ни, плувнали в пот от напрежението, и вече се бяхме приготвили за най-лошото, но в същия миг ситен тръс смени галоп, силата на тежестта спадна до едно и половина g и ние се покопитихме. Далакът на кабината изхълца, тя кацна на петдесет и седмия етаж и остана там.

Вратата се отвори, влезе тронав старец с надянат на гърдите

акордеон, небрежно ни рече: „Здрасти на всички“ и натисна бутона за шейсет и третия етаж. Когато кабината потегли, той се облегна на стената, замечтано подбели очи и тихичко засвири мелодията на „Тухлички“ „Отдолу идете а?“ – лениво се осведоми той, без да извърща глава. „Отдолу“ – отвърнахме му. „Каменоедов още ли работи?“. „Работи“. „Е, поздравете го“ – рече непознатият и повече не ни обърна внимание.

Като потреперваше в такт с „Тухличките“, кабината бавно се издигаше, а ние двамата с Едик от стеснение се захванахме да изучаваме „Правилата за ползуване“, гравирани на медна табелка. Научихме, че се забранява: качването в кабината с прилепи, вампири и летящи кучета; излизането през стените в случай на спиране на асансьора между етажите; превозването на горивни и Взривни материали, както и на всякакви стъкленици с джинове и ифрити без огнеупорни намордници; ползуването на асансьора от домашни духове и върколаци без придружители... Забраняваше се също на всички без изключение да правят лудории, да се занимават със спане или да извършват подскоци.

Не успяхме да прочетем докрай правилата. Кабината спря, непознатият излезе и Едик отново натисна бутона за седемдесет и шестия етаж. В същия миг кабината така стремително хукна нагоре, че ни притъмня пред очите. Когато си поехме дъх, тя стоеше неподвижно и вратите бяха отворени. Намирахме се на седемдесет и шестия етаж. Споглеждайки се, излязохме, развели над главите си заявките като бели парламентърски знамена. Не знам какво всъщност очаквахме. Да ни сполети някаква беда.

Но нищо страшно не се случи. Попаднахме в кръгла, пуста и много прашна зала със схлупен сив таван. По средата, враснал в паркета, се извисяваше голям бял заоблен камък, напомнящ крайпътен знак, а около него безразборно се търкаляха стари, вече пожълтели кости. Наоколо цареше полумрак и миришеше на мишки. Изведнъж вратата на шахтата зад нас се затръшна от само себе си, трепнахме и се обърнахме, но успяхме да зърнем само покрива на пропадащата кабина. Зловещият отдаляващ се тътен прекъсна в залата и утихна.

Бяхме в капан.

Тутакси неудържимо ни се прииска да се върнем назад, долу, но слисането, което се мярна за миг по лицето на Едик, ми вдъхна сили. Вирнах глава, изпъчих се, кръстосах ръце отзад и пристъпвайки смело, като се помъчих да запазя независимия си скептичен вид, се запътих към камъка. Както и очаквах, той се оказа нещо като крайпътен знак от ония, дето често се срещат в приказките. Надписът на него изглеждаше

така:

- 1 наляво ха си тръгнал главата си ще счупиш*
- 2 надясно ха си тръгнал нийде не ще стигнеш*
- 3 направо ха си тръг С В ЪХ*

– Последния ред са го изстъргали – поясни Едик. – Аха, там има още някакъв надпис с молив... „Ние... тука... се посъветвахме с народа и има... мнение, че трябва да вървим... направо. Подпис: Л. Вуняков.“

Погледнахме направо. Сега, когато очите ни бяха свикнали с разсеяната светлина, проникваща неизвестно откъде в залата, видяхме, че има врати. Бяха три, като вратите, водещи, така да се каже, наляво и надясно, се оказаха заковани с дъски, а от асансьора към вратата направо се виеше заобикаляйки камъка, утъпкана в прахта пътечка.

– Не ми харесва тази работа – рекох с мъжествена откровеност. – И никакви кости наоколо...

– Според мен са слонски – каза Едик. – Пък и какво значение има. Няма да се връщаме, я.

– Все пак не е ли по-добре да напишем бележка и да я хвърлим в асансьора? – предложих. – Ще загинем и помен няма да остане от нас.

– Саша – рече Едик, – не забравяй, че сме в телепатична връзка. Неудобно е. Я се стегни.

Стегнах се. Пак се изпъчих и смело закрачих към вратата направо. Едик вървеше до мен.

– Рубикон е преминат! – заявих аз и ритнах вратата.

Резултатът от ефектния жест беше плачевен: оказа се, че на вратата имало едва личаща табелка: „Дръпни“, та се наложи Втори път да преминаваме Рубикон, вече без жестове, а с мъка, преодолявайки силната пружина.

Веднага зад прага започваше парк, облян в слънчева светлина. Видяхме пясъчни алеи, подстригани храсти и табелки: „Не тъпчи градинките и не яж тревата“. Срещу нас имаше чугунена пейка със счупена облегалка, а на пейката някакъв странен човек с пенсне четеше вестник, като помръдваше дългите пръсти на босите си крака. Щом ни забеляза, той кой знае защо се смути и без да сваля вестника, ловко сне с крак пенснето, забърса стъклата в панталоните си и отново затъкна пенснето на мястото му. После остави вестника настрана и се надигна. Беше грамаден и невъобразимо космат под чистия бял елек и сините ленени панталони, опънати от тиранти. Позлатеното пенсне притискаше широката

черна основа на носа му и някак му придаваше вид на чужденец. По нещо напомняше политическа карикатура в централен вестник. Той размърда големите си остри уши, направи няколко крачки насреща ни и рече с дрезгав, но приятен глас:

– Добре дошли в Гмежскорпион и позволете да се представя, Фьодор, снежен човек.

Мълчаливо се поклонихме.

– Отдолу идвате, нали – продължи той. – Слава богу. По-Вече от година вече ви чакам – още от времето, когато ме рационализираха. Дайте да поседнем. Вечерното заседание на Тройката ще започне едва след около един час. Много бих искал, с ваше позволение, да се явите на заседанието поне малко подготвени. Естествено не съм много осведомен, но ми позволете да ви разкажа всичко, което знам...

Дело № 42. Дядката Еделвайс

Прекрачихме прага на стаята, където заседаваше Тройката, в пет часа. Бяхме инструктирани, бяхме готови на всичко, знаехме с какво се захващаме. Във всеки случай поне на мен така ми се струваше. Да си призная, обясненията на Федя ме поуспокоиха, а пък Едик, напротив, изпадна в мрачно настроение. Тази негова потиснатост ме учудваше, отдавах я изцяло на това, че Едик открай време беше човек на чистата наука и стоеше далеч от разните входящи и изходящи писма, перфоратори и ведомости. Угнетеният му вид предизвикваше у мен, сравнително опитния човек, усещането за превъзходство, чувствувах се по-старши и бях готов да се държа по съответния начин.

В стаята засега беше налице само един човек – според описанието на Федя, това вероятно беше комендантът на колонията, другарят Зъбко. Той седеше зад едно бюрце, държеше пред себе си разтворена папка и току подскачаше, обзет от някакво трескаво нетърпение. Беше мършав и приличаше на Будалко, устните му непрекъснато потрепваха, а очите му бяха бели като на антична статуя. Отначало не ни забеляза и ние кротко се настанихме до стената под табелката „Представители“.

Стаята имаше три прозореца, до вратата бе поставена гола демонстрационна маса, а край отсрещната стена имаше друга маса – огромна, застелена с покривка от зелено сукно. В ъгъла стърчеше чудовищен кафяв сейф; бюрцето на коменданта, отрупано с канцеларски папки, се беше приютило в неговото подножие. В стаята имаше още едно бюро – под табелката „Научен консултант“ и гигантския, заемащ стена и половина, платнен лозунг: „Народът няма нужда от Вредни сензации. Народът има нужда от полезни сензации.“

Изгледах под око Едик. Той се беше Втренчил в лозунга и не можеше да откъсне очи от него. Едик беше смазан.

Внезапно комендантът се окопоти, размърда големия си нос и откри нашето присъствие.

– Външни хора! – промълви той със страх и изумление. Станахме и се поклонихме. Като продължаваше да ни държи напрегнато под око, комендантът се измъкна иззад бюрцето си, приближи се с няколко крадливи крачки и застана пред Едик с протегната ръка. Вежливият Едик едва-едва се усмихна, стисна му ръката и се представи, после отстъпи леко и отново се поклони.

Комендантът май остана потресен. Няколко мига той стоя в предишната си поза, а след това поднесе дланта към лицето си и недоверчиво я огледа. Нещо не беше наред. Комендантът взе бързо да премигва, а после с огромно безпокойство, сякаш търсеше нещо, което току що е изгървал, се захвана да оглежда пода под краката си. Чак тогава се сетих.

– Документите! – процедих. – Дай му документите! Болезнено усмихнат, комендантът продължаваше да се озърта. Едик припряно му напъха в ръцете своето удостоверение и заявката. Комендантът се оживи. Действията му отново станаха смислени. Той изгълта с очи отначало заявката, после снимката на документа, а за десерт – и самия Едик. Приликата между снимката и оригинала предизвика у него явен възторг.

– Много ми е приятно! – възкликна той. – Фамилията ми е Зъбко. Комендант. Радвам се да ви видя. Заповядайте, другарю Амперян, настанете се удобно, ние с вас има още много да работим и да работим...

Изведнъж той се сепна и насочи погледа си към мен. Вече бях приготвил удостоверението и заявката. Процедурата на погълщането се повтори.

– Много ми е приятно! – възкликна комендантът с абсолютно същата интонация. – Фамилията ми е Зъбко. Комендант. Радвам се да ви Видя. Заповядайте, другарю Привалов, настанете се удобно...

– А как е тук с хотелите? – делово попитах аз. Струваше ми се, че това е верният тон. Но бях се излъгал. Комендантът изобщо не чу моя въпрос. Той отново разглеждаше заявките и това занимание го бе погълнало изцяло.

– Кутия, Идеална Черна... – мърмореше той. – Имаме такава, още не сме я разглеждали... Ама ето тази Дървеница Говоряща вече е рационализирана, другарю Амперян... Не знам, не знам... Не ми е ясно как ще погледне Лавър Федотович на тази работа, аз на ваше място бих бил по-предпазлив...

Внезапно той млъкна, послуша се и хукна в тръс към мястото си. От приемната се дочуваха крачки, гласове, кашлица, задвижена от властна ръка, вратата се отвори широко и в стаята влезе Тройката.

Беше в пълен състав – всичките четирима членове.

Лавър Федотович Вуняков, в пълно съответствие с описанието – белолик, добре гледан, могъщ, без да поглежда встрани, се отправи към председателското място, седна, положи пред себе си огромна кожена чанта, разтвори я с трясък и се захвана да изважда и да реди на зеленото сукно различни предмети, необходими за успешното осъществяване на председателските функции: номенклатурна папка от крокодилска кожа

за попивателна хартия, комплект автоматични писалки в марокенов кафяв цвят, кутия цигари „Херцеговина Флор“⁴², запалка във формата на Триумфалната арка и призматичен театрален бинокъл.

Рудолф Архипович Головодов, жълт и сух като вейка, седна отляво на Лавър Федотович и тутакси му зашепна нещо на ухото, а Възпалението му очи безцелно шареха из ъглите на стаята.

Рижият, дебел и пухкав Заврънкулкис не седна зад масата, а демократично се настани на твърдия стол срещу коменданта, измъкна обемист бележник с опърпани корици и веднага си отбеляза нещо в него.

А пък научният консултант професор Избегало, когото познахме без каквото и да било описание, равнодушно ни огледа, повдигна вежди, впери за миг очи в тавана, сякаш се опитваше да си спомни къде ли ни е виждал, и без да разберем от вида му дали се сети или не се сети, седна зад своето бюро и дейно се захвана да се подготвя за изпълнението на отговорните си задължения. Пред него се появи първият том на „Малката Съветска енциклопедия“, след това вторият том, после третият, четвъртият...

– Грмм – каза Лавър Федотович и огледа присъстващите с поглед, който проникваше през стените и направо четеше в душите ни. Всички бяха готови: Головодов му шепнеше на ухото, Заврънкулкис отново си отбеляза нещо, комендантът, напомнящ ученик преди да излезе на дъската, трескаво разлистваше папките, а Избегало сложи пред себе си шестия том. Колкото до представителите, с една дума до нас, явно никой не ни обръщаше и капчица внимание. Погледнах Едик и припряно извърнах глава. Той беше почти напълно деморализиран – появата на Избегало го беше довършила.

– Обявявам вечерното заседание на Тройката за открито – заяви Лавър Федотович. – Следващият! Докладвайте, другарю Зъбко.

Комендантът скочи и като държеше пред себе си разтворената папка, започна на висок глас:

– Дело номер четиридесет и второ, фамилия: Машкин. Име: Еделвайс. Презиме: Захарович...

– Откога пък взе, че стана Машкин? – гнусливо попита Головодов. – Бабкин е той, а не Машкин! Еделвайс Петрович Бабкин. Работил съм с него в хилядо деветстотин четирийсет и седма година в Комитета по млекопродукция. Едик Бабкин, един такъв пълен, набит мъжага, много обича сметана... И, между впрочем, никакъв Еделвайс не е, а Едуард. Едуард

2. Любимите цигари на . В. Сталин, с чиито тютюн си пълнел лулата. Б. а.

Петрович Бабкин... Лавър Федотович бавно извърна към него каменното си лице.

– Бабкин ли? – рече той. – Не го помня... Продължавайте, другарю Зъбко.

– Презиме: Захарович – като подръпна бузата си, повтори той. – Година и място на раждане: хиляда деветстотин и първа, град Смоленск. Националност...

– Е-дъл-вайс или Е-дил-вайс – попита Заврънкулкис.

– Е-дел-вайс – каза комендантът. – Националност: бе-лорусин. Образование: непълно средно общо, непълно средно техническо. Владее ли чужди езици: руски – свободно, украински и белоруски – с речници. Месторабота...

Головодов внезапно звънко се плесна по челото и извика:

– Ама не! Та той умря!

– Кой умря? – с безчувствен глас попита Лавър Федотович.

– Ами този Бабкин! Та аз като сега си спомням – в хилядо деветстотин петдесет и шеста година умря от инфаркт. Беше станал тогава финансов директор на Всеруското дружество на природоизпитателите и умря. Така че тука става някаква бъркотия.

Лавър Федотович взе бинокъла и известно време внимателно наблюдава коменданта, който беше загубил ума и дума.

– Фактът, че е умрял, отразен ли е при вас? – осведоми се той.

– Божичко... – прошепна комендантът. – Как да е умрял?... Че защо ще е умрял... Жив си е той и чака в приемната...

– Един момент – намеси се Заврънкулкис. – Ще разрешите ли, Лавър Федотович? Другарю Зъбко, кой чака в приемната? Само че точно, фамилията, името и презимето.

– Бабкин! – отчаян, рече комендантът. – Тоест, какво говоря? Не Бабкин, а Машкин! Машкин чака. Еделвайс Захарович.

– Ясно – каза Заврънкулкис. – А къде е Бабкин?

– Бабкин умря – авторитетно рече Головодов. – Това мога да ви го кажа със сигурност. В хилядо деветстотин петдесет и шеста. Наистина той имаше син. Пашка май се казваше. Павел, значи, Едуардович. Той сега е отговорник на пункта за вторични суровини в Голицино, дете е край Москва. Способен и старателен работник, но май не беше Павел все пак, не Пашка, ами...

Заврънкулкис наля чаша вода и я подаде на коменданта. Във възцарилата се тишина се чуваше как комендантът шумно я поглъща. Лавър Федотович размачка и продуха цигарата си.

– Никой не е забравен и нищо не е забравено – констатира той. – Това е добре. Другарю Заврънкулкис, ще ви помоля да впишете в протокола, в констативната му част, че Тройката счита за полезно да се вземат мерки за издирването на сина на Едуард Петрович Бабкин с цел да се изясни неговото име. Безименни герои на народа не са нужни. У нас няма такива.

Заврънкулкис взе да кима и се захвана бързо да пише в бележника си.

– Напихте ли се? – осведоми се Лавър Федотович, като разглеждаше коменданта с бинокъла. – Тогава продължавайте да докладвате.

– Професия и месторабота в настоящия момент: пенсионер-изобретател – плахо зачете комендантът. – Бил ли е в чужбина: не е бил. Кратка същност на необясненото явление: ефристична машина, тоест електронно-механично устройство за решаване на инженерни, научни, социологически и Всякакви други проблеми. Данни за най-близките роднини: сирак, няма братя и сестри. Постоянно местожителство и адрес: Новосибирск, улица „Шчукинска“ двайсет и три, апартамент осемдесет и осем. Това е.

– Какви предложения има? – попита Лавър Федотович, навъсил дебелите си вежди.

– Аз бих предложил да го пуснем да Влезе – живна Головодов. – А защо предлагам това? Ами ако излезе, че е Пашка?

– И ма ли други предложения? – попита Лавър Федотович. Той опипа масата, търсейки копчето на звънеца, но не го намери и каза на коменданта: – Нека делото да влезе, другарю Зъбко.

Комендантът хукна като опарен към вратата, подаде глава и тутакси се върна, пристъпвайки заднешком, на мястото си. Подире му, превит на една страна под тежестта на огромен черен калъф, се втурна мършав дядка в дълга рубашка, препасана с колан, и военен брич с оранжеви кантове. По пътя към масата той се опита да спре и да се поклони с достойнство, но калъфът, явно обладаващ чудовищна инерция, неумолимо го занасяше напред и може би нямаше да се размине без жертви, ако двамата с Едик не бяхме подхванали стареца на половин метър от Вече раз-треперилия се Заврънкулкис.

Веднага познах дядката – безброй пъти беше идвал в нашия институт, пък и в много други институти беше ходил, а веднъж го видях в приемната на заместник-министъра на тежкото машиностроене, където седеше първи на опашката, търпелив, чистичък, горящ от ентузиазъм. Не беше лош човек старецът, безвреден беше, но за съжаление не

можеше да си представи живота си извън научно-техническия прогрес.

Взех от него тежкия калъф и нагласих изобретението на демонстрационната маса. Освободил се най-сетне, дядката се поклони и каза със звънливо гласче:

– Моите почитания. Еделвайс Захарович Машкин, изобретател.

– Не е той – полугласно рече Головодов. – Не е той и не прилича на него. Вероятно е съвсем друг Бабкин. Сигурно му е съименник.

– Да-да – съгласи се дядката, усмихвайки се. – Ето на, донесох я обществеността да я прецени. Другарят професор Избегало, господ здраве да му дава, тъкмо той ми даде тоз съвет. Готов съм да я демонстрирам, щом имате мерак за това, че то вече е срамота колко се заседях при вас в колонията...

Внимателно изучаващият го Лавър Федотович сложи бинокъла настрана и бавно се наведе напред. Старецът се засуети. Свали капака на калъфа, под който се оказа грамадна старинна пишеща машина, измъкна от джоба си намотан на топка проводник, тикна единия му край някъде в недрата на машината, после се огледа, търсейки контакт, и щом го откри, размота шнура и го включи.

– Ето, благоволете да видите, така наречената евристична машина – каза дядката. – Точен електронно-механичен прибор, дето отговаря на каквито щете въпроси, а именно – на научни и стопански. Как работи тя при мене? Зарад недоимъка на *финанси* и понеже разните му там бюрократи все ме подритват като топка, тя още не ми е съвсем автоматизирана. Питането става устно, аз печатам въпросите и ги пъхам вътри в нея, довеждам ги, така да се каже, до знанието ѝ. Пък нейния отговор, пак посредством непълната автоматизация, го печатам аз. Явявам се значи нещо като посредник, хе-хе! Тъй че, ако желаете, моля.

Той застана до машината и с елегантен жест щракна це-ка ключето. В дълбините на машината светна неоновата лампа.

– Моля – повтори старецът.

И дядката тутакси затрака по клавишите, после бързо измъкна листа от машината, в ситен тръс дотича до Заврънкулкис и му го поднесе. Заврънкулкис прочете на глас:

– „Въпрос: каква е *таме*... хм... *таме вътри* в нея тази *лпч*...“ *Лепече*... Капедете сигурно? Това пък *лепече* какво е?

– *Туй* е лампичка, значи – каза старецът, като се хилеше и потриваше ръце. – Кодираме по малко.

Той измъкна листа от Заврънкулкис и притича обратно до своята машина.

– Туй значи беше въпрос – рече дядката, докато наместваше листа под валяка. – А *сегичка* да видим какао ще отговори тя...

Членовете на Тройката следяха с голям интерес неговите действия. Професор Избегало по башински благодушно сияеше, ровейки с изискани и плавни движения на пръстите в брадата си, за да отстрани някакъв боклук. Едик беше изпаднал в спокойна, сега вече напълно осъзната печал. В това време дядката бодро затрака по клавишите и отново издърпа листа.

– Моля, заповядайте отговора. Заврънкулкис прочете:

– „При мене *вътри*... хм... има не... неонка.“ Това пък какво е? Неонка?

– *Айн секунд!* – възкликна изобретателят, грабна листа и отново изтича до машината.

Работата тръгна. Машината даде неграмотно обяснение какво е неонава лампа, после отвърна на Заврънкулкис, че пише *вътри* съобразно граматичните правила, след това...

Заврънкулкис: Според коя граматика?

Машината: Ами според нашенската си руска *грмтк*.

Головодов: Известен ли ви е Бабкин, Едуард Петрович?

Машината: Съвсем не.

Лавър Федотович: Гррмм... Какви предложения има?

Машината: Да ме *признайте* за научен факт.

Старецът тичаше и печаташе с неимоверна бързина. Комендантът възторжено подскачаше на стола и ни показваше палеца си. Едик бавно възстановяваше душевното си равновесие.

Головодов (*раздразнено*): Така не мога да работя. Какво се мотае постоянно назад-напред като муха без глава.

Машината: Понеже съм целеустремена.

Головодов: Абе махнете го от мене този ваш лист! За нищо не ви питам, не можете ли да разберете?

Машината: Тъй *верно*, мога.

Членовете на Тройката най-сетне проумяха, че ако искат днешното заседание все някога да свърши, трябва да се въздържат да задават въпроси, в това число и риторични. Настъпи тишина. Дядката, който доста се поумори, приседна на страничната облегалка на креслото и, дишайки на пресекулки с полуотворена уста, взе да се бърше с носната си кърпа. Избегало гордо се оглеждаше.

– Имам предложение – внимателно подбирайки думите си, каза Заврънкулкис. – Нека научният консултант да направи експертиза и да

ни докладва своето мнение.

Лавър Федотович погледна Избегало и величествено сведе глава към него.

Избегало стана.

Избегало любезно се озъби.

Избегало притисна дланта на дясната си ръка до сърцето.

Избегало заговори.

– Такова... – каза той. – Неудобно може да се получи, Лавър Федотович. Все пак нали *суизан рекомандатьор съо нобъл виьо*³. Ще тръгнат приказки... такова... шуробаджанацина, ще рекат, *протексион*... А между другото случаят е ясен, достойнствата са налице, рационализацията... такова... беше осъществена в хода на експеримента... Не бих искал да се излага на опасност доброто начинание, да се убива инициативата. Как ще бъде по-добре? По-добре ще бъде, ако експертизата я направи незаинтересовано лице... такова значи... странично. Ето тук, сред представителите отдолу забелязвам другаря Александър Иванович Привалов... (Трепнах.) Той е компетентен другар по електронните машини. И не е заинтересован. Нека той да я направи. Предполагам, че така тя ще бъде с по-голяма стойност.

Лавър Федотович взе бинокъла и започна по ред да ни оглежда. Живналият Едик умоляващо прошепна: „Хайде, Саша! Дай им да разберат! Та това е чудесна Възможност!“

– Имам предложение – каза Заврънкулкис – да помолим другаря представител отдолу да окаже съдействие в работата на Тройката.

Лавър Федотович сложи бинокъла настрана и си даде съгласието. Сега всички гледаха мен. Естествено за нищо на света нямаше да се забъркам в тази история, ако не беше старецът. *Съо нобъл виьо* толкова жалостиво мигаше на парцали със зачервените си клепахи и целият му вид така явно обещаваше до края на живота си да се моли на господата за мен, че не издържах, станах и се приближих до машината. Дядката радостно ми се усмихваше. Огледах агрегата и казах:

– Е, добре... Налице е пишещата машина „Ремингтън“, произведена в хиляда деветстотин и шеста година и сравнително добре запазена. Шрифтът е от преди революцията и също е в добро състояние. – Мярнах умоляващия поглед на старчето; въздъгнах и шракнах це-ка ключето. – Накратко казано, за съжаление в тази печатаща конструкция няма нищо ново. Има само много стари...

3. Аз препоръчвам този благороден старец. Б. а.

– *Вътри!* – изчурулика дядката. – Погледнете *вътри*, дето са анализаторът и мислителят...

– Анализатор – казах аз. – Никакъв анализатор няма. Има токоизправител, серийно производство, също доста стар. Неонова лампа – обикновена. Це-ка ключе. Хубаво це-ка ключе, ново. Така-а... Налице е и хранващ кабел. Много хубав хранващ кабел, съвсем нов... И това май е всичко.

– А изводът ви? – живо се осведоми Заврънкулкис. Едик ми кимна насърчително и аз му дадох да разбере, че ще се постарая.

– Изводът е – казах, – че в описаната машина „Ремингтън“, към която са добавени токоизправител, неонова лампа, це-ка ключе и хранващ кабел, няма нищо необяснимо.

– А аз? – изписка старецът.

Едик ми показва как трябва да му духна под опашката, но не можех да направя това.

– Ама то се знае... – замънках. – Извършена е огромна работа... (Едик се хвана за главата.) Естествено, разбирам... намеренията са добри... (Едик ме изгледа с презрение.) Ама наистина – казах аз, – човекът се е постарал... наистина не бива така...

– Срамота, за бога, съвземи се – отчетливо рече Едик.

– Не... Защо пък... Ами нека човекът да си работи, щом му е интересно... Само казвам, че тука няма нищо необяснимо... Пък и общо взето дори е остроумно...

– Какви въпроси ще има към ВРИД научния консултант? – осведоми се Лавър Федотович.

Доловил въпросителната интонация, дядката се изправи на задните си крака и понечи да се понесе в галоп към машината си, но аз го задържах, като го улових за кръста.

– Правилно – каза Головодов. – Дръжте го така, че то инак наистина не може да се работи. В края на краищата не сме на вечеринка с въпроси и отговори. И изобщо засега я изключете, няма какво да ни подслушва.

Освободих едната си ръка, шракнах це-ка ключето, лампата угасна и старецът се усмири.

– При все това обаче, аз имам въпрос – дълбокомислено продължи Головодов. – Ама как става така, че все пак тя отговаря?

Зяпнах го като побъркан. Едик дойде на себе си и сурово присвил очи, заразглежда членовете на Тройката. Избегало беше доволен. Той измъкна от брадата си дълга треска и я натика между зъбите си.

– Разните му там токоизправители, це-ка ключета – говореше Головодов – всичко това другарят ВРИД доста добре ни го обясни. Само едно нещо не обясни: фактите той не обясни. А имаме безспорен факт – щом зададеш въпрос, тутакси получаващ отговор. Пък вие, другарю ВРИД, казвате, че нямало нищо необяснено. Тука значи нещата не се връзват. Не можем да разберем какво все пак казва науката по този повод.

Науката в мое лице си глътна езика. Головодов ме смаза, закла ме, направо ме уби и ме закопа. Затова пък Избегало реагира мигновено.

– Такова... – рече той. – Нали това казвам: с голяма стойност е начинанието. Има необясним елемент в него, порив отдолу... Затова и му дадох *рекомандация*. Такова... – каза той на стареца. – Обясни, *мон шер*, на другарите кое как става там.

Старецът сякаш се взриви.

– Пред вас е най-великото достижение на неутронната мегалоплазма! – обяви той. – Роторът на полето по подобие на дивергенцията се самоградуира по обиколката на спина и там, *вътри*, трансформира материята на въпроса в спиритуални електрически вихри, от които именно възниква синекдохата на отговора...

Притъмня ми пред очите, загорча ми в устата, чак зъбите ме заболяха, а проклетият нобъл говореше ли, говореше, и речта му беше гладка и плавна; беше добре подредена, грижливо репетирана и многократно произнасяна реч, в която всеки епитет и дори най-малкия т интонационен нюанс бяха пренаситен с емоционално съдържание, това беше истинско произведение на изкуството. Старецът не беше никакъв изобретател, той беше художник, гениален оратор, най-достойният от последователите на Демостен, Цицерон, Йоан Златоуст...

Олюлявайки се, отстъпих в ъгъла и опрях чело в студената стена.

Тогава Едик тихо плесна с ръце и дядката млъкна. За миг ми се стори, че Едик спря времето, защото всички останаха неподвижни, сякаш се бяха заслушали в дълбоката средновековна тишина, увиснала в стаята като меко кадифе. После Лавър Федотович избута назад креслото си и стана.

– По закон и по всички правила би трябвало да говоря последен – започна той. – Но има случаи, когато законите и правилата се обръщат срещу своите адепти, и тогава се налага да бъдат отхвърляни. Започвам да говоря пръв, защото тъкмо сега сме изправени пред такъв случай. Започвам да говоря пръв, защото не мога да чакам и да мълча. Започвам да говоря пръв, защото не очаквам и няма да търпя никакви възражения.

За възражения и дума не можеше да става. Обикновените членове на Тройката дотолкова бяха потресени от този тъй внезапен пристъп на красноречие, че си позволиха само да се спогледат.

– Ние сме страж на науката – продължи Лавър Федотович. – Ние сме вратата към нейния храм, ние сме безпристрастните филтри, които я предпазват от фалша, лекомислието и заблудите. Ние охраняваме посевите на знанието от плевелите на невежеството и лъжливата мъдрост. И докато вършим това, ние не сме хора, не знаем що е снизхождение, жалост и лицемерие. За нас има само едно мерило: истината. Истината извън доброто и злото, истината независимо от човека и човечеството, но само дотогава, докато съществуват доброто и злото, докато съществуват човекът и човечеството. Няма ли го човечеството, за какво ни е истината? Ако Никой не се стреми към знанията, значи човечеството го няма и за какво ни е истината? Имали отговори на всички въпроси, значи не е нужно да се стремим към знанието, значи човечеството го няма, и за какво ни е тогава истината? Когато поетът е казал: „И на отговорите няма въпроси“, той е описал най-страшното състояние на човешкото общество, крайното му състояние... Да, човекът, който стои пред нас, е гений. В него е възплътено и чрез него е изразено крайното състояние на човечеството. Но той е убиец, защото убива духа. Нещо повече, той е по-страшен от убиец, защото убива духа на цялото човечество. И затова повече не можем да останем безпристрастни филтри, а сме длъжни да си спомним, че сме хора, и като хора сме длъжни да се защитим от убиеца. И сега трябва не да обсъждаме, а да съдим! Но няма закони за такъв съд и затова сме длъжни не да съдим, а безпощадно да наказваме, както наказват хората, обзети от ужас. И аз, най-старшият по ранг тук, нарушавайки законите и правилата, пръв изричам: смърт!

Обикновените членове на Тройката потръпнаха и заговориха едновременно:

– За кого? – с готовност попита Головодов, очевидно разбрал само последната дума.

– *Емпосибъл!* – ръкопляскайки, изплашено прошепна Избегало.

– Разрешете, Лавър Федотович! – заромоли Заврънкулкис. – Всичко това е правилно, но можем ли...

Тогаво Едик отново плесна с ръце.

– Гррмм! – каза Лавър Федотович, енергично размърдал врата си, и седна. – Има предложение да считаме, че полумракът достатъчно се е съгъстил и в съответствие с този факт да запалим лампата.

Комедантът излетя от мястото си и светна. Без да примижава, като

орел на слънце, Лавър Федотович погледна лампата и премести погледа си върху „Ремингтъна“.

– Изразявайки общото мнение – каза той, – постановявам: даденото дело номер четиридесет и две да се счита за рационализирано. Преминвайки към въпроса за утилизацията му, предлагам другарят Зъбко да обяви заявката.

Комендантът се захвана припряно да прелиства делото, а в това време професор Избегало се измъкна иззад своето бюро, галъовно стисна първо ръката на стареца, а после, преди да успее да се отскубна, и моята. Той сияеше. А пък аз не знаех къде да се дяна.

Не смеех да погледна Едик. И докато в главата ми се въртеше тъпата мисъл дали да не запрата „Ремингтъна“ по Лавър Федотович, ме спипа старецът. Той се впи във врата ми като кърлеж и три пъти ме разцелува, одирайки ме с наболата си брада. Не си спомням как се добрах до стола си. Помня само, че Едик ми прошепна: „Ех, Саша!... Карай да върви, с всеки може да се случи...“

В това време комендантът успя да прелисти цялата папка и с печален глас съобщи, че за даденото дело не е постъпвала никаква заявка. Заврънкулкис тутакси заяви, че протестира, и цитира онзи параграф от инструкцията, от които следваше, че всяка рационализация без утилизация е nonsens и може да бъде призната за действителна само условно. Головодов започна да крещи, че тия номера няма да минат, че той не желае да получава парите си даром и не ще позволи на коменданта да захвърли на кучетата четири часа от работното време. Лавър Федотович одобрително продуха цигарата си и Головодов се развилия като хала.

– Ами ако излезе, че старецът е роднина на моя Бабкин? – изрева той. – Как така няма заявки? Трябва да има заявките! Я го вижте само колко е напет! Каква самобитна и интересна фигура! Можем ли да подмятаме такива старци?

– Обществеността няма да ни позволи да подмятаме старците – подхвърли Лавър Федотович. – И обществеността ще бъде права.

– Тъкмо това именно! – внезапно изкряска Избегало. – Именно обществеността! И именно няма да позволи! Че как така няма да има заявки, другарю Зъбко? Откъде накъде няма да ги има? – Той скочи от мястото си и връхлетя като ястреб върху планината от книжа пред коменданта. – Нямало да ги има! – мърмореше той. – Това какво е? Птеродактил обикновен... Добре... А това? Кутията на Пандора! Ето на, да не би това да не е кутия... Какво значение има дали е на Пандора или на Машкин?... Та в края на краищата това си е чист *формалитет*... Или

тази например: Дървеница Говоряща... Има ли значение дали е говоряща, пишеща или печатаща... А!!! Как така нямало заявки, другарю Зъбко? А това какво е? Черна кутия! Има значи заявчица за Черна кутия, а вие ни разправяте, че нямало!

Вцепених се.

– Чакайте малко! – казах, но никоой не ме слушаше.

– Та това не е Черната кутия! – крещеше комендантът, притиснал ръка до сърцето си. – Черната кутия се води на съвсем друг номер!

– Как така да не е черна? – изрева в отговор Избегало, като сграбчи изтъркания черен капак на „Ремингтъна“. – Че каква е тогава тази кутия според вас? Да не е зелена, а? Или бяла? Дезинформация ще ни подхвърляте, обществените старци ще подмятате!

Оправдавайки се, комендантът изкрюка, че, разбира се, това също е черна кутия, не е нито зелена, нито бяла, а явно е черна, ама не е онази кутия; онази черна кутия се Води по дело номер деветстотин и седмо и за нея има заявка, ето на, от другаря Александър Иванович Привалов, току-що днес беше получена, а тази черна кутия не е никаква кутия, ами евристична машина и тя се Води по дело номер четиридесет и Второ, и заявки за нея няма. Избегало ревна, че нямало какво тука... такова... да се жонглира с цифри и да се подмятат старците; черното си е черно, то не може да бъде нито бяло, нито зелено, и няма какво тука, значи, да се насажда махизъм и Всякакъв там емпириокритицизъм, а нека другарите членове на авторитетната Тройка лично да видят и да кажат черна ли е тази кутия или, да речем, зелена. Головодов крещеше нещо за Бабкин, Заврънкулкис изискваше да не се отклоняват от инструкцията, Едикс удоволствие викаше: „Долу!“, а аз само повтарях като развалена грамофонна плоча: „Моята Черна кутия Всъщност не е кутия... Моята Черна кутия всъщност не е кутия...“

Най-сетне Лавър Федотович почувствува, че е започнало да цари някакво безредие.

– Гррмм! – каза той и Всички притихнаха. – Затруднение? Отстранете го, другарю Головодов.

С твърди крачки Головодов се приближи до Избегало, Взе от ръцете му капака и внимателно го огледа.

– Другарю Зъбко! – каза той. – За какво имате заявка?

– За Черна кутия – омърлушено отвърна комендантът. – Води се по дело деветстотин и седмо.

– Не те питам кой номер е делото – възрази Головодов. – Питам те имаш ли заявка за черна кутия?

- Имам – призна си комендантът.
- Кой е дал заявката?
- Другарят Привалов от НИЧУВЪ. Ей го на, къде седи.
- Да – разпалено казах аз. – Ама моята Черна кутия всъщност не е кутия или, по-точно, изобщо не е кутия...

Обаче Головодов не ми обърна никакво внимание. Той огледа още веднъж капака на светло, после се приближи до коменданта и зловещо просъска:

– Виж какво бе, що за бюрократичен произвол си позволявате? Ти какво бе, не виждате ли какъв цвят е кутията? Че нали в твоё присъствие беше рационализирана, ето другарят представител на науката седи пред очите ти и чака, ясно ли ви е, да бъде изпълнена заявката му, отдавна стана време за вечеря, навънка вече е тъмно, а ти какво бе, с номерата тука ще ми жонглирате, а?

Усетих, че ме обзема някаква печал, че идните ми дни ще бъдат изпълнени с някакъв мъчителен кошмар, безвъзвратен и абсолютно ирационален. Но не разбирах откъде се появи това чувство и продължавах само да мърморя, че моята кутия не е съвсем черна кутия, а по-точно изобщо не е кутия. Искаше ми се да обясня на всички, да разсея недоразумението. Комендантът също гъгнеше нещо убеждаващо, но заплашвайки го с юмрук, Головодов вече се връщаше на мястото си.

– Кутията, Лавър Федотович, е черна – тържествено доложи той. – За никаква грешка не може да става дума, видях я с очите си. И заявка има, и представителят е тука.

– Това не е същата кутия! – в един глас проплакахме двамата с коменданта, но като ни проучи внимателно с бинокъла, Лавър Федотович явно реши, че няма никакъв смисъл да се занимава с нас и позовавайки се на мнението на народа, предложи да се пристъпи към незабавна утилизация. Не последвах никакви възражения, всички отговорни другари закимаха.

– Заявката! – възвести Лавър Федотович.

Моята заявка изникна на зеленото сукно пред него.

– Резолюция!!

На заявката се появи резолюция.

– Печат!!!

Вратата на сейфа се разтвори с трясък, отвътре лъхна на тежък канцеларски въздух и пред Лавър Федотович за-святкаха медните отблясъци на Големия кръгъл печат. Чак тогава разбрах какво ще се случи в следващия миг. И кръвта ми се смрази.

– Недейте! – извиках прегракнало. – Помощ!

Лавър Федотович пое печата с двете си ръце и го вдигна високо над заявката. Окопитих се и скочих на крака.

– Това не е същата кутия! – изревах с пълен глас. – Какво става тук... Едик!

– Един момент – каза Едик. – Спрете, моля ви, и ме изслушайте.

Лавър Федотович задържа неумолимия удар.

– Външен човек? – осведоми се той.

– Съвсем не – дишайки тежко, рече комендантът. – Представител.

Отдолу.

– Тогава може да не го отстранявате – рече Лавър Федотович и щеше да възобнови процеса на официалното поставяне на Големия кръгъл печат, но в този миг се оказа, че е възникнало затруднение. Нещо пречеше на печата да бъде ударен. Отначало Лавър Федотович просто силно го натискаше, после стана и го налегна с цялото си тяло, но печатът така и не можеше да бъде положен – между листа и него оставаше пролука и широчината ѝ явно не зависеше от усилията на другаря Вуняков. Човек можеше да си помисли, че междината е запълнена с някакво невидимо, но изключително еластично вещество, което възпрепятствуваше удара. Лавър Федотович видимо осъзна, че старанията му ще останат безплодни, защото седна, облегна се с лакти на масата и строго, макар и без всякаква почуда, се загледа в печата. А печатът висеше неподвижно на двайсетина сантиметра над заявката ми.

Екзекуцията се отлагаше и аз отново взех да възприемам заобикалящия ме свят. Едик разпалено и красиво говореше нещо за разума, за икономическата реформа, за добрината, за ролята на интелигенцията и за държавническата мъдрост на присъстващите... Той, моят скъп приятел, задържаше печата, спасяваше ме, мене, глупака и лигльото, от бедата, която сам си бях докарал на главата... Присъстващите го слушаха внимателно, но с явно недоволство, а Головодов се въртеше и току поглеждаше часовника си.

Трябваше нещо да направя... Незабавно трябваше да предприема нещо.

– ...и накрая, седмо – разсъдливо говореше Едик, – на всеки специалист, а още повече на такава авторитетна организация би трябвало да е ясно, другари, че така наречената Черна кутия е само термин от теорията на информацията, който няма нищо общо нито с определен цвят, нито с определена форма на какъвто и да било реален предмет. И последното нещо на този свят, което може да се нарече Черна кутия, е тази

пишеща машина „Ремингтън“, окичена с възможно най-простите електрически приспособления, с които човек може да се снабди във всеки електротехнически магазин, и на мен ми се струва странно, че професор Избегало натрапва на авторитетната организация изобретение, което всъщност не е никакво изобретение, и това решение може само да подкопае нейния авторитет.

– Протестирам – каза Заврънкулкис. – Първо, другарят представител отдолу наруши тук всички правила за водене на заседанията, взе думата, която никои не му е давал, а отгоре на това превиши и регламента. Това – първо. (С ужас видях, че печатът се залюля и слезе с няколко сантиметра надолу.) По-нататък, ние не можем да позволим на другаря представител да опозорява нашите най-способни хора, да очерня заслужилия професор и официален научен консултант, другаря Избегало, и да избелва стоящата тук пред нас и вече получила заслуженото одобрение на Тройката черна кутия. Това – второ. (Печатът се смъкна с още няколко сантиметра.) Накрая, другарю представител, би трябвало да знаете, че Тройката не се интересува от никакви изобретения. Обект на разследван е от Тройката са необяснените явления, в качеството на каквото в дадения случай се представя пред нас вече разгледаната и рационализирана черна кутия, наричана още евристична машина.

– Че то така ако вземем да даваме думата на всеки представител, може да седим тука цяла нощ – обидено добави Головодов.

Печатът пак послезе малко. Пролуката беше вече не повече от десет сантиметра.

– Това не е същата черна кутия – казах аз и проиграх два сантиметра. – Тази кутия не ми е нужна. (Още един сантиметър.) Протестирам! За какъв дявол ми е това старо кошче за боклук, в което има „Ремингтън“? Ще се оплача.

– Това си е ваше право – великодушно рече Заврънкулкис и спечели още един сантиметър.

– Едик – умоляващо го призовах аз.

Едик отново заговори. Той повика на помощ духовете на Ломоносов и Айнщайн, цитира най-прогресивните централни вестници, възпя науката и нашите мъдри организатори, но всичко беше напразно. Накрая Лавър Федотович взе да се уморява от това затруднение и прекъсвайки оратора, произнесе само една дума:

– Неубедително.

Чу се тежък удар. Големият кръгъл печат се впи в заявката ми.

Разни работи

Напуснахме стаята на заседанието последни. Бях смазан. Едик ме водеше, подкрепяйки ме за лакътя. Той също беше разстроен, но крачеше спокойно. Увлечан от инерцията на своя агрегат, около нас кръжеше дядката Еделвайс. Той ми шепнеше уверения във вечна любов, обещавахе да ми мие краката и после да пие водата и настояваше за пътни и дневни пари. Едик му даде три рубли и му заповяда да намине чак вдругиден. Еделвайс изпроси още петдесет копейки за вредност и изчезна. Тогава ми поолекна.

– Не се отчайвай – каза Едик. – Все още не всичко е загубено. Върти ми се една мисъл в главата.

– Каква? – попитах вяло.

– Обърна ли внимание на речта на Лавър Федотович?

– Да – казах аз. – За какво ти беше всичко това?

– Проверяха има ли мозък – обясни Едик. – Е, и?

– Ами нали видя – има. Има мозък и аз му го размърдах. И на-че той изобщо не действа. Главата му е пълна догоре само с бюрократични рефлексии. Но аз му внуших, че стои пред истинска евристична машина и че той самият не е Вуняков, а истински администратор с широк кръгзор. И ти видя, че работата потръгна. Наистина психиката му е невероятно еластична. Щом спрях въздействието на полето, не можах да открия у него никакви признаци на остатъчна деформация. Какъвто си беше, такъв си остана. Но нали това беше само контролно изпитание, сега ще пресметна всичко както трябва, ще настроя апаратурата и тогава ще видим. Не мисля, че е невъзможно да го променим. Ще го направим свестен човек и за нас ще е добре, и всички ще бъдат добре, и той ще е добре...

– Едва ли – казах аз.

– Знаеш ли – рече Едик – има теория за позитивната реморализация. Според нея от всяко същество, притежаващо поне искрица разум, може да излезе свестен човек. Друг е въпросът, че за всеки отделен случай се изисква особен метод. Просто сега ще трябва да намерим този метод. Така че не се измъчвай толкова. Всичко ще се оправи.

Излязохме на улицата. Снежният Федя вече ни чакаше. Той стана от пейката и тримата, рамо до рамо, закрачихме надолу по улица „Първи май“.

– Трудно ли беше? – попита Федя.

– Ужасно – каза Едик. – Капнах от умора и да говоря, и да слушам, и отгоре на всичко май доста оглуях. Забелязвате ли, Федя, колко съм оглупял?

– Все още не личи – срамежливо рече Федя. – Обикновено започва да се усеща след един-два часа.

Тогава заявих:

– Искам да ям. Искам да забравя всичко. Хайде да отидем някъде и да се самозабравим. Да пием вино. Да хапнем сладолед...

Едик беше съгласен, Федя също не възразяваше, но се извини, че не пие вино и не го разбира това нещо – сладоледа.

По улиците имаше много народ, но никой не се шляеше по тротоарите, както обикновено става в градовете през летните вечери. Потомците на Олеговите дружинници и Петровите гренадири тихо и културно си седяха на верандите и мълчаливо ядяха семки. Семките бяха тиквени, слънчогледови, от диня и от пъпеш, а стълбищата и верандите – от дърворезба с орнаменти, дърворезба с фигури, дърворезба по струговани перила и просто от гладки дъски; прекрасни стълбища и веранди, сред които се срещаха и музейни екземпляри от преди много векове, обявени за паметници на културата и обезобразени с тежки чугунени плочи, доказващи, че държавата ги е взела под своя защита. Подире ни виеше хармоника – някой, както се казва, изпробваше гласа ѝ.

Докато разглеждаше с интерес всичко наоколо, Едик разпитваше Федя за живота в планините. От самото начало вежливият Едик беше станал много симпатичен на Федя и той му отговаряше с желание.

– Най-страшната напаст – разказваше Федя – са алпинистите с китари. Не можете да си представите какъв ужас е, Едик, когато в родните ви тихи планини, където вдигат шум само лавините, пък и тях предварително ги знаеш кога ще тръгнат, изведнъж някой задрънка и затропа в ухото ти и започне с все сила да реве как „довчерашното сукалче“ се изкатерило по „жандарма“ и „запрашило по гребена“ и как после новоизлюпеният „снежен барс“ „утъпкал пъртина на земята“. Същинско бедствие е, Едик. Някои от нашите се поболяват от него, а най-слабите дори умират...

– Там, у дома, имам клавесин – продължи той замечтано. – Горе, на билото си седи клавесинът, на ледника. Обичам да свиря на него в лунните нощи, когато е тихо и няма абсолютно никакъв вятър. Тогава ме чуват кучетата в долината и започват протяжно да ми пригласят. Наистина, Едик, чак очите ми се изпълват със сълзи, толкова хубаво и

печално излиза. Луна, в простора се носят звуци и някъде далеч-далеч вият кучета...

– А другарите ви как реагират на това? – попита Едик.

– В такива случаи те изчезват. Обикновено остава едно момче, но то не ми пречи. Накуцва горкият... Впрочем всичко това сигурно не ви интересува...

– Напротив, много ме интересува!

– Не-не... Но навярно бихте искали да узнаете откъде имам клавиесин. Представете си, донесоха го алпинистите. Искане да поставят рекорд и обявиха, че ще дотържат в нашата планина клавиесин. При нас – там горе, на върха – може да видите най-неочаквани предмети. Реши например някой алпинист да се изкачи до нас на мотоциклет – и ето че се сдобиваме с мотоциклет, макар и повреден... Китари сме намирали, велосипеди, бюстове разни, зенитни оръдия... Един искаше да постави рекорд, като се изкачи на върха с трактор, но не успял да се снабди с трактор, ама намерил валяк. Да бяхте го видели как се мъчеше с този валяк! Колко се старал! Но нищо не излезе от тази работа, не можа да стигне до снежната шапка. Някъде към петдесет метра не му достигнаха, иначе щяхме да си имаме и валяк... А ето го и Бърборан, сега ще ви запозная.

Стигнахме до входа на кафе-закусвалнята. Разкошното каменно стълбище бе увенчавано от ярко осветена площадка и там горе, досами въртящата врата, триеше подметките си Дървеницата Бърборан. Явно гореше от желание да влезе, но портиерът не го пускаше.

Бърборан вече беше побеснял от яд и затова изпускаше на талози силен мирис на скъп коняк – най-малкото „Курвоазие“. Федя на бърза ръка ни запозна с него, сложи го в кибритена кутийка и му нареди да кротува. Дървеницата се укроти, но щом влязохме в залата и открихме свободни места, тутакси се разположи удобно на стола и взе да тропа по масата, настоявайки да бъде обслужен. Естествено той самият нищо не ядеше и не пиеше в кафе-закусвалнята, но жадуваше за справедливост и настояваше работата на сервитьорската бригада напълно да съответствува на високото звание, за което тази бригада се бореше. Освен това открито се перчеше пред Едик, защото вече знаеше, че Едик е пристигнал в Гмежскорпион лично за него, за Бърборан, като негов работодател.

Ние с Едик си поръчахме бъркани яйца по селски, салатата от раци и сухо вино. В кафе-закусвалнята добре познавах Федя и му донесоха сурови стрити картофи, стъбла и листа от моркови и зелеви кочани, а пред

Бърборан сложиха пълнени домати, които той си поръча заради принципа.

Щом изядох салатата, усетих, че съм унизен и оскърбен, че съм калясал като куче, че езикът ми не ще да се обръща и нямам желание за нищо. Освен това постоянно изтръпвах, защото сред шума в залата непрекъснато ми се причухаха пискливи крясъци: „Краката ви ще мия и водата ще пия!... Там, *вътри* в нея!...“ Затова пък Бърборан очевидно беше в прекрасно настроение и с наслада демонстрираше пред Едик своите философски наклонности, независимите си разсъждения и склонността си към обобщения.

– Ама че абсурдни и неприятни същества – говореше той, оглеждайки залата с вид на превъзходство. – Ама наистина само такива тромави, преживни животни са способни под въздействието на комплекса си за малоценност да измислят мита, че са царете на природата. Възниква въпросът: откъде се е взел този мит? Например ние, насекомите, съвсем справедливо се смятаме за царе на природата. Ние сме многобройни, вездесъщи, размножаваме се в изобилие и много от нас не губят скъпоценното си време в безсмислени грижи за потомството. Ние имаме осезателни органи, за които вие, хордовите, и понятие си нямате. Способни сме да изпадаме в анабиоза за цели векове, без това ни най-малко да ни вреди. Най-интелигентните представители на нашия клас са се прославили като изключителни математици, архитекти и социолози. Ние сме открили идеалното устройство на обществото, завладели сме огромни територии, проникваме навсякъде, където поискаме. Нека поставим въпроса така: кое е онова, което вие, хората – между впрочем най-високоразвитите бозайници – умеете да правите, а ние бихме искали да умеем, но не бихме могли да го направим? Хвалите се наляво и надясно, че можете да изготвяте оръдия на труда и да ги ползвате. Извинете, но това е просто смешно. Напомняте ми инвалиди, които се хвалят с патериците си. Изнемогват да си строите жилища с толкова труд, прибягвайки до такива протиеестествени сили като огъня и парата, строите хиляди години и през цялото това време – по различен начин, и все не можете да намерите удобна и рационална форма на дома си. А жалките мравки, които искрено презирам за грубостта и привързаността им към култа на физическата сила, са решили този от прост по-прост проблем още преди сто милиона години, и при това са го разрешили веднъж завинаги. Хвалите се, че през цялото време се развивате и това ваше развитие е безгранично. А на нас не ни остава нищо друго, освен да се смеем с пълен глас. Та вие търсите онова, което толкова отдавна е

открито, патентовано и се използва от паметивека, а именно: разумното устройство на обществото и смисъла на съществуването...

Едик професионално се беше превърнал целия в слух, а Федя, отхапвайки с великолепните си зъби от кочана, рече:

– Аз, разбира се, съм слаб диалектик, но от малък у мен са изградил представата, че човешкият разум е най-висшето творение на природата. Ние в планината сме свикнали да се боим от човешката мъдрост и да се прекланяме пред нея, и сега, когато до известна степен се образовах, продължавам непрестанно да се възхищавам на онази смелост и на онази изобретателност, с които човекът вече е създал и продължава да създава така наречената втора природа. Човешкият разум, това е... това е... – Той поклати глава и замълча.

– Втората природа! – злъчно рече Дървеницата. – Третата стихия, четвъртото царство, петото състояние, шестото чудо на света... Някой наистина велик представител на човечеството би могъл да попита: а за какво ви са две природи? Замърсихте едната, а сега се опитвате да я замените с друга... Та нали ви казах, Фьодор: втората природа – това са патериците за недъгавия. Колкото до разума... Не вие трябва да говорите, нито пък аз да ви слушам. Сто века тези мехове, пълни с хранителни смески, си чешат езиците и празнословят за разума, а и досега не могат да се разберат за какво става дума. Само в едно са единодушни: освен тях никой не притежава разум. И знаете ли кое е най-интересното?! Ако съществото е мъничко, ако може лесно да бъде отровено с някоя химическа гадост или просто смачкано с пръст, тогава изобщо не се церемонят с него. Ами, естествено, такова същество може да има само инстинкти, примитивна раздразнителност и низша форма на нервна дейност... Типичен миоглед на самовлюбени олигофрени. Но нали те са разумни, нали трябва всичко да обосновават, за да могат да размажат насекомото без угризения на съвестта! И да знаете, Фьодор, само как се обосновават. Да речем, осата е снесла яйцата си в дупката и мъкне храна за бъдещото потомство. Какво правят тия бандити? По най-варварски начин открадват снесените яйца, а после, изпълнени с идиотско задоволство, наблюдават как нещастната майка запушва с цимент празната дупка. Ето, казват, осата е глупачка, не знае какво върши, защото има само инстинкти – слепи инстинкти, разбирате ли? – и нито капчица разум, така че, когато се наложи, може да и се свети маслото. Усещате ли как с помощта на нагласената терминология нещата се преиначават. Априорно се предполага, че целта в живота на осата е да се размножава и да опази потомството си, а щом не е способна разумно да се справи дори

основната си задача, какво можеш да искаш от нея? Те, хората, се интересуват от космоси-мосмоси, от фотосинтези-мотосинтези, а жалката оса само се размножава, и то на равнището на примитивния инстинкт. На тези бозайници и през ум не им минава, че духовният свят на осата може да е богат и пребогат, че в краткия си живот тя е длъжна да преуспее – иска й се да преуспее! – и в науката, и в изкуствата. На тези топлокръвни не им стига умът, че тя просто няма нито Време, нито желание да обърне внимание на своите дечица, още повече, че те дори не са дечица, а неразумни яйчица... Е, разбира се, при осите съществуват правила, норми на поведение, морал. Тъй като по самата си природа осите гледат твърде лекомислено на въпроса за продължаването на рода, законът естествено предвижда известно наказание за непълноценното изпълнение на родителските задължения. Всяка порядъчна оса е длъжна да изпълни определена последователност от действия: да изкопае дупка, да снесе яйца, да надонесе парализирани гъсеници и да запуши дупката. Всичко това се следи, съществува негласен контрол, осата винаги има предвид, че зад най-близкия камък може да се крие инспектор-съгледвач. Разбира се, тя вижда, че са й откраднали яйцата, или че са изчезнали хранителните запаси, но нали не може да снесе втори път яйца и изобщо няма намерение да си губи Времето да възстановява хранителните запаси. Като осъзнава напълно цялата без-смисленост на действията си, тя се прави, че нищо не е забелязала, и продължава да изпълнява програмата докрай, защото никак не я блазни перспективата да се разткава из Всичките деветдесет и девет инстанции на Комитета за защита на вида... Представете си само, Фьодор: шосе, прекрасна гладка магистрала, ширнала се от хоризонта до хоризонта. Някакъв експериментатор слага напреко на пътя заграждение с табела: „Заобиколи!“ Видимостта е чудесна, шофьорът много добре вижда, че на затворения участък абсолютно нищо не го заплашва. Дори се досеща, че това е нечия глупава шега, но съблюдавайки правилата за благоприятие и нормите за поведение на примерния водач, свива на отвратителния банкет, друса се по ровините, дави се в мръсотията или в прахта, губи сума време и нерви, за да излезе отново на същото това шосе на двеста метра по-нататък. Защо? Ами причината е все тази: човекът е послушен, точно спазва закона и не иска да се влачи по разните му там инстанции на КАТ. Пък и нали той, също като осата, има основания да предполага, че заграждението е капан и ей там, в ония храсти, може да се крие контролният орган с мотоциклета си. А сега си представете, че потайният експериментатор слага преградата, за да установи равнището на човешкия интелект, и този

експериментатор е също такъв самовлюбен глупак като разрушителя на гнездото на осата... Ха-ха-ха! До какви изводи би стигнал той, а!... – От възторг Бърборан започна да тропа с лапичките си по масата.

– Не – каза Федя. – Някак прекалено опростявате нещата, Бърборане. Наистина, когато човек кара автомобил, не може да блесне с интелект...

– Точно така – прекъсна го много хитрата Дървеница. – Също както не блести с интелект и осата, която снася яйца. Нали знаете, тази работа не опира до интелекта.

– Чакайте малко, Бърборане – каза Федя. – Постоянно ме прекъсвате. Искам да кажа... Ето на, вече забравих какво исках да кажа... Да! За да може да изпита истинска наслада от величието на човешкия разум, човек трябва да обхване с поглед всичко, съградено от този ум, всички завоевания на науката, всички постижения на литературата и изкуството. Например вие се изказахте пренебрежително за космоса, ама нали спътниците и ракетите са велика крачка, те будят възхищение, и съгласете се, че нито едно членестоного не е способно да извърши такова грандиозно дело.

Дървеницата презрително взе да мърда мустаците си.

– Бих могъл да ви възразя, че космосът изобщо не е нужен на членестоногите – рече Бърборан. – Обаче и на хората не е нужен така, че дайте да оставим тази тема. Вие не разбирате най-простите неща, Фьодор. Всеки биологичен вид има своя мечта, произтичаща от историческото му развитие, която се предава от поколение на поколение. И осъществяването на тази мечта обикновено се нарича велико достижение. Хората са имали две изначални мечти: мечтата да летят изобщо, произтичаща от завистта им към насекомите, и мечтата да полетят към Слънцето, която пък се дължи на невежеството им, защото са предполагали, че то е на един хвърлей място. Но не бива да се очаква, че Великата мечта на различните видове, а още повече на различните класове и типове живи същества, трябва да бъде една и съща. Смешно е да се предполага, че мухите от поколение на поколение са си предавали мечтата за свободен полет, октоподите – мечтата за морските дълбини, а пък ние – цимекс лектулария – сме копнеели за Слънцето, което не можем да търпим. Всеки мечтае за това, което е непостижимо за него, но обещава удоволствие. Известно е, че потомствената мечта на октоподите е свободно да пътешествуват по сушата, и там в своите влажни бездни, те много и ползотворно мислят по този въпрос. Извечната и зловеща мечта на вирусите е да постигнат абсолютно световно господство. И колкото и

да са ужасни методите, които използват сега, не можем да не им признаем с какво упорство, изобретателност и готовност за саможертва преследват великата си цел. Ами грандиозната мечта на паякообразните? Преди много милиони години те твърде прибързано и необмислено са се измъкнали от морето на сушата и оттогава ги измъчва мечтата пак да се върнат в родната стихия. Да можехте само да чуете техните песни и балади за морето! Сърцето ви направо би се пръснало от жалост и съчувствие. В сравнение с тези балади героичният мит за Дедал и Икар е просто забавен анекдот. И знаете ли какво стана? В едно-друго те сполучиха, при това по твърде изобретателен начин, защото изобретателните решения изобщо са присъщи на членестоногите. Те постигнаха своето, създавайки нови видове. Отначало сътвориха бягащи по водата паяци, после паяци-водолази, а сега ускорено работят по създаването на вододиащ паяк... Да не говорим пък за нас, дървениците. Ние сме постигнали своето отдавна: още когато се появиха на бял свят тези мехове, пълни с хранителни смеси... Разбирате ли ме, Фьодор? Всяко племе си има своя мечта. Не бива да се хвалите с постиженията си пред своите съседи на планетата. Рискувате да изпаднете в смешно положение. Тези, на които вашите мечти са чужди, ще ви сметнат за глупаци, а пък онези, които отдавна са осъществили мечтата си, ще ви помислят за жалки дърдорковци.

– Не мога да ви отговоря, Бърборане – каза Фьодор, – но трябва да ви призная, че ми е неприятно да ви слушам. Първо, не обичам, когато с помощта на хитра казуистика се опровергават очевидни неща, и второ, все пак и аз съм човек.

– Вие сте снежен човек. Вие сте недостигащото звено. От вас няма какво да се вземе – на босия цървулите. Вие, ако искате да знаете, дори за ядене не ставате. Ама я ми кажете, защо не ми възразяват, така да се каже, хомо сапиенсите? Защо те не се застъпват за честта на своя вид, на своя клас, на своя тип? Ще ви обясня: защото няма какво да ми възразят.

Възпитаният Едик не обърна внимание на това предизвикателство. Аз имах какво да възразя – това дрънкало ужасно ме дразнеше, – но се въздържах, защото не забравях, че в момента Фьодор Симеонович гледа в магическия кристал и вижда всичко.

– Не-не, нека аз да кажа – рече Федя. – Да, аз съм снежен човек. Да, прието е да ни оскърбяват, нас ни оскърбяват дори хората, най-близките ни роднини, нашата надежда, символът на нашата вяра в бъдещето. Не-не, позволете ми, Едик, да кажа всичко, което мисля. Оскърбяват ни

най-невежите и изостанали слоеве от човешкия род, като ни дават гнусния прякор „йети“, който, както е известно, е съзвучен със суифтовския „яху“, и прякора „явански гълъб“, който всъщност означава нещо като „огромна маймуна“ или „отвратителен снежен човек“. Оскърбяват ни и най-напредничавите представители на човечеството, като ни наричат „недостигащото звено“, „човекомаймуни“ и ни дават и други, звучащи научно, но опозоряващи ни прякори. Може би наистина заслужаваме известно пренебрежение. Бавно схващаме, твърде непретенциозни сме, у нас слабо е развит стремежът към по-хубавото, разумът ни все още дреме. Но аз вярвам, аз знам, че това е Човешки разум, който намира най-висшата наслада в преобразяването на природата, отначало на заобикалящата го, а в бъдеще и на своята собствена природа. Вие, Бърборане, все пак сте паразит. Извинете ме, но използвам този термин в научния му смисъл. Не искам да ви обиждам, но вие сте паразит и не можете да разберете какво върховно удоволствие е да преобразяваш природата. И колко перспективно е това удоволствие – та нали природата е безгранична и човек може да я преобразява безкрайно дълго време. Ето затова наричат човека цар на природата. Защото той не само я изучава, не само изпитва висша, ала пасивна наслада от единението с нея, но и я преобразява, човекът моделира природата според своите нужди, според желанията си, а после ще я моделира и според капризите си...

– Е, да! – каза Дървеницата. – А засега той, човекът, прегръща някой си Фьодор за широките космати рамене, извежда го на сцената и предлага на някой си Фьодор да изобрази процеса на очовечаване на маймуната пред тълпа еснафи, чоплеци семки. Внимание! – внезапно изрева той. – Днес в клуба ще има лекция на кандидата на науките Вялобуйнов-Франкенщайн, озаглавена „Дарвинизмът срещу религията“, като нагледно ще бъде демонстриран процесът на очовечаването на маймуната! Първо действие: „Маймуна“. Фьодор се реди под масата в краката на лектора и талантливо се пощи под мишниците, а изпълнените му с носталгия очи шарят насам-натам. Второ действие: „Човекомаймуна“. Фьодор се разхожда по сцената с дръжка от метла в ръката и търси да убие нещо. Трето действие: „Маймуночовек“. Наблюдаван и ръководен от един пожарникар, Фьодор пали в метален леген малък огън, като при това по лицето му се изписва едновременно ужас и възторг. Четвърто действие: „Трудът създаде човека“. Сграбчил с две ръце бракуван миньорски чук-къртач, Фьодор играе ролята на първобитен ковач. Пето действие: „Апотеоз“, Фьодор сяда зад пианото и изсвирва „Турския марш“... Лекцията започва в шест часа, след нея ще бъде показан

чуждестранният филм „На брега“⁴, и накрая ще има танци! Изключително поласкан, Федя срамежливо се усмихна.

– Ами, разбира се, Бърборане – трогнат рече той. – Знаех си аз, че между нас няма никакви сериозни разногласия. Естествено, тъкмо по този начин, малко по малко, лека-по-лека, разумът започва да сътворява благодетелните си чудеса, като обещава в бъдеще да се родят архимедовци, нютоновци и айнщайновци. Само че не биваше да преувеличавате толкова ролята ми в това културно мероприятие, макар да ви разбирам – просто искахте да ми доставите удоволствие.

Дървеницата го изгледа, побеснял от яд и изумление, а пък аз злорадо се изхилих. Федя се разтревожи.

– Да не би да съм казал нещо не на място? – попита той.

– Браво на вас, Федя – казах. – Толкова здраво го насолехте, че заприлича на вейка. Не го ли виждате, от безсилие изпадна до там, че взе да яде пълнени домати...

– Да, Бърборане, слушах ви с интерес – рече Едик. – Естествено, изобщо нямам намерение да споря с вас, защото се надявам, че на нас двамата ни предстои да разискваме още много и то доста по-сериозни въпроси. Бих искал само да отбележа, че за съжаление човешкото във вашите разсъждения е прекалено много, а оригиналното, присъщо само на психологията на цимес лектуария, – твърде малко.

– Добре, добре – раздражено извика Дървеницата. – Всичко това е чудесно. Но може би поне един представител на хомо сапиенс ще благоволи без каквото и да било лицемерие да отговори на съображенията, които ми позволихте да изкажа тук? Или, пак повтарям, всъщност той няма основания да ми възрази? А може би така нареченият разумен човек има дотолкова отношение към разума, колкото очилатата змия към широко разпространеното оптично приспособление? Или пък той няма аргументи, които могат да бъдат разбрани от същество, притежаващо само примитивни инстинкти?

И тогава не издържах. Имах аргумент, който лесно можеше да бъде разбран, и с удоволствие го използвах. Безцеремонно тикнах под носа на Бърборан показалеца си, а после го свих под палеца и чукнах с него по масата, сякаш отстранявах случайно паднала капка.

– Много остроумно – каза Дървеницата, побледнявайки. – Този довод наистина е на равнището на висшия разум...

4. Филм на Стенли Крамър, заснет през 1959 г., пресъздаващ ужасните последици от евентуална Трета световна война. Б. пр.

Федя свенливо помоли да му обясним смисъла на разиграната от мен пантомима, но Бърборан заяви, че това са глупости.

– Омръзна ми да седя тук – прекалено високо заяви той на всеослушание, оглеждайки се по господарски. – Хайде да си вървим.

Платих сметката и излязохме на улицата, където се спряхме да решим какво ще правим по-нататък. Едик предложи да отидем до хотел а и да опитаме да се настаним, но Федя ни обясни, че в Гмежкорпион това не е проблем: в целия хотел живеят само членовете на Тройката, а останалите стаи са празни. Погледнах изпадналия в потиснато настроение Бърборан, почувствувах угризения на съвестта и предложих да се разходим по огрения от луната бряг на Скорпионка. Федя ме подкрепи, но Дървеницата Бърборан взе да протестира, че бил уморен, тия безкрайни разговори вече му били омръзнали, в края на краищата той бил гладен и най-добре щяло да бъде да отиде на кино. Съвсем ми дожаля за него – толкова беше потресен и шокиран от моя жест, който май наистина беше малко нетактичен – и тъкмо щяхме да тръгнем към киното, когато от бирарията срещу нас изскочи дядката Еделвайс. В едната си ръка стискаше халба бира, а с другата се беше вкопчил в агрегата си. С надебелял език той доста заплетено ни обясни колко е предан на науката и лично на мен и поиска бюджетни надбавки, високопланински, а също и пари за непредвидени разходи, за да купи в брой някакви специални щепсели. Дадох му една рубла и дядката отново се устреми към бирарията.

По пътя към киното Бърборан така и не можа да се успокои. Перчеше се, задяваше минавачите, сипеше наляво и надясно блестящи афоризми и парадокси, но явно личеше, че все още е ужасно притеснен. За да му възвърне душевното равновесие, Едик му разказа какъв огромен принос се очаква да внесе той, Дървеницата Бърборан, в теорията на Лийнейното щастие и недвусмислено му намекна за очакващата го световна слава и за неизбежните продължителни командировки в чужбина, включително и в екзотичните страни.

Душевното равновесие на Дървеницата беше възстановено напълно, Бърборан очевидно си възвърна присъствието на духа, стана някак по-сериозен, по-представителен и щом угасна светлината в кинозалона, тутакси се завря между редовете да хапе, така че двамата с Едик не изпитахме никакво удоволствие от филма: Едик се страхуваше, че някой тихичко ще размаже с пръст Бърборан, а пък аз очаквах всеки миг да избухне грандиозен скандал. Освен това в залата беше задушно, даваха някакъв филм, от който можеше да ти се повдигне, така че, когато всички свърши, въздъгнахме с облекчение.

Луната светеше, от Скорпионка се носеше прохлада, Федя с виновен глас ни съобщи, че спазва режим и вече му е време да си ляга. Решихме да го изпратим до Колонията. Тръгнахме покрай брега. Долу под ската древната Скорпионка величествено пренасяше в кристалните си бързеи отровни отпадни води. Откъм нашата страна под лунната светлина на воля се бяха ширнали ливади, залети от придошлата река. На хоризонта тъмнееха назъбените очертания на далечна гора. Малка летяща чиния завършваше своята еволюция над някакви мрачни, полуразрушени кули, проблясквайки с опознавателните си светлини.

– Какви са тези развалини? – попита Едик.

– Това е Соловеевата крепост – отвърна Федя.

– Какво говорите! – изуми се Едик. – Онази същата ли? Дето е била край Муром?

– Да. От дванадесети век.

– А защо кулите са само две? – попита Едик.

Федя му обясни, че преди обсадата са били четири: Кикимора, Йокотевица, Отровна плюнка и Злодейница. Годзилата прогорила стената между Йокотевица и Злодейница, вмъкнала се в двора и се появила в тила на защитниците. Ама била много тъпа, според слуховете – най-грамадната и най-глупавата от четириглавите дракони. И хабер си нямала от тактика, пък и изобщо не се интересувала от такива работи, така че вместо със съсредоточени удари да срине кулите една след друга, се нахвърлила срещу четирите едновременно, нали си имала достатъчно глави. Обсадената крепост била пълна с видяла и патила, самоотвержена сган: Братята Разбойници били там – Соловей Одихмантиевич и Лягва Одихмантиевич, – с тях било и Злото Еднооко, а също и съюзният зъл дух Кончар по прякор Цирея. И Годзилата естествено пострадала заради тъпотията и алчността си. Наистина отначало й провървяло и надвила Кончар, страдащ него ден от вирусен грип, и тоз час в Отровната плюнка нахълтал, пламнал от алчност, лакеят на Годзилата, Вампира Боевулф⁵, който впрочем тутакси прекратил военните действия и се отдал на пиянство и грабежи. Но това бил първият и единствен успех на Годзилата по време на цялата кампания. Соловей Одихмантиевич се биел весело и яростно на прага на Йокотевица. Като малолетен Лягва Одихмантиевич отстъпил първия етаж на Кикимора, но се закрепил на втория, разклатил силно кулата и се срутил заедно с нея върху атакуващата го глава в същия миг, когато хитрото и хладнокръвно Зло Еднооко

5. Явно изопачено от Боевулф – митичен герой от англосаксонския епос. Б. пр.

подмамилото дяснофланговата глава в пълните със селитра мази на Злодейница и вдигнало във въздуха кулата, заедно с всичко, което било вътре в нея. Щом се лишила от половината си глави, и без това тъпоумната Годзила съвсем оглупяла, взела да се мята насам-натам из крепостта, като правела на пихтия и свои, и чужди, и ритайки на всички страни, хукнала да бяга. Това бил краят на битката. Соловей Одихмантиевич пречукал пияния Боевулф с акустичен удар, след което той самият издъхнал от множеството изгаряния.

Оцелелите вещици, таласъми, водни духове, самовили, кикимори и домашни духове избили деморализираните върколаци, трoли, гномове, сатири, наяди и дриади, но сетне, тъй като вече били без предводители, стремглаво се разбягали из околните гори. Що се отнася до глупавата Годзила, нея вятърът я завял в голямото блато, дето сега се нарича Кравешката млака, и там тя бързо-бързо издъхнала от газова гангрена.

– Интересна история – рече Едик, вперил поглед в тъмнините, обрасли с мъх скални отломки на Йокотевица и Отровната плюнка. – А вхождат там свободен ли е?

– Свободен е – каза Федя. – Срещу петаче.

Чудесна разходка се получи, Федя ни обясни устройството на Вселената и пътьом стана ясно, че той с просто око вижда Пръстена на Сатурн и Червеното петно на Юпитер. Завистливата Дървеница страстно взе да му доказва, че това са врели-некипели, за които плащат добре, а в действителност Вселената има формата на пружина за матраци. Наоколо през цялото време се въртеше срамежливият Кътинчо, птеродактил обикновен. Всъщност в тъмнината така и не можахме да го разгледаме. Кътинчо ситно трополеше някъде напред, чувахме го да изкръква, докато шумно си проправяше път през храстите около нас, а понякога внезапно излиташе, закривайки луната с разперените си криле. Викахме го, обещавахме му лакомства и приятелство, но той така и не посмя да се приближи.

В Колонията се запознахме и с пришълеца Константин. На Константин никак не му беше провървяло. Преди около година се наложило летящата му чиния принудително да се приземи. По време на кацането корабът се повредил окончателно и Константин така и не успял да изключи защитното силово поле, което се създавало автоматично в момента на приземяването. Това поле било настроено така, че не пропускало нищо земно. Самият Константин, заедно с дрехите си и детайлите от двигателя можел съвсем безпрепятствено да преминава в двете посоки през бледолилавата ципа. Но семейството полски мишки, което

случайно се оказало на мястото на кацането, така и си беше останало там и Константин бил принуден да го изхранва от своите доста намалели хранителни запаси, тъй като не можел да пренесе под защитния похлупак земна храна дори в стомаха си. Под похлупака се бяха озовали и чифт пантофи, забравени от някого на алеята в парка, и това било единственото земно благо, от което Константин имал поне някаква полза. Освен пантофите и мишките в защитното поле бяха затворени: два храста свински ягоди, част от кошмарна градинска пейка, изпъстрена с всевъзможни дълбоко издълбани надписи, и четвърт акър влажна, неизсъхваща почва.

На Константин работата му беше спукана. Звездолетът не искал да се справи. В местните работилници, естествено, нямало нито подходящи резервни части, нито специална апаратура. Някои неща можело да се доставят от научните центрове по света, но се изисквала препоръката на Тройката и вече месеци наред той с нетърпение очаквал да го повикат. Константин възлагаше известни надежди на помощта от страна на земляните – надяваше се поне да успее да изключи проклетото защитно поле и най-после да доведе на кораба някой голям учен, – но общо взето, беше настроен по-скоро песимистично и психически беше подготвен, че земната наука ще бъде в състояние да му помогне едва след двеста години.

Сияейки като гигантска луминесцентна лампа, летящата чиния на Константин стоеше недалеч от пътя. Под нея стърчаха краката на Константин, обути в пантофите-бързоходки, номер четиридесет и четвърти. Краката току подритваха мишето семейство, което упорито искаше да вечеря. Федя почука по защитното поле и, щом ни видя, Константин се измъкна изпод чинията, подвикна на мишките и дойде при нас. Прословутите пантофи, разбира се, останаха вътре и мишките тутакси се настанаха във временната си обител.

Представихме се, изказахме съчувствието си и го попитахме докъде е стигнал. Константин бодро ни съобщи, че изглежда нещата са потръгнали и ни изброи двайсетина непознати прибора, които му били нужни.

Той се оказа много общително и дружелюбно разумно същество. А може би самотата го измъчваше отдавна и просто жадуваше да размени две думи с някого.

Разпитвахме го и той на драго сърце ни отговаряше. Но не изглеждаше много добре и му казахме, че е вредно да работи толкова, а по-добре ще е малко да поспи. След десетина минути успяхме да му обясним какво значи „да поспи“. Тогава Константин си призна, че тази

работа никак не му е интересна и по-добре ще бъде да не се занимава със „спане“. Освен това вече приближавало времето да храни мишките. Той ни стисна ръцете и отново се пхна под чинията.

Сбогувахме се с Федя и Дървеницата и тръгнахме към хотела. Вече беше късно, градът заспиваше и само някъде в далечината свиреше хармоника и чисти момински гласове ни уведомяваха:

Та рекох без милувки:
триоко мое либе,
защо са ни целувки,
по разум братя ний сме!...

Дело № 72. Пришълецът Константин

Измъкнало се иззад ъгъла, утринното слънце нахлу като топъл поток през отворените прозорци в стаята за заседания тъкмо когато на прага се появи каменоликът Лавър Федотович и незабавно предложи да се спуснат щорите. „Това не е нужно на народа“ – обясни той. Веднага след него се зададе Головодов, побутвайки пред себе си Избегало. Като размахваше чантата си, Избегало разпалено му разясняваше нещо на френски, а Головодов току повтаряше: „Добре де, стига! Ама че си се разфучал рано-рано...“

Когато комендантът спусна щорите, на прага изникна Заврънкулкис. Той дъвчеше нещо и се бършеше. Извинявайки се в неясна скоропоговорка за закъснението, Заврънкулкис преглътна наведнъж недосдъвканото и се развика:

– Протестирам! Да не сте полудели, другарю Зъбко?! Незабавно вдигнете тези щори! Що за маниери са това да се ограждаме от народа и да хвърляме подозрителни сенки!

Възникна изключително неприятен инцидент и през цялото време, докато се разнищваше ужасното произшествие, докато Заврънкулкис беше унижаван, усукван и връзван на възел, докато си бършеха краката в него и го налагаха като тъпан, сякаш казвайки. „Горко на злонравните! Каквото си надробят, това ще сърбат!“, Избегало укорително клатеше глава и многозначително поглеждаше към мен. После пуснаха отпъкания, разкъсан, пребит и съсипан Заврънкулкис позорно да доизгние на мястото си, а самите те, запъхтени, сваляйки засуканите си ръкави, чистейки парчетата съдрана кожа изпод ноктите си, облизвайки окървавените си кучешки зъби и сегиз-тогиз неволно надавайки див рев, се пръснаха около масата и заявиха, че са готови да започнат сутрешното заседание.

– Гррмм – каза Лавър Федотович, като хвърли последен поглед към разпнатите останки. – Следващият! Докладвайте, другарю Зъбко.

Комендантът впи сгърчените си пръсти в разтворената папка, надзъртайки зад камарата от книжа, за сетен път се зазяпа с кръвясалите си очи в поваления враг, без да бърза, изрина със задните си лапи още малко пръст отгоре му, поклокочи с лигите си в гърлото и чак когато жадно видиша с разперени ноздри сладостния аромат на разлагащия се труп, най-сетне се успокои.

– Дело-номер-седемдесет-и-второ – взе да бие барабана той. – Константин-Константинович-Константинов-две-ста-и-тринайста-предидновата-ера-Константиновград-от-планетата-на-Константиновците-край-звездата Ан-тарес...

– Бих искал да замоля! – прекъсна го Головодов. – Абе ти какво ни четете? Да не би таковата, роман да ни четете? Или водевил? Ти, братче, уж анкетата взехте да ни зачетете, а пък то излиза водевил.

Лавър Федотович вдигна бинокъла и го насочи към коменданта. Комендантът се смали.

– Спомням си, в Сизран беше – продължаваше Головодов, – прати-ха ме завеждащ курсовете за квалификация на средния персонал, та и там имаше един такъв – не искаше да мете улицата... Само че май не беше в Сизран, доколкото си спомням, а в Саратов... Ами да, точно така, в Саратов беше! Първо трябваше да укрепя там ръководството на училището за майстори мелничари, а после значи ме пратиха в тези курсове... Да в Саратов беше, през зимата на петдесет и втора. Помня, страшен студ беше свил тогава, като в Сибир... Не-е – каза той със съжаление, – не беше в Саратов. В Сибир си беше, ама в кой град – на, изхвъркна ми от главата. Довчера го помнех, ех, мислех си, добре щях да съм там, в този град...

Той мъчително занемя със зяпнала уста. Лавър Федотович почака малко, осведоми се има ли въпроси към докладчика, убеди се, че няма, и предложи на Головодов да продължи.

– Лавър Федотович – развълнувано рече Головодов, – Забравих кой град беше, нали разбирате. Ей на, шукна ми из ума и това е. Нека засега той продължи нататък, дордето се сетя... Ама желателно е да кара по формата – да назовава отделните точки и да не бърза толкова, че инак я какво безобразие се получава...

– Продължете да докладвате, другарю Зъбко – каза Лавър Федотович.

– Пета точка – боязливо зачете комендантът. – Националност...

Заврънкулкис си позволи леко да се размърда и тутакси замръзна от страх. Но Головодов долови плахия признак на живот и нареди на коменданта:

– Отначало. Отначало! Наново започнете!

– Точка първа – каза комендантът. – Име...

Докато той четеше наново, взех да разглеждам реморализатора на Едик. Беше плоска, блестяща стъклена кутийка, приличаща на детско автомобилче. Едик се оправяше невероятно сръчно с този прибор. Аз не

бих могъл така. Пръстите му се движеха пъргаво като змийчета. Не можех да им се нагледам.

– Херсон! – внезапно изрева Головодов. – В Херсон, да, там беше... Ти, там давайте, продължавайте нататък – каза той на стресналия се комендант. – Аз само така, спомних си... – Головодов зарови глава в ухото на Лавър Федотович и, примаял от смях, взе да му шепне нещо, така че скоро започна да се очертава тенденция вдървените черти на лицето на Лавър Федотович да се смекчат и той беше принуден най-демократично да се скрие зад широката си длан.

– Шеста точка – нерешително зачете комендантът. – Образование: висше син... кри... кре... кретично.

Заврънкулкис трепна и извряка, но пак не посмя да се обади. Головодов ревниво се нахвърли:

– Какво? Какво образование има?

– Синкретично – повтори комендантът на един дъх.

– Аха – каза Головодов и погледна към Лавър Федотович.

– Това е хубаво – тежко рече Лавър Федотович. – Ние обичаме самокритиката. Продължавайте да докладвате, другарю Зъбко.

– Седма точка. Владее ли чужди езици: всички, без да ползува речници.

– К'во-к'во? – рече Головодов.

– Всички – повтори комендантът. – Без да ползува речници.

– На ти една самокритика – каза Головодов. – Е, карай, ще я проверим тая работа.

– Осма точка. Професия и месторабота в настоящия момент: читател на поезия, амфибрахист, ползва краткосрочен отпуск. Девета точка...

– Я чакайте малко – каза Головодов. – Този значи къде работи?

– В настоящия момент е в отпуск – обясни комендантът. – в краткосрочен отпуск.

– Това вече го разбрах – възрази Головодов. – Питам: специалността му каква е?

Комендантът приближи папката към очите си.

– Читател... – каза той. – Явно чете стихове. Головодов тупна с длан по масата.

– Не ти разправям, че съм глух бе – каза той. – Че чете, това вече го чух. Чете си и нека да си чете в извънработно време. Питам те каква му е специалността! Къде работи, като какъв? Избегало си мълчеше и аз не се стърпах.

– Специалността му е да чете поезия – казах. – Специализирал се е в амфибрахия.

Головодов ме изгледа с подозрение.

– Не – каза той. – Туй за амфибрахия го разбирам. Амфибрахий... туй-онуй... Какво искам да изясня? Искам да изясня за какво му плащат заплата.

– При тях заплата като такава не съществува – поясних аз.

– А! – зарадва се Головодов. – Безработен! – Но тутакси отново застана нашрек. – Не, пак не се получава!... Не се връзват нещата. Уж няма заплата, а пък е в отпуск. Нещо май го усуквате, извъртате я май тая работа...

– Грмм – каза Лавър Федотович. – Има въпрос към докладчика, както и към научния консултант. Професията на дело номер седемдесет и Второ.

– Читател на поезия – бързо рече Избегало. – И на това отгоре... такова... амфибрахист.

– Месторабота в настоящия момент – каза Лавър Федотович.

– Ползува краткосрочен отпуск. Почива си, значи, краткосрочно.

Без да извърща глава, Лавър Федотович премести погледа си към Головодов.

– Има ли още въпроси? – осведоми се той. Головодов взе да се върти мъчително на мястото си. С просто око се виждаше как висшата доблест да бъде солидарен с мнението на началството се бори в него с не по-малко високото чувство за граждански дълг. Накрая гражданският дълг победи, макар това видимо да навреждаше на Головодов.

– Какво съм длъжен да кажа, Лавър Федотович – взе да се подмилква той. – Та ето какво съм длъжен да кажа! Амфибрахист – това е напълно разбираемо. Амфибрахий там... и туй-онуй... И по въпроса за поезията всичко е ясно. Пушкин значи, Михалков, Корнейчук... Но виж, читател. Ама нали в номенклатурата няма такава професия! И е напълно разбираемо защо няма. Че то иначе какво излиза? Чета си аз значи стихчета, и от туй нещо получавам облаги, отпуска ми дават... Ето това съм длъжен да изясня. Лавър Федотович взе бинокъла и се втренчи в Избегало.

– Слушаме мнението на консултанта – заяви той. Избегало стана.

– Такова... – каза той и поглади братата си. – Другарят Головодов правилно заостря тук въпроса и вярно поставя акцентите. Народът обича стиховете – *се ла мен сюр льо кьор ке жьо ву льо реди*⁶. Но всякакви стихове ли са нужни на народа? *Жьо ву дьо манд анльо*⁷, всякакви ли?

Ние с вас, другари, знаем, че далеч не всякакви са нужни. Затова сме длъжни много строго да следваме... определен значи курс, без да губим от погледа си ориентирите и... такава... *лъво вин етире или фольо боар*⁸. Моето лично мнение значи е такава: *еде-тоа е дьо тедера*⁹. Но аз бих предложил да бъде изслушан още и присъстващият тук представител отдолу, другарят Привалов, да го призовем, така да се каже, като свидетел...

Лавър Федотович отмести бинокъла към мен. Головодов каза:

– Какво пък, давай. И без това той постоянно се вре, дето не му е работата, все не може да се стърпи, ето сега нека да изясни туй нещо, щом е толкова чевръст...

– Воала – огорчен рече Избегало, – *ледукасиьон кон дон о жьоном дапрезан!*¹⁰

– И аз това казвам: давай – повтори Головодов.

– Там, при тях има твърде много поети – обясних аз. – Всички пишат стихове и всеки поет естествено иска да има свой читател. А пък читателят е неорганизирано същество, той тази толкова проста потребност не я разбира. С удоволствие чете само хубавите стихове и дори ги научава наизуст, а лошите не ще и да ги види. Възниква едно такава несправедливо положение, поражда се неравенство, и тъй като жителите там са много деликатни и се стремят на всеки да му е хубаво, създадена е специална професия – читател. Едни се специализират в ямба, други – в хорей, а Константин Константинович е голям специалист по амфибрахия и сега усвоява александрийския стих, придобива втора специалност. Този занаят естествено е вреден и на читателите се полагат не само силна храна, но и чести краткосрочни отпуски.

– Всичко това го разбирам! – искрено развълнуван извика Головодов. – Разните му там ямбове, александрити... Едно нещо обаче не разбирам: за какво му дават пари? Значи, седи си той, и да речем, чете. Вредно е, знам! Ама четенето е скрита работа, вътрешна, как ще го провериш чете ли или си подремва, кръшкачът му с кръшкач? Помня, когато завеждах отдел в Карантинната инспекция за защита на растенията, при мен имаше един... Седи на заседанията и ужким слуша, даже си записва нещо в бележника, а фактически спи, хубостникът му! Сега из

6. Казвам ви това, слагайки ръка на сърцето си. Б. а.

7. Питам ви аз. Б. а.

8. Хванеш ли се на хорото, трябва да го изиграеш. Б. а.

9. Помогни си сам, тогава и господ ще ти помогне. Б. а.

10. Ето как ги възпитават днес младите хора. Б. а.

службите много народ се научи да спи с отворени очи... Та затуй не разбирам де: а с нашия човек как е работата? Да не би пък да лъже, а? Че то не трябва да има такава професия, дето е невъзможно да се упражни контрол – работи ли човекът или, напротив, спи?

– Тази работа не е толкова проста – намеси се Едик, откъсвайки се от настройването на реморализатора. – Та той не само чете: изпращат му всички стихове, написани в амфибрахий. И е длъжен всичките да ги прочете, да ги разбере, да намери нещо, на което да се наслади с цялата си душа, да ги обикне и естествено да открие някакви недостатъци. За тези свои чувства и разсъждения трябва да пише редовно на авторите, да взема думата на творческите вечери на същите тези автори, на читателските конференции, и да се изказва така, че авторите да бъдат доволни и да чувствуват, че са необходими... Това е много, много тежка професия – обобщи той накрая – и Константин Константинович всъщност е истински герой на труда.

– Да – каза Головодов. – Сега всичко ми стана ясно. Ползна професия. И системата ми харесва. Хубава система, справедлива.

– Продължавайте да докладвате, другарю Зъбко – обяви Лавър Федотович.

Комендантът отново се втрени в папката.

– Девета точка. Бил ли е в чужбина: бил е. Във връзка с неизправността на двигателя останал четири часа на остров Рапа Нуи.

Заврънкулкис измънка нещо с писклив глас и Головодов тутакси отново взе инициативата.

– Сега туй чия територия е? – обърна се той към Избегало.

Усмивайки се добродушно, с широк, снизходителен жест професор Избегало го препрати към мен.

– Да дадем думата на младежта – каза той.

– Островът принадлежи на Чили – обясних аз.

– Чили, Чили... – взе да мърмори под носа си Головодов, хвърляйки тревожни погледи към Лавър Федотович. Лавър Федотович хладнокръвно пушеше. – Е, щом е Чили, карай тогава – реши Головодов. – И само четири часа... Добре. Какво пише нататък?

– Протестирам! – безумно смело прошепна Заврънкулкис, но комендантът вече четеше нататък:

– Десета точка. Кратка същност на необясненото явление: разумно същество от звездата Антарес. Летец на космически кораб, наричан лещица чиния...

Лавър Федотович не възразяваше. Следейки го с очи, Головодов

одобрително кимна и комендантът продължи:

– Единадесета точка. Данни за най-близките роднини... Тука следва дълъг списък.

– Четете, четете – каза Головодов.

– Седемстотин деветдесет и три лица са – предупреди комендантът.

– И не се препирайте. Твоята работа е да четете, тъй че четете. И по-ясно.

Комендантът въздъхна и започна:

– Родители: А, Бъ, Въ, Гъ, Дъ, Е, Жъ...

– К'во правиш, бе? Я, спри... Ще ти дам аз на тебе... – викна Головодов, изгубил от изумление вродената си дарба да бъде вежлив. – Ти какво, да не си на училище? Ние какви сме тука, да не сме ти деца?

– Каквото е написано, това чета – озъби му се комендантът и продължи, повишавайки глас: – Зъ, И, И-кратко, Къ...

– Гррмм – каза Лавър Федотович. – Има въпрос към докладчика. Бащата на дело номер седемдесет и второ. Име, презиме, фамилия.

– Един момент – намесих се аз. – Константин Константинович има деветдесет и четирима родители от пет различни пола, деветдесет и шестима съжителстващи в брак с него от четири различни пола, двеста и седем деца от пет различни пола и триста деветдесети шест сътрудници от пет различни пола.

Ефектът от съобщението ми надмина всички очаквания. В сливането си Лавър Федотович грабна бинокъла и го поднесе към устата си. Головодов непрестанно се облизваше. Заврънкулкис яростно разлистваше бележника си. Нямахме смисъл да се надявам на Избегало, така че взех да се подготвям за генерално сражение – задълбах окопите, докато окончателно се оформят профилите им, минирах онези участъци, на които можех да очаквам масирани танкови удари, наситих с техника преградните позиции. Складовете прашяха, препълнени с боеприпаси, артилеристите бяха замрели до оръдията си, на пехотинците беше раздадена по чаша водка. Тишината се разтегна, взе да набъбва като буря, заредена с електричество, и вече държах ръката си на телефонната слушалка – бях готов да издам заповед за изпреварващ атомен удар, – но цялото това трепетно очакване на вой, грохот и тътен се оказа нищо и никаква работа. Внезапно Головодов се ухили до ушите, наведе се към Лавър Федотович и взе да му шепне нещо, а лъсналите му очи зашариха по ъглиците. Лавър Федотович свали олигавения бинокъл, прикри с длан лицето си и каза с потръпващ глас:

– Продължавайте да докладвате, другарю Зъбко. Комендантът с

готовност прескочи списъка на роднините и продължи да чете:

– Дванадесета точка. Постоянно местожителство и адрес: Галактиката, звездата Антарес, планетата на Константиновците, държавата Константиния. Константиновград, код за повикване четиристотин петдесет и седем, дробна черта, четиринайсет, тире, девет. Това е.

– Протестирам – каза Заврънкулкис с поукрепнал глас.

Лавър Федотович го погледна благосклонно. Вече не беше в немилост и от щастие очите на Заврънкулкис се напълниха със сълзи. Той затрака като картеница:

– Протестирам! В описанието на възрастта е допусната явна безсмислица. Срещу датата на раждане в анкетата е посочена двеста и тринадесета година преди новата ера. Ако това беше вярно, дело номер седемдесет и второ сега би трябвало да бъде на повече от две хиляди години, което с цели две хиляди години превишава максималната възраст, известна на науката. Настоявам датата да се уточни и виновният да се накаже.

Головодов ревниво попита:

– А може пък той да е планинец, вие откъде знаете? – Но моля ви! – изкрещя Заврънкулкис – Дори планинците...

– Няма да позволя – каза Головодов. – Няма да ви позволя да подценявате достиженията на нашите славни планинци! Ако искате да знаете, максимално възможната възраст на нашите планинци няма граници! – и той победоносно погледна Лавър Федотович.

– Народът... – каза Лавър Федотович. – Народът е вечен. Пришълците идват и си отиват, а народът, нашият велик народ ще пребъде во веки веков.

Заврънкулкис и Головодов се замислиха, мъчейки се да схванат в подкрепа на кого се изказа председателят. Но нито единият, нито другият искаше да рискува. Единият беше на гребена на вълната и не желаше заради някакъв си келяв пришълец да се срине от този гребен. Другият, паднал ниско, висеше над пропастта, но пък на него току-що му беше подхвърлено тънко спасително въженце. А в това време Лавър Федотович рече:

– Свършихте ли, другарю Зъбко? Въпроси има ли? Няма ли въпроси? Има предложение да извикаме делото, именуващо се Константин Константинов. Други предложения има ли? Нека делото да влезе.

Комендантът прехапа устни, извади от джоба си едно седефено топче, замижа и силно го стисна между пръстите си. Чу се пукот, сякаш изскочи тапа от бутилка и край демонстрационната маса се появи

Константин. Явно повикването го беше заварило по време на работа: беше с комбинезон, оплескан с фосфоресцираща грес, на предните си ръце беше надянал метални работни ръкавици, а задните припряно взе да бърше в гърба си. И четирите му очи все още бяха запазили угрижения си, делови израз. В стаята се разнесе силният мирис на Голямата химия.

– Здравейте – зарадван рече Константин, когато накрая все пак се досети къде е попаднал. – Най-сетне ме извикахте. Наистина, то, моето, е дребна работа, дори ми е неудобно да ви безпокоя, но съм в безизходица и не ми остава нищо друго, освен да ви помоля за помощ. За да не ви занимавам надълго с моите грижи, ето какво ми е нужно – той взе да сгъва пръстите на дясната си предна ръка. – Лазерна пробивна машина, но най-мощната, която имате. Плазмена горелка – знам, че вече имате такива. Два инкубатора с капацитет по хиляда яйца всеки. В началото това ми стига, макар че добре би било да ми помага квалифициран инженер и да ми разрешите да работя в лабораториите на ФИАН¹¹...

– Че какъв пришълец е той? – слисан и искрено възмутен рече Головодов. – Питам аз, какъв пришълец е той, след като всеки ден го виждам в ресторанта? Вие, гражданино, фактически кой сте и как попаднахте тука?

– Аз съм Константин от планетната система на Антарес – Константин се смути. – Мислех, че вече Всичко ви е известно... Нали ме разпитвахте. И анкета попълних... – Той забеляза Избегало и приветливо му се усмихна. – Ето вие ме разпитвахте, нали така?

Головодов също се извърна към Избегало.

– Значи това според вас е пришълец, а? – злъчно попита той.

– Такова... – с достойнство каза Избегало. – Съвременната наука, значи, не отрича възможността да пристигнат пришълци, другарю Головодов, длъжен сте да бъдете в течение. Това е официалното мнение, не моето, а на много по-отговорни научни работници... Джордано Бруно например се е изказал по този въпрос съвсем официално... Академик Левон Алфредович Космянис също... такова... писателите, Уелс например или, да речем, Чугунец...

– Ама странни някакви работи стават – недоверчиво рече Головодов. – Пришълци някакви много странни се навъдиха...

– Ето на, гледам снимката в делото – обади се Заврънкулкис – и виждам, че най-обща прилика има, но другарят на снимката е с две ръце, а пък този неизвестен гражданин има четири. Как може да бъде

11. Физически институт към Академията на науките на СССР. Б. пр.

обяснено това от гледна точка на науката?

Избегало тукати избълва дълг и предълг цитат на френски, чийто най-общ смисъл беше, че някой си Артур обичал да ходи сутрин на морския бряг, като предварително изпивал чаша шоколад. Прекъснах го и казах:

– Костя, станете, ако обичате, и се обърнете с лице към другаря Заврънкулкис.

Константин ме послуша.

– Така-така-така – рече Заврънкулкис. – Ориентирахме се по този въпрос... Длъжен съм да ви кажа, Лавър Федотович, че приликата на лицето от снимката с ей този другар е несъмнена. Ето на, виждам четири очи... да, четири са. Нос няма. Да... Устата е изкривена. Всичко е както трябва.

– Ами не знам – каза Головодов. – в пресата ясно писаха относно пришълците и там се твърдеше, че ако пришълците съществували, те щели да ни съобщят за себе си. А щом значи не ни се обаждат, то тогава ги няма и това са измислици на недобросъвестни лица... Вие пришълец ли сте? – сопна се той изведнъж на Константин.

– Да – каза Константин, отстъпвайки.

– Съобщили ли сте, че пристигате?

– Не съм – каза Константин. – Изобщо не се канех да се приземявам при вас. Пък и не това е важното, според мен...

– А, не така, любезни гражданино, я ти не ми ги приказвайте такива. Че то тъкмо това е важното. Съобщил ли си, че пристигаш – моля заповядайте, с хляб и сол ще те посрещнем, хапване, пийване, туй-онуй. А щом не си се обадил – съжалявам, ама извинявайте. Амфибрахийт си е амфибрахий, ама и ние тука не си получаваме парите за тоя, дето духа. Ние тука работим и не можем да си губим времето с външни хора. Такова е значи мойто общо мнение.

– Грмм – рече Лавър Федотович. – Кой още иска да се изкаже?

– Аз, ако ми разрешите – помоли Заврънкулкис. – Общо взето, другарят Головодов вярно разкри същността на въпроса. Но ми се струва, че макар да сме претоварени с работа, не бива да пренебрегваме другаря. Май все пак сме длъжни по-индивидуално да подходим към конкретния случай. Аз съм за провеждането на по-грижливо разследване. На никого не бива да се дава възможност да ни обвини в претупване, бюрократизъм и бездушие, от една страна, но също и в нехайство, сантименталничене и липса на бдителност, от друга страна. Ако Лавър Федотович разреши, бих предложил допълнително да разпитаме гражданина

Константинов с цел да изясним неговата самоличност.

– Че откъде-накъде ще вършим работата на милицията? – каза Головодов, чувствайки, че поваленият съперник отново неудържимо се катери по склона към върха.

– Моля за извинение! – каза Заврънкулкис. – Не да вършим работата на милицията, а да съдействуваме за изпълнението на духа и буквата на инструкцията, където в параграф девети, глава първа, част шеста по този повод е казано... – Гласът му се извиси и стана тържествуващо звънлив. – „В случай, че идентификацията, извършвана от научния консултант съвместно с представител на администрацията, познаващ добре местните условия, предизвиква съмнения у членовете на Тройката, следва да се проведе допълнително разследване на делото с цел да се уточни идентификацията съвместно с упълномощено от Тройката лице или на едно от заседанията на Тройката.“ Което и предлагам.

– Инструкцията, та инструкцията – гнусливо рече Головодов. – Ще я караме по инструкцията, а пък тоя тука ще ни баламосва, мошеникът му четириок... само ще ни губи времето. Народното време! – възкликна той като мъченик, поглеждайки под око Лавър Федотович.

– Откъде-накъде ще съм мошеник? – възмутен попита Константин. – Вие ме обиждате, гражданино Головодов. И изобщо виждам, че ви е абсолютно безразлично дали съм пришълец, или не, вие само се стараете да насадите гражданина Заврънкулкис на пачи яйца и да се издигнете в очите на гражданина Вуняков...

– Клевета! – закрещя Головодов, почервенял като рак. – Искат да ме злепоставят! Ама какво става тука, другари? Та аз двайсет и пет години винаги съм бил там, където ми наредят... И нито едно наказание нямам... Само повишения...

– Пак лъжете – хладнокръвно рече Константин. – Два пъти са ви извърляли без никакво повишение...

– Та това е чиста проба злословие! Лавър Федотович!... Другари!... Ще отговаряте за думите си, гражданино Константинов! Ще видим ние с какво се е занимавала тая ваша орда от родители, какви родители са били... Виж го ти него, събрал роднини – цяло учреждение...

– Гррмм – каза Лавър Федотович. – Има предложение да се прекратят пренията и да се направи равностметка. Има ли други ги предложения?

Настъпи тишина. Без да се крие много, Заврънкулкис тържествуваше, Головодов се бършеше с носната си кърпа, а Константин внимателно се визираше в Лавър Федотович, като явно се мъчеше да прочете

неговите мисли или поне да надзърне в душата му, но цялото му старание очевидно отиваше на вятъра, и виждах как на четириокото му безносо лице все по-ясно се изписва разочарованието на опитния иманяр, който е отместил заветния камък, пъхнал е ръката си чак до рамото в древното скривалище, ала не може да напипа там нищо, освен нежна прах, лепкава паяжина и някакви неясни дреболийки.

– Тъй като други предложения не постъпват – заяви Лавър Федотович, – пристъпваме към разследване на делото. Думата се дава... – Той направи мъчителна пауза, по време на която Головодов едва не получи удар. – На другаря Заврънкулкис.

Озовал се на дъното на зловонна пропаст, с обезумели очи Головодов следеше полета на лешояда, който описваше кръг след кръг във вече недостъпната ведомствена синева. А пък Заврънкулкис не бързаше да започне. Той направи още два кръга, обливайки Головодов с изпражнения, после се настани на билото, почисти си перата, като се кипреше и хвърляше кокетни погледи към Лавър Федотович, и най-сетне подхвана:

– Вие твърдите, другарю Константинов, че сте пришълец от друга планета. С какви документи бихте могли да докажете верността на това ваше заявление?

– Бих могъл да ви покажа корабния дневник – каза Константин. – Но, първо, той не е преносим и, второ, не бих искал да си създавам нови грижи, пък и вас да затруднявам с каквито и да било доказателства. Та нали съм дошъл тук да ви моля за помощ. Всяка планета, включена в космическата конвенция, е длъжна да съдействува на претърпелите авария. Вече казах, че просто се нуждая от помощ и сега очаквам вашия отговор. Може би не сте компетентни да ми окажете тази помощ, тогава ще бъде по-добре да ми го съобщите направо, в това няма нищо срамно...

– Един момент – прекъсна го Заврънкулкис. – Нека засега оставим настрана въпроса за компетентността на настоящата комисия по отношение оказването на помощ на представители на други планети. Нашата задача сега е да ви идентифицираме, другарю Константинов, като такъв представител... Един момент, още не съм свършил. Вие споменахте корабния дневник и заявихте, че за съжаление той не е преносим. Но може би на Тройката ще бъде предоставена възможност да разгледа споменатия дневник непосредствено на борда на вашия кораб?

– Не, и това не е възможно – въздъхна Константин. Той внимателно изучаваше Заврънкулкис.

– Е, какво пък, сигурно имате законни основания – каза

Заврънкулкис. – Но в такъв случай може би ще ни предоставите някаква друга документация, която би могла да послужи за удостоверяване на вашия произход?

– Изглежда – леко учуден каза Константин, – наистина искате да се убедите, че съм пришълец. Трябва да призная, че не мога добре да схвана мотивите ви... Но да не говорим за това. Що се отнася до доказателствата, няма външният ми вид не е достатъчен да стигнете до верни умозаклучения?

Заврънкулкис със съжаление поклати глава.

– Уви – каза той, – всичко не е толкова просто. Науката не ни дава напълно ясна представа какво нещо е човекът. Това е естествено. Ако например науката определяше хората като същества с две очи и две ръце, то значителни слоеве от населението, притежаващи само по една ръка, или съвсем безръки биха се оказали в измамно положение. От друга страна, в наше време медицината върши чудеса. С очите си съм виждал по телевизията куче с две глави и с шест лапи и нямам никакви основания...

– Тогава може би видът на моя кораб... Та той е достатъчно необичаен за вашата земна техника...

Заврънкулкис отново поклати глава.

– Трябва да разберете – меко каза той, – че в нашия атомен век членът на отговорен орган, имаш право на специален достъп, трудно може да бъде смаян от каквото и да било техническо съоръжение.

– Мога да чета мисли – заяви Константин. На него явно взе да му става интересно.

– Телепатията е антинаучна – добродушно рече Заврънкулкис. – Ние не вярваме в нея.

– Така ли? – учуди се Константин. – Странно... Чуйте тогава какво ще ви кажа. Ето сега вие например имате намерение да ми разкажете за казуса с „Наутилус“, а пък гражданинът Головодов...

– Клевета! – дрезгаво изрева Головодов и Константин млъкна.

– Разберете ни правилно-развълнуван рече Заврънкулкис, слагайки ръка на едрата си гръд. – Та ние не твърдим, че телепатията не съществува. Ние само твърдим, че телепатията е антинаучна и не вярваме в нея. Споменахте за казуса с подводницата „Наутилус“, но нали е добре известно, че това е чисто и просто буржоазна измислица, изфабрикувана, за да отвлече вниманието на народите от насъщните проблеми на днешния ден. Така че вашите телепатични способности, независимо дали са истински или въображаеми, си остават само един факт от личната

ви биография, която в този момент се явява обект на нашето разследване. Чувствувате ли, че кръгът се затваря?

– Чувствувам – съгласи се Константин. – Но ако, да речем, ей сега тук, пред вас полетя малко?

– Би било интересно, разбира се. Но за съжаление сега сме на работа и не бива да се отдаваме на зрелища, дори те да са изключително завладяващи.

Константин ни погледна Въпросително. Положението ми изглеждаше безнадеждно, изобщо не ми беше до шеги: Константин явно не схващаше положението, но Големият кръгъл печат вече висеше над него като дамоклев меч. А Едик продължаваше да бърника своята играчка и аз не знаех какво да правя. Единственият изход беше да печелим време, така че казах:

– Хайде, Костя. Покажете им.

Костя им показа. Отначало им показваше някак вяло, внимаваше, страхуваше се да не счупи нещо, но постепенно се увлече и им демонстрира редица изключително ефектни екзерсиси с пространствено-временния континуум, с различни трансформации на живия колоид и с критичните състояния на органите на отражението. Когато спря, на мен ми се виеше свят, пулсът ми неистово биеше, ушите ми бучаха и едва-едва дочух уморения глас на Пришълеца:

– Времето минава, не мога повече да чакам. Казвайте какво решихте.

И пак никой не му отговори. Лавър Федотович замислено въртеше между дългите си пръсти малкия диктофон. Умното му лице беше спокойно и малко печално. Головодов не обръщаше внимание на нищо – или се правеше, че нищо не го интересува. Той надраска една бележка, предаде я на Зъбко, а комендантът внимателно я прочете и безшумно прокара пръсти по клавиатурата на информационната машина. Заврънкулкис прелистваше справочника, като се взираше с невидящи очи в страниците. А Избегало се измъчваше. Хапеше си устните, мръщеше се и дори от време на време тихо изохкваше. Със сухо щракване машината изплю бяло картонче, Зъбко го улови и го подаде на Головодов.

Погледнах към Едик. Той държеше реморализатора на разтворената си длан и, вторачил едното си око в огледалното прозорче, внимателно въртеше дребничкото копче за фината настройка. Затаих дъх и станах целият слух и зрение.

– Скок през хилядолетията – тихо рече Избегало.

– Скок назад във времето – едва чуто промърмори Заврънкулкис.

Той продължаваше да прелиства справочника.

– Не знам как ще работим сега – каза Избегало. – Надникнахме в края на сборника от задачи, където са отговорите.

– Но още не сте успели да разгледате отговорите – възрази Заврънкулкис. – Искате ли да ги Видите?

– Не е ли Все едно – отвърна Избегало, – след като знаем, че отговорите съществуват. Скучно е да търсиш нещо, когато абсолютно точно знаеш, че някой вече го е намерил.

Кръстосал ръце, Пришълецът чакаше. Чувствуваше се неудобно в креслото с ниската облегалка и затова седеше напрегнато изправен. Кръглите му немигащи очи с червеникав оттенък проблясваха неприятно. Головодов захвърли картончето, написа нова бележка и Зъбко отново се наведе над клавиатурата.

– Знам, че сме длъжни да откажем – рече Избегало. – И знам, че сто пъти ще се проклинаме за това решение.

– Това не е най-лошото, което може да ни сполети – каза Заврънкулкис. – Още по-лошо е, ако сто пъти ни проклинат другите.

– Внуците ни, а може би дори и децата ни, вече ще възприемат всичко като даденост.

– Не бива да ни бъде безразлично какво именно децата ни ще възприемат като даденост.

– Моралните критерии на хуманизма – каза Избегало, леко усмихнат.

– Други критерии нямаме – възрази Заврънкулкис.

– За съжаление – рече Избегало.

– За щастие, колега, за щастие. Всеки път, когато е прибягвало до други критерии, човечеството жестоко е страдало.

– Зная това. А как бих искал да не го знам. – Избегало погледна Лавър Федотович. – Въпросът, който решаваме тук, е поставен некоректно. Той се основава върху мъгляви понятия, върху неясни формулировки, върху интуицията. Като учен аз не се наемам да решавам този проблем. Това би било несериозно. Остава ми само едно: да бъда човек. С всички произтичащи от това последици. Аз съм против териториалния контакт... Това несъгласие не е задълго! – възбудено извика той и с цялото си тяло се наведе към неподвижния Пришълец. – Трябва правилно да ни разберете... Сигурен съм, че това несъгласие не е за дълго. Дайте ни малко време, та нали ние едва неотдавна се измъкнахме от хаоса, та нали все още сме до кръста в хаоса... – Той замълча и обори глава в ръцете си.

Лавър Федотович погледна Заврънкулкис.

– Мога само да повтора това, което казах преди малко – тихо рече Заврънкулкис. – Никой с нищо не успя да разклати убеждението ми. Аз съм против каквото и да било контакт в исторически обозрими срокове... Абсолютно съм уверен – вежливо добави той, – че високодоговарящата се страна би възприела всяко друго наше решение като доказателство за нашата самонадеяност и социална незрялост. – Той леко се поклони по посока на Пришълеца.

– Вие? – Въпросително рече Лавър Федотович.

– Категорично съм против каквото и да било контакт – отвърна Головодов, продължавайки да пише. – Категорично и безусловно. – Той подаде на Зъбко поредната бележка. – Сега няма да се обосновавам, но ще моля да ми разрешите да кажа още няколко думи по този повод след десет минути.

Лавър Федотович внимателно постави диктофона на масата и бавно се изправи. Пришълецът също стана. Те стояха един срещу друг, разделени от огромната маса, отрупана със справочници, кутии за микрокниги и видеокасети.

– Трудно ми е да говоря – започна Лавър Федотович. – Трудно ми е, защото случаят навярно изисква тонът ми да бъде патетичен, а думите – не само точни, но и тържествени. Обаче тук, при нас, на Земята, по силата на определени обстоятелства през последния век всичко патетично явно се обезцени. Затова ще се постарая да бъда просто точен. Вие ни предложихте дружба и сътрудничество във всички аспекти на цивилизацията. Това предложение е безпрецедентно в човешката история, както е безпрецедентен и самият факт, че на нашата планета се появи извънземно същество, и както е безпрецедентен нашият отговор на предложението ви. Ние не можем да се съгласим с нито една точка от предложението от вас договор, отказваме да представим каквото и да било контрадоговор и категорично настояваме напълно да се прекратят каквито и да било контакти между нашите цивилизации и между техни отделни представители. От друга страна, не бихме искали един такъв категоричен и недружелюбен по форма отказ да задълбочи пропастта между нашите култури, пропаст, която и без това е почти непреодолима. Ние смятаме да заявим, че по принцип признаваме идеята за контакт между различните цивилизации в космоса като полезна и многообещаваща. Ние смятаме да подчертаем, че от най-древни времена идеята за контакт е влизала в съкровищницата на най-свидните, на най-гордите замисли на нашето човечество. Ние смятаме да ви уверим, че вие в никакъв

случай не бива да възприемате нашия отказ като враждебен акт, обусловен от прикрито недружелюбие или свързан с физиологични или някакви други инстинктивни предразсъдъци. Бихме искали да узнаете причините за нашия отказ, да ги разберете правилно и ако не ги одобрявате, в краен случай поне да ги вземете под внимание.

Изключително напрегнати, Избегало и Заврънкулкис гледаха Лавър Федотович, без да мигат дори. Головодов получи отговор на последната си бележка, грижливо подреди картончетата в пачка, очука я като тесте карти, и също устреми поглед към Лавър Федотович.

– Неравенството между нашите цивилизации е огромно – продължи Лавър Федотович. – Не говоря за биологичното неравенство – за това, че природата явно ви е надарила значително по-щедро от нас. Не си заслужава да говоря и за социалното неравенство – вие отдавна сте преминали този етап на общественото развитие, в който ние едва сега навлизаме. И, разбира се, изобщо не говоря за неравенството в научно-техническата област – та дори по най-скромните сметки вие сте ни изпреварили с няколко века. Ще говоря за прякото последствие от тези три аспекта на неравенството – за огромното психологическо неравенство, в което се крие главната причина за неуспеха на нашите преговори. Нас ни разделя титаничната революция в масовата психология, за която ние едва сега започваме да се готвим и за която вие навярно отдавна вече сте забравили. Психологическата пропаст между нас не ни позволява да си изградим ярна представа за целите на вашето появяване тук и ние не можем да разберем защо на вас са ви нужни дружбата и сътрудничеството с нас. Та нали ние едва-едва сме се измъкнали от състоянието на непрекъснати войни, от света на кръвопролитията и насилието, от света на лъжата, подлостта и користолюбието, още не сме измили от себе си мръсотията на този свят и когато се сблъскваме с явления, чиято същност разумът ни не е способен да разкрие, когато не ни остава нищо друго освен да се осланяме само на нашия огромен, но все още неовладян опит, нашата психология ни подтиква да градим модел на явленията по наш образ и подобие. Грубо казано, ние не ви се доверяваме, така както все още не се доверяваме и на самите себе си. Нашата масова психология се основава на егоизма, утилитаризма и мистиката. Да установим и да разширяваме контактите с вас означава преди всичко да се изправим пред опасността недопустимо да усложним и без това сложното положение на нашата планета. Нашият егоизъм, нашият антропоцентризъм, възпитаваната в продължение на хилядолетия с помощта на религиите и наивните философски системи наша увереност в изначалното ни

превъзходство, в нашата изключителност и в това, че сме избраници – всичко това заплашва да породи чудовищен психологически шок, изблик на ирационална ненавист към вас и на истеричен страх от вашите невъобразими възможности, чувството за огромно унижение, че царят на природата внезапно се е строполил от трона в калта. Нашият утилитаризъм ще породи у огромна част от населението стремеж лекомислено да се възползува от материалните блага на прогреса, паднал от небето без никакви усилия, даром, като ще заплаши безвъзвратно да пристрасти човешката душа към тунейдството и потребителството, а, бога ми, нали днес и без това отчаяно се борим с това, като последица от нашия собствен научно-технически прогрес. Що се отнася до нашия закоравял мистицизъм, до неизлечимата ни слабост да се надяваме на добрите богове, на добрите царе, на добрите герои, до вечната ни надежда, че ще се намеси авторитетната личност, която ще дойде, ще ни отърве от всички грижи и ще свали от нас цялата отговорност, що се отнася до тази обратна страна на нашия егоизъм, то вие навярно не можете да си представите какъв ще бъде в този смисъл резултатът от вашето постоянно присъствие тук, на нашата планета. Надявам се, че сега вече сам виждате как разширяването на контакта заплашва да унищожи и малкото, което с огромен труд засега сме успели да постигнем в областта на подготовката за революция в психологията. И вие сте длъжни да разберете, че не във вас, не във вашите достойнства и вашите недостатъци се крие причината за нашия отказ да влезем в контакт – тя е само в нас, в нашата неподготвеност. Ние ясно разбираме това и като отказваме категорично да разширим контакта с вас днес, съвсем нямаме намерение да абсолютизираме това положение. Затова ние от своя страна предлагаме... Главът на Лавър Федотович се извиси и всички станахме.

– Ние предлагаме точно петдесет години след вашето излитане да уговорим среща на пълномощни представители на двете цивилизации на северния полюс на планетата Плутон. Надяваме се дотогава да бъдем по-подготвени за добре обмислено и благотворно сътрудничество между нашите цивилизации.

Лавър Федотович свърши и седна, и ние всички седнахме. Прави останаха само Головодов и Пришълеца.

– Присъединявайки се изцяло и напълно към съдържанието и формата на изложеното току-що от председателя – рязко и сухо заговори Головодов, – смятам за свой дълг обаче да разсея всякакви съмнения у високодоговарящата се страна по отношение на нашата решителност с всички средства да не допуснем контакт преди уговореното време.

Признавайки напълно огромното техническо, а следователно и военно превъзходство на високодоговарящата се страна, въпреки това смятам за свой дълг абсолютно недвусмислено да заявя, че от момента на вашето излитане нататък всеки опит насилствено да ни се натрапи контакт, независимо от формата, под която е бил предприет, ще бъде разглеждан като агресивен акт и ще бъде посрещан с цялата мощ на земното оръжие. Всеки кораб, появил се в обсега на действие на нашите бойни средства, ще бъде унищожаван без предупреждение...

– Май стига, а? – шепнешком ме попита Едик. Всички бяхме застинали като на снимка.

– Не знам – казах аз. – Жалко. Цял живот бих ги слушал.

– Да, не беше лошо – рече Едик. – Ама трябва да го спра вече. Такъв разход на мозъчна енергия е опасен...

Той изключи реморализатора и Заврънкулкис тутакси взе да хленчи:

– Ама другари!... Че то така не може да се работи, та я вижте докъде я докарахме!...

Избегало примляска, огледа се с мътен поглед и взе да се чеше по брадата.

– Точно така! – каза Головодов и седна. – Трябва да свършваме. Аз съм тука в малцинство, но какво казвам аз? Добре де! Щом не щете да го предадем на милицията – няма. Ама бога ми, няма никакъв смисъл само да го рационализираме този фокусник като необяснено явление. Виж го ти него, уредил се да му израснат още две ръце...

– Не къват! – тъжно рече на ухото ми Едик. – Лоша работа, Саша... Няма морал тия каналджии...

– Гррмм – измуча Лавър Федотович и стаята се разтресе от кратката му реч, от която следваше, че обществеността не се нуждае от необяснени явления, които биха могли да представят, но по едни или други причини не представят документация, удостоверяваща тяхното право на необясненост. От друга страна, народът отдавна иска безпощадно да се изкоренят бюрократизмът и канцеларщината във всички инстанции. Въз основа на този тезис Лавър Федотович изрази общото мнение, че разглеждането на дело номер седемдесет и второ трябва да се пренесе през месец декември на текущата година, като по този начин се даде възможност на другаря К. К. Константинов да замине за постоянното си местожителство и да успее да се върне оттам с нужните документи, оформени по подобаващ начин. Що се отнася до въпроса за оказването на материална помощ на другаря К. К. Константинов, Тройката има право да

оказва такава или да ходатайствува за оказването на такава само в случаите, когато молителят представлява сам по себе си идентифицирано от нея, от Тройката, необяснено явление. А тъй като другарят К. К. Константинов все още не е идентифициран като такова явление, разглеждането на въпроса дали ще му бъде предоставена помощ се отлага до декември, а по-точно – до момента на идентификацията му...

Големият кръгъл печат не се появи на сцената и аз облекчено въздъхнах. Но Константин, който така и не можа да разбере какво точно става и на когото отдавна му идеше да се пръсне, съвсем по нашенски, демонстративно се изплю и изчезна.

– Това е обида! – радостно закрещя Головодов. – Видяхте ли го как се иззрачи? Оплю целия под!

– Възмутително – съгласи се Заврънкулкис. – Смятам, че трябва да се квалифицира като оскърбление.

– Нали ви казах – мошеник! – рече Головодов. – Давай да се обадим в милицията, та да го приберат за петнайсет денонощия. Нека да мете улиците с четирите си ръце!...

– Не-е, другарю Головодов – възрази Заврънкулкис. – Тук вече работата не ми мирише на милиция, тук Вече подценяват нещата, той се изплю в лицето на обществеността и на администрацията, това е подсъдно деяние!

Лавър Федотович седеше безмълвен, но късите му, изпъстрени с лунички пръсти възбудено шареха по масата – търсеха или някакъв особен бутон, или пък телефон. Замириса на политическо престъпление. Избегало, който изобщо не искаше да знае за Константин, се правеше на непроницаем. Изкашлях се и помолих за внимание. Бях дарен с внимание, макар и против волята им – очите им вече святкаха от възбуда, четината им настръхна, кучешките им зъби бяха готови да разкъсват, а ноктите им – да дерат. Като се стараех да говоря колкото се може по-авторитетно, напомних на Тройката, че в неин интерес е да заеме галактикоцентрични, но в никакъв случай не и антропоцентрични позиции. Изтъкнах, че обичаите и начините на изразяване на чувствата при извънземните същества могат и трябва доста да се отличават от човешките. Позовах се на изтърканата аналогия с обичаите на различните племена и народи на нашата планета. Изразих увереност, че другарят Заврънкулкис не би бил удовлетворен от приветствие, изразяващо се в потриване на носовете, както е прието сред някои северни народи, но все пак другарят Заврънкулкис едва ли би възприел това потриване като опит да бъде унижен един уважаван член на Тройката. Колкото до другаря

Константинов, обичаят да се изплюва на земята излишъкът от течност с определен химически състав, която се образува в устната кухина, обичай, означаващ у някои народи на Земята недоволство, раздразнение и стремеж да се оскърби събеседникът, при извънземните същества може и трябва да изразява нещо съвсем друго, в това число и благодарност за вниманието. Така нареченото плюене на другаря Константинов може само по себе си да представлява и чисто неутрална акция, свързана със спецификата на физиологичното функциониране на неговия организъм... („Какво толкоз е станало! Функция ми било! – взе да реве Головодов. – Оплю целия под като бандит и офейка!“) Накрая не би трябвало да пропускаме и възможността споменатият физиологичен акт на другаря Константинов да се интерпретира като действие, свързано с неговата способност мълниеносно да се придвижва в пространството...

Мед ми капеше от устата, с облекчение наблюдавах как пръстите на Лавър Федотович взеха да шарят все по-бавно и по-бавно и накрая легнаха спокойно върху папката пред него. Головодов все още да реवेशе заплашително, но чувствителният Заврънкулкис бързо усети, че ситуацията се променя, и пренесе острието на атаката си в съвсем неочаквана посока. Той се нахвърли изневиделица върху коменданта, който до този момент бе смятал, че е в пълна безопасност, и с простодушно любопитство бе следял развитието на инцидента.

– Отдавна вече обръщам внимание на факта – загърмя гласът на Заврънкулкис, – че организацията на възпитателната работа в Колонията за необяснени явления се намира в безобразно състояние. Лекции по линия на политическата просвета почти не се изнасят. Материалите на таблото за нагледна агитация отразяват вчерашния ден. Вечерният университет за повишаване на културата на практика не функционира. Всички културни мероприятия в Колонията са сведени до забави с танци-манци, до прожектиране на чуждестранни филми и до пошли естрадни представления. Занемарено е производството на лозунги. Колонистите са оставени да си правят каквото щат, много от тях са морални развалини, почти никой няма и понятие от международното положение, а най-изостаналите колонисти – например духът на някой си Винер – дори не разбират къде се намират. В резултат на това процъфтяват аморалните постъпки и хулиганството, расте потокът от жалби на населението. Онзи ден птеродактилът Къгинчо самоволно напуснал територията на колонията и несъмнено в нетрезво състояние взел да лети над клуба на работническата младеж и да си похапва от електрическите крушки, обрамчващи транспаранта с надписа „Добре дошли“. Някой си Николай

Дългонос, наричащ сам себе си телепат и спиритист, проникнал с измама в женското общежитие на педагогическия техникум, изнесъл там беседи и извършил деяния, квалифицирани от администрацията като религиозна пропаганда. И ето че днес се сблъскваме с нова печална последица от престъпното нехайство на коменданта на колонията другаря Зъбко по отношение на пропагандата и въпросите на възпитанието. Каквото и да е представлявало в действителност изплюването на излишъка от течност в устната кухня от страна на другаря Константинов, то свидетелствува, че другарят Константинов не разбира достатъчно добре къде се намира и как трябва да се държи, а пък това от своя страна е пропуск на другаря Зъбко, който не е разяснил на колонистите смисъла на народната поговорка: „В чужда къща със свой закон не се ходи“. И аз смятам, че сме длъжни да направим забележка на другаря Зъбко, строго да го предупредим и да го задължим да повиши равнището на възпитателната работа в поверената му колония!

Заврънкулкис на бърза ръка видя сметката на коменданта и после с него се захвана Головодов. Речта му беше несвързана, но пълна с мъгливи намеци и толкова зловещи заплахи, че комендантът съвсем примала и открито преглътна горчивия хап, докато Головодов крещеше: „Ще ти дам аз на тебе едно плюене!... А бе ти разбирате ли какво ви говоря или съвсем се шашардисахте?...“ „Гррмм“ – измуча накрая Лавър Федотович и с желязна ръка взе да отдава на всеки заслуженото. Комендантът получи мъмрене за недостойното си поведение в присъствието на Тройката, изразило се в нахалството на другаря Константинов да плюе по пода, а също така задето е за губил административния си нюх. Другарят К. К. Константинов получи предупреждение, записано в делото му, за ходене с обувки по тавана. На Заврънкулкис беше направена устна бележка за системно превишаване регламента на изказванията, а на Головодов – за нарушаване на административната етика, изразило се в опит да бъде наклеветен другарят К. К. Константинов. На Избегало устно беше обърнато внимание, че се е явил в строя небръснат.

– Има ли други предложения? – осведоми се Лавър Федотович. Головодов тутакси се завря в него и му зашепна нещо на ухото. Лавър Федотович го изслуша и завърши: – Има също така предложение да се напомни на някои представители отдолу за необходимостта по-активно да участвуват в работата на Тройката.

Сега вече всеки си получи заслуженото. Никой не беше забравен и нищо не беше забравено. Атмосферата моментално се разведри и всички – дори комендантът – се развеселиха. Само Едик се навъси, потънал

в тежки мисли.

– Следващият – каза Лавър Федотович. – Докладвайте, другарю Зъбко.

– Дело номер второ – взе да чете комендантът. – Фамилия: черта. Име: черта. Презиме: черта. Прякор: Кътин. Година и място на раждане: не са установени. Вероятно – Конго.

– Абе той да не е ням, а? – благодушно се осведоми Головодов.

– Не може да говори – отвърна комендантът. – Само квака.

– По рождение ли е такъв?

– Ами, изглежда, да.

– Наследствеността му трябва да е сбъркана – промърмори Головодов. – Затуй се е хванал с бандитите. Присъдите много ли са?

– На кого? – слисан попита комендантът. – Моите ли?

– Не, бе, защо твоите? Неговите... На бандита. Как му беше прякорът? Крачун ли?

– Протестирам – нетърпеливо рече Заврънкулкис. – Другарят Головодов изхожда от предубеждението, че прякори имат само бандитите. А между другото в параграф осми, глава четвърта, част втора на инструкцията се препоръчва да се дават прякори на необяснените явления, които се идентифицират като живо същество, непритежаващо разум.

– А! – каза разочаровано Головодов. – Куче някакво. А пък аз си мислех, че е бандит. Когато там завежда взаимоспомагателната каса на театралните дейци при ВТО¹², имах значи един касиер...

– Протестирам! – високо и сърцераздирателно изхлипа Заврънкулкис. – Това е нарушение на регламента! Така и до среднощ няма да свършим!

Головодов си погледна часовника.

– Наистина, ей – каза той. – Извинявам се. Давайте нататък, братче, до къде беше стигнал?

– Точка пета – зачете комендантът. – Националност: птеродактил.

Всички изтръпнаха, но времето ги притискаше и никой не обели нито дума.

– Образование: черта – продължи да чете комендантът. – Владее ли чужди езици: черта. Професия и месторабота в настоящия момент: черта. Бил ли е в чужбина: вероятно да...

– Ох, туй е лошо – промърмори Головодов. – Лошава работа! Трябва да сме бдителни, ей... Птеродактил казвате? Това пък какво е – бял

12. ВТО – Всеруско театрално общество. Б. пр.

ли е той? Или черен?

– Ами, как да кажа, той значи е такъв един, сивкав – обясни комендантът.

– Аха – каза Головодов. – И не може да говори, само квака... Е, добре, давайте нататък.

– Кратка същност на необясненото явление: смята се за измрял преди петдесет милиона години.

– Колко? – поиска да се увери, че е чул добре, Заврънкулкис.

– Ами тука е пише петдесет милиона години – плахо рече комендантът.

– Малко несериозна ми изглежда тази работа – промърмори Заврънкулкис и погледна часовника си. – Ама четете де! – изпъшка той. – Четете по-нататък!

– Данни за най-близките роднини: вероятно всички са измрели. Постоянно местожителство и адрес: Китежград, Колонията на необяснените явления.

– Регистриран ли е? – строго попита Головодов.

– Ами може да се каже, че в известен смисъл е регистриран – отвърна комендантът. – Откакто се появи и откакто го записаха в книгата за почетни гости, оттогава пребивава, значи. Ще рече, че Кътинчо вече свикна тука. – в гласа на коменданта прозвучаха нежни нотки: той явно покровителствуваше Кътинчо.

– Свършихте ли? – осведоми се Лавър Федотович. – Тогава има предложение делото да влезе.

Други предложения нямаше, комендантът вдигна шо-рите на прозореца и гальовно заподвиква:

– Кът-кът-кът-кът... Ей го на, седи на комина негодникът – нежно рече той. – Стеснява се... Много е стеснителен значи. Къ-ъ-ът! Кът-кът-кът... Излетя мошеникът – съобщи той, отстъпвайки от прозореца.

Дочу се свистене и шумол на вибрираща кожа, огромна сянка за миг закри небето и като потрепваше с разтворените си летателни щипи, Кътинчо плавно кацна на демонстрационната маса. После си прибра крилете, вирна глава, зина с дългата си зъбата паст и тихо изквака.

– Един вид здрасти казва – поясни комендантът. – Ве-е-ежлив е синковецът и всичко разбира.

Кътинчо огледа Тройката, срещна мъртвешкия поглед на Лавър Федотович и внезапно ужасно се засрами, похлупи се с криле, свря главата си до корема и взе свенливо да поглежда с едно око иззад кожените гънки. И това око – огромно, зелено, анахронично – приличаше на

полуразтворена ирисова диафрагма. Направо очарователен си беше този Кътинчо. Впрочем, на трезва глава човек можеше да изгуби ума и дума, като го види. За всеки случай Головодов изгърва нещо и се пхна под масата, откъдето промърмори: „А пък аз мислех, че е някакво квакащо куче...“

– Хапе ли? – предпазливо попита Заврънкулкис.

– Как може! – каза комендантът. – Кротко си е животинчето, всички го гонят, кой където свари... Естествено, ако се разсърди... Ама той никога не се сърди.

Лавър Федотович заразглежда птеродактила с бинокъла и с това окончателно го хвърли в смут. Кътинчо слабо из-квака и главата му съвсем изчезна в крилете.

– Гррмм! – удовлетворено рече Лавър Федотович и сложи бинокъла настрана.

Обстановката се очерта благоприятно. – Мислех, че е кон някакъв-мърмореше Головодов, пълзейки под масата.

– Разрешете да кажа няколко думи, Лавър Федотович – помоли Заврънкулкис. – В това дело виждам определени трудности. Ако се занимавахме с разглеждането на необикновените явления, без колебание първи бих вдигнал ръка за незабавното му рационализиране. Наистина крокодил с крила е доста необичайно явление в тукашните климатични условия. Нашата задача обаче е да разглеждаме необяснените явления и затова аз съм в недоумение. И ма ли в дело номер две елемент на необясненост? Ако няма, тогава защо трябва да разглеждаме това дело? Ако пък, напротив, има, то тогава в какво всъщност се състои тя? Може би другарят научен консултант има да ни каже нещо по този повод?

Другарят научен консултант имаше какво да каже. На смесен френско-руски жаргон той съобщи на Тройката: че прическата на Мари Брийон неизменно е предизвиквала Възхищението на всички, които се събирали на тържествените приеми у барон дьо Водрой, и той, научният консултант, не можел да не признае този факт; че необяснеността на... таковата... на дадения лъо птеродактил Кътин лежи, значи, в една плоскост с неговата необичайност, затова той, научният консултант, смята за свой горчив, но почетен дълг да напомни на другаря Заврънкулкис; че Платон е бил и си остава негов, на научния консултант, приятел, но за науката в негово лице, в лицето на научния консултант, истината е по-скъпа; че крилатостта на крокодилите или по-точно наличието на две или повече крила у някои крокодили и досега не е обяснено от науката, та затова той, научният консултант, би помолил вашия

градинар да му покаже онези чудесни туберози, за които сте му говорили миналия петък; че накрая той, научният консултант, не вижда особени причини да се отлага рационализирането на това дело, но, от друга страна, би искал да си запази правото категорично да възрази против същото.

Докато Избегало дрънкаше, изкарвайки с пот на челото закръглената си на многостотин рубли заплата, аз търпеливо съставях плана на предстоящите бойни действия. Кътинчо много ми харесваше и едно ми беше ясно: ако веднага не се намесехме, на него лошо му се пишеше.

– Гррмм – каза Лавър Федотович. – Какви въпроси ще има към докладчика?

– Аз нямам въпроси – заяви Головодов, който вече се беше убедил, че Кътинчо не хапе, и веднага бе станал безочлив. – Ама смятам, че това си е обикновен крокодил с крила и нищо повече. И не е хубаво дето другарят научен консултант се опитва тука да ни хвърля прах в очите... И друго има. Забелязвам, че комендантът е взел да развъжда в колонията любимци и да ги изхранва за сметка на държавата. Е, то се знае, не искам да кажа, че при него там има някаква семейственост или той, да речем, взема подкуп от този крокодил, но фактът според мен е налице: крокодилът с крила е най-простото нещо, а пък го гледат значи като писано яйце. Той трябва да бъде изгонен от колонията, нека отива да работи...

– Че как така ще работи? – каза комендантът, силно обезпокоен за съдбата на Кътинчо.

– Ами така! У нас всички работят! Я го виж само какъв здравеняк е. Трупи да му дадеш да носи в дъскорезницата... или да товари камъни. Да не би да речеш, че мускулите му са слабички, а? Знам ги аз тез крокодили, всякакви съм ги виждал... и крилати, и какви ли не други...

– Че как така? – страдаше комендантът. – Та нали все пак той не е човек, та нали все пак той е животно. На диета е...

– Нищо, у нас и животните работят. Конете например. Нека стане кон! На диета бил... Ето, и аз съм на диета, ама заради него още не съм обядвал... – Но Головодов усети, че този път прекали с лъжите. Заврънкулкис го гледаше насмешливо, пък и позата на Лавър Федотович го накара да се замисли. Като взе пред вид всички тези обстоятелства, Головодов внезапно направи рязък завой: – Чакайте, чакайте! – ревна той. – Кой Кътин е тоз тука? Не е ли същият онзи Кътин, дето излапа крушките в клуба, а?... Ами да, онзи същият е! Безобразие – и никакви мерки, значи, не са били взети спрямо него, а? Ти, другарю Зъбко, не се

измъквайте, ти на мене откровено ми кажете: бяха ли взети мерки?

– Бяха – сприхаво рече комендантът.

– И какви именно?

– Дадоха му очистително – каза комендантът. Явно беше, че той ще се бори за Кътинчо на живот и смърт.

Головодов удари с юмрук по масата и от страх Кътинчо се напика. Тогава се ядосах и изкрещях, вече направо към Лавър Федотович, че това е гавра с ценния научен експонат. Заврънкулкис също заяви, че протестира, защото другарят Головодов пак се опитва да натрапи на Тройката неприсъщи за нея функции. Лавър Федотович пък си облиза бледия показалец и с рязко движение прелисти няколко страници в своята кожена папка – при него това беше сигурен признак, че е силно разгневен. Надигаше се буря.

– Едик! – прошепнах умоляващо.

Едик, който внимателно следеше развитието на събитията, бързо вдигна реморализатора и се прицели в Лавър Федотович. А Лавър Федотович стана и взе думата.

Той разказа за задачите на поверената му Тройка, произтичащи от нейния нараснал авторитет и нарасналата ѝ отговорност. После предложи на присъстващите да разгърнат още по непримирима борба за повишаване на трудовата дисциплина, против бюрократизма, за издигане на моралния облик на всички без изключение, за конструктивна критика и конструктивна самокритика, срещу безотговорността, за укрепване на противопожарната безопасност, против главозамайването, за личната отговорност на всеки, за образцов ред в отчетността и срещу подценяването на собствените сили. Народът ще ни бъде благодарен, ако започнем да изпълняваме тези задачи още по-активно, отколкото досега. Народът няма да ни прости, ако не започнем да изпълняваме тези задачи още по-активно, отколкото досега. Какви конкретни предложения ще бъдат направени по отношение на организацията на работата на Тройката в съответствие с променените условия?

Не без злорадство наблюдавах как работата с конкретните предложения се закучи. Головодов по навик се изсили и предложи да се нагърби с по-високи задължения: например във връзка с нарасналия авторитет на Тройката комендантът, другарят Зъбко, би могъл да се задължи да увеличи работния си ден до четиринайсет часа, а научният консултант, другарят Избегало, би могъл да се откаже от обедната си почивка. Тази проява на партизанщина не беше посрещната с ентузиазъм. Напротив предложението се сблъска с яростната съпротива на споменатите

лица. Избухна кратка престрелка и когато димът се разсея, между другото стана ясно, че времето за обедната почивка отдавна е настъпило.

– Има мнение – каза в заключение Лавър Федотович, – че е време да се пристъпи към почивка и обяд. Заседанието на Тройката се прекъсва до осемнадесет, нула-нула... – После изключително благодушно рече на коменданта: – А пък вашия крокодил, другарю Зъбко, ще вземем да го предадем в зоологическата градина. Как мислите?

– Ех! – героично каза комендантът. – Лавър Федотович! Другарю Вуняков! В името на бога...на спасителя наш...та нали в града няма зоологическа градина!

– Ще има! – обеща Лавър Федотович и тутакси демократично се пошегува: – Градска градина имаме, детска градина също имаме, а сега ще имаме и зоологическа. Тройката обича троицата.

Лавър Федотович натика в чантата председателските си принадлежности, надигна се иззад масата и достолепно се отправи към изхода. Като събориха заплесналия се Заврънкулкис, бутайки се един друг, Головодов и Избегало се втурнаха през глава да му отворят вратата.

– Бифтекът е месо – благосклонно им съобщи Лавър Федотович.

– С кръв! – предано извика Головодов.

– Е, защо пък с кръв? – дочу се гласът на Лавър Федотович вече от приемната.

Двамата с Едик отворихме широко всички прозорци. Откъм стълбището се чуваше: „Не е така, ако позволите, Лавър Федотович... Бифтек без кръв, Лавър Федотович, че то е по-лошо, отколкото да си пийнеш, пък да не хапнеш...“ „Науката смята, че... такова... с лучец значи...“ „Народът обича хубавото месо... бифтеците например...“

– В гроба ще ме вкарат тия – загрижено рече комендантът. – Гибел ще ми докарат на главата, мор, глад и седемте наказания египетски...

Дело № 15 и Сесията извън постоянното седалище

Вечерното заседание не се състоя. Официално ни беше съобщено, че Лавър Федотович, както и другарите Головодов и Избегало, по време на обяда са се натровили с гъби и лекарят е препоръчал на всички да лежат до утре сутринта. Но комендантът, който винаги се стремеше да вниква в нещата, не повярва на официалната версия. Той се обади пред нас в ресторанта на хотела и поговори със своя кум, метрдотела. И какво излезе? Стана ясно, че по време на обяда Лавър Федотович и професор Избегало подели практическа дискусия срещу другаря Головодов относно преимуществата на добре изпечения бифтек в сравнение с бифтека алангле и в стремежа си да изяснят на практика кое от тези състояния на бифтека – с кръв или без кръв – е най-любимото на обществеността, а следователно и най-перспективното, изяли по четири експериментални порции от фонда на главния готвач, поливайки ги с коняк и галешо гърлото пилзенско пиво. Сега се чувствували много зле, тръшнаха си се като умрели и поне до сутринта нямало да могат да се покажат на публично място.

Комендантът ликуваше като ученик, който току що е чул, че любимият му учител внезапно и тежко се е разболял.

Разделихме се с него, купихме си по една кофичка сладолед и се прибрахме в хотела. Цялата вечер прекарахме в стаята, обсъждайки положението. Едик призна колко прав е бил Кристобал Хозевич – вече ни беше ясно, че Тройката е много по-костелив орех, отколкото бяхме предполагали. Разумната, рационалната страна на нейната психика се оказва свръхестествено консервативна и при това – свръхустойчива. Наистина, тя се поддаваше на въздействието на мощното реморализиращо поле, но щом Едик го изключеше, психиката им се завръщаше в първоначалното си състояние.

Предложих на Едик изобщо да не изключва полето, но той отхвърли предложението ми. Тройката разполагаше с твърде ограничени запаси от разум, доброта и усет за вечното, така че имаше опасност всяко по-продължително въздействие на реморализатора да ги изчерпи до капка. Трябва да ги научим да мислят, каза Едик, а не да им помагаме да мислят, ама те не щат да се учат. Но все пак не всичко е загубено. Остава емоционалната страна на психиката им, областта на чувствата. Щом

не можем да пробудим техния разум, трябва да се опитаме да пробудим съвестта им. И тъкмо с това той, Едик, имал намерение да се захване още на следващото заседание.

Продължихме да обсъждаме този въпрос, докато в стаята не нахлу, без да почука, силно възбуденият Бърборан. Оказа се, че е подал заявление Тройката да го приеме извън каналния ред, за да обсъди едно негово предложение. Комендантът току що му връчил призовката и сега само надниква при нас, за да разбере дали утре имаме намерение да присъствуваме на сутрешното заседание, което обещава да стане историческо. Утре ще разберем всичко. Утре ще научим какво представлява Дървеницата Бърборан. Когато благодарно то човечество започне да го носи на ръце, той няма да ни забрави. Бърборан крещеше, размахваше крачетата, тичаше из стаята и пречеше на Едик да се съсредоточи. Наложил се да го хвана за яката и да го изнеса в коридора. Той не се обиди, Бърборан стоеше над тия неща. Утре всичко ще стане ясно, обеща ми той, после попита за номера на покоите на Головодов и си тръгна. Легнах си, а Едик, застелил на масата лист хартия, още дълго се рови в разглобения ремонизатор. Когато извикаха Бърборан, той не се появи Веднага в стаята за заседания. Чухме как се препира в приемната с коменданта, изисквайки някакъв там церемониал, някакъв повишен пиетет, както и почетен караул. Едик се разтревожи, та бях принуден да изляза в приемната и да кажа на Дървеницата да престане с превземките си, че ще му пати главата.

– Но аз искам да направи поне три крачки, за да ме посрещне! – пенеше се Бърборан. – Хайде нека няма караул, но нали все пак трябва да се спазват някакви елементарни правила! Та аз не искам да ме чака пред вратата... Да направи три крачки, за да ме посрещне, и да си свали шапката!

– Ти за кого говориш? – попитах го, сащисан.

– Как за кого? За тоя, вашия... дето е там главен при вас? За Вуняков?!

– Идиот! – процедих през зъби. – Искаш ли да те изслушат? Тръгвай веднага! Имаш на разположение трийсет секунди!

И Дървеницата се предаде. Мрънкайки под носа си, че най-безогледно били нарушени всички правила, той влезе в стаята за заседания и нахално, без да поздрави никого, се разположи на демонстрационната маса. Лавър Федотович – с размътени и пожълтели след вчерашния обяд очи – тутакси грабна бинокъла и заразглежда Дървеницата. Между две оригвания на вмирисано Головодов страдалчески изхленчи:

– Ама какво има да говорим с него? Че нали вече всичко си казахме... Та той само ще ни размъти главите...

– Един момент – каза Заврънкулкис, бодър и розовичък както винаги. – Гражданино Бърборан – обърна се той към Дървеницата. – Тройката сметна за възможно да ви приеме извън процедурния ред и да изслуша вашето, както пишете, извънредно важно заявление, Тройката ви предлага да бъдете колкото се може по-кратък и да не ѝ отнемате много от скъпоценното работно време. Какво имате да ни заявите? Слушаме ви.

Като опитен оратор Дървеницата проточи паузата с няколко секунди. После шумно си прибра краката под тялото, гордо се изпъчи, изду бузи и заговори:

– Историята на човешкото племе – започна той – е съхранила на своите страници доста позорни свидетелства за варварство и недомислия. Груб необразован войник е заклал Архимед. Въшливи попове са изгорили Джордано Бруно. Побеснели фанатици са преследвали и тормозили Чарлз Дарвин, Галилео Галилей. В историята на дървениците също се споменава за жертви на невежеството и обскурантизма. Всички помнят какви нечувани мъки изстрада великият енциклопедист Сапукъл, посочил на нашите предци, горските и полските дървеници, пътя към истинския прогрес и разцвет. В забрава и нищета си отидоха от тоя свят Император, съзателят на теорията за кръвните групи, Рексофоб, който реши проблема с плодовитостта, Пулп, открил анабиозата. Варварството и невежеството на двете наши племена не биха могли да не повлияят и действително съдбоносно повлияха на взаимоотношенията между нас. Напусто загинаха идеите на великата дървеница, утописта Платун, който проповядваше идеята за симбиоза между дървеницата и човека и виждаше бъдещето на дървенишкото племе не по изначалния път на паразитизма, а по светлите пътища на дружбата и взаимопомощта. Знаем, че е имало случаи, когато човекът е предлагал на дървениците мир, защита и покровителство, издигайки лозунга: „Ние сме от една плът и кръв, вие и аз“, но жадните, вечно гладни дървенишки маси игнорираха този призив, безсмислено твърдейки: „Пили сме, пием и ще пием“. – Бърборан пресуши на един дъх чашата вода, облиза се и продължи, напъвайки се като на митинг: – Сега за първи път в историята на нашите племена се сблъскваме със ситуация, когато дървеницата предлага на човечеството мир, защита и покровителство, искайки в замяна само едно: признание. За първи път дървеницата намира общ език с човека. За първи път дървеницата общува с човека не в леглото, а около масата за

преговори. За първи път дървеницата изисква не материални блага, а духовно общуване. Та нима на историческия кръстопът, пред поврата в нашите взаимоотношения, който може би ще извиси и двете племена до недосегаеми върхове, отново нерешително ще пристъпваме от крак на крак, отново ще играем по свирката на невежеството и взаимното отчуждение, ще отхвърляме очевидното и ще отказваме да признаем чудото, което се извършва пред очите ни? Аз, Дървеницата Бърборан, единствената говореща дървеница във Вселената, единствената брънка на разбирателството между нашите племена, ви призовавам от името на милиони и милиони: Опомнете се! Захвърлете предразсъдъците, смачкайте с крак инертността, съберете в себе си всичко добро и разумно и с открит и ясен поглед погледнете в очите великата истина: Дървеницата Бърборан е изключителна личност, необяснено явление и може би дори необяснимо!

Да, славолубието на това насекомо беше способно да поразии и най-заспалото въображение. Чувствах, че не върви на добро тази работа, и побутнах с лакът Едик да бъде готов. Наистина имаше известна надежда, че стомашната изнемога, в която бе изпаднала по-голямата и по-добрата част от Тройката, ще попречи на страстите да избухнат. Благоприятен фактор беше и отсъствието на Избегало, който се бе натъкнал дотам, че сега не можеше да стане от леглото. Лавър Федотович не се чувствуваше добре, беше блед и обилно се потеше. Заврънкулкис не знаеше какво да реши, поглеждаше го разтревожено и аз вече си мислех, че всичко ще се размине, когато внезапно Головодов продука:

– „Пили сме, прием и ще прием“... Че туй за кого беше? Та той говореше за нас, нечестивецът! За нашата кръв! За кръвчицата ни! А? – Той се огледа побеснял. – Ами че аз ей сега ще му света маслото!... Не стига, че нощем не мога да спя от тях, ами сега и денем! Мъчителни недни! – И яростно се задръгна. Бърборан се постъписа, но запази достойно поведение. Впрочем с крайчеца на окоото внимателно се озърна и успя да открие за всеки случай подходяща пролука. В стаята се разнесе силен мирис на скъп коняк.

– Кръвопийци! – изхърка Головодов, скочи и се втурна напред. Сърцето ми се сви. Едик ме хвана за ръката – и той се уплаши. Бърборан направо клекна от ужас. Но като се държеше за корема, Головодов профуча покрай демонстрационната маса, разтвори широко вратата и изчезна. После се дочу как изтрополи като кон по стълбището. Бърборан избърса студената пот от челото си и изнемощял повеси мустаци.

– Гррии – някак измуча продука Лавър Федотович. – Кой още иска

думата?

– Разрешете на мен – каза Заврънкулкис и аз разбрах, че машината е заработила. – Заявлението на гражданина Бърборан ми направи твърде странно впечатление. Аз искрено и категорично съм възмутен. И работата не е само в това, че гражданинът Бърборан твърде изопачено разглежда историята на човечеството като история на страданията на отделни видни личности. Готов съм също да оставя да тежи на съвестта на автора неговото абсолютно несамокритично изказване за собствената му особа. Но неговото предложение, неговата идея за съюз... Според мен дори самата мисъл за такъв съюз звучи като кошунство и оскърбление. За какви ни вземате вие, гражданино Бърборан? Или може би вашето оскърбление е съвсем преднамерено? Лично аз съм склонен да го квалифицирам като преднамерено! Освен това току-що прегледах материалите от предишното заседание по делото на гражданина Бърборан и с огорчение установих, че според мен там липсва абсолютно необходимото частно определение по това дело. Това, другари, е наша грешка, това, другари, е наш пропуск, който сме длъжни да запълним колкото се може по-бързо. Какво имам предвид? Имам предвид простия и очевиден факт, че в лицето на гражданина Бърборан имаме работа с типичен говорещ паразит, тоест с шляещ се търтей без определено занятие, доставящ си необходимите средства за съществуване по осъдителни пътища, които напълно могат да се квалифицират като престъпни...

В този момент на прага отново се появи измъченият Головодов. Минавайки покрай Бърборан, го заплаши с юмрук, като промърмори: „Ще ти кажа аз на тебе, куче безопашато, шестокрако!...“ Бърборан само си сви главата в раменете. Най-после той разбра, че работата му е спукана. „Саша – шепнеше ми ми Едик, изпаднал в паника. – Саша, измисли нещо... Не мога да открия къде е дало на късо...“ Трескаво търсах изход, а в това време Заврънкулкис продължаваше:

– Обида на човечеството, обида на отговорен орган, типично безделие, чието място е зад решетките – не е ли твърде много това, другари? Не проявяваме ли в случая мекушавост, безсилие, буржоазен либерализъм и абстрактен хуманизъм? Още не знам какво мислят по този повод моите уважаеми колеги и нямам представа какво решение ще бъде взето по това дело, но като човек кротък по природа, макар и принципен, ще си позволя да се обърна към вас, гражданино Бърборан, с няколко напътствени думи. Фактът, че вие, гражданино Бърборан, сте се научили да говорите, или по-точно да дрънкате на руски, може, разбира се, още известно време да ни служи за основание да се въздържаеме в нашето

отношение към вас. Но ви предупреждавам: Пазете се! Не опъвайте струните прекалено силно!

– Да се смачка тоя паразит! – изръмжа Головодов с прегракнал глас. – Къде ми е кибритът? Сега ще му дам аз...-И взе да се тупа по джобовете.

Бърборан пребледня като мъртвец. Едик – също. Той трескаво бърникаше в реморализатора. А аз не можех и не можех да намеря изход от задънената улица.

– Не-не, другарю Головодов – мръщейки се гнусливо, рече Заврънкулкис. – Аз съм против незаконните действия. Какви са тия линчове? Та ние с вас не сме в Тексас. Действията ни трябва да се оформят законно. Преди всичко, ако, разбира се, Лавър Федотович няма нищо против, следва да рационализираме гражданина Бърборан като необяснено явление, което като такова ще бъде в нашата компетенция...

При тези думи глупакът Бърборан засия. О, тщеславие!...

– По-нататък – продължи Заврънкулкис – следва да квалифицираме рационализираното необяснено явление като вредно и следователно подлежащо на сваляне от отчет в процеса на утилизацията. По-нататъшната процедура е съвсем проста. Съставяме акт примерно със следното съдържание: акт за сваляне от отчет на говорещата дървеница, наричана по-нататък Бърборан...

– Правилно! – дрезгаво изрева Головодов. – Дайте да му видим сметката с печата!

– Това е произвол! – тихо изписка Бърборан.

– Моля ви! – нахвърли се Заврънкулкис. – Какво значи произвол? Ние ви сваляме от отчет съгласно параграф седемдесет и четвърти от приложението за изписване на отпадъците, където абсолютно ясно е казано...

– И въпреки това е произвол! – пищеше Дървеницата. – Палачи! Жандарми!...

И в този миг най-после ме осени идея.

– Прощавайте – казах аз. – Лавър Федотович! Много ви се моля, намесете се! Вижте как се разпиляват кадрите!

– Гррмм – едва чуто измуча Лавър Федотович. На него така му се гадеше, че му беше все едно.

– Чухте ли? – казах аз на Заврънкулкис. – И Лавър Федотович е абсолютно прав! Трябва да придаваме по-малко значение на формата и посъсредоточено да се вглеждаме в съдържанието. Наранените ни чувства нямат нищо общо с интересите на народното стопанство. Каква е тая

административна сантименталност? Че тук да не е пансион за благородни девици? Или пък сме на курсове за повишаване на квалификацията?... Да, гражданинът Бърборан е още твърде далеч от съвършенството. Но няма това означава, че сме длъжни да го сваляме от отчет поради непотребност? Чувате ли се какво предлагате, другарю Заврънкулкис? Да не би случайно тутакси да можете да извадите от джоба си втора говоряща дървеница? Или може би сред вашите познати има и други говорящи дървеници? Че откъде се пръкна у вас тази господарска изнеженост, тази чистоплътност? „На мене, виждате ли, не ми харесва говорящата дървеница, дайте да изпишем тая говоряща дървеница като непотребна...“ Ами вие, другарю Головодов? Да, виждам, вие сте човек, доста пострадал от дървениците. Дълбоко ви съчувствам за вашите преживявания, но питам аз: може би вие вече сте намерили средство за борба с кръвосмучещите паразити? С тези пирати в леглата, с тези гангстери в народните сънища, с тези вампири в занемарените хотели...

– Ами нали това казвам и аз – рече Головодов. – Да се смаже без повече приказки... Актове някакви си, хайде де...

– Не-е-е, другарю Головодов! Не ще позволим! Не ще позволим, възползвайки се от заболяването на научния консултант, вместо административно-научните методи тук да се въвеждат и да се прилагат методите на грубото администриране. Не ще позволим отново да тържествуват волунтаризмът и субективизмът! Нима не разбирате, че присъстващият тук гражданин Бърборан се явява единствената засега възможност да започнем възпитателна работа сред тези настървени безделници? Някога, преди време, една дървеница – доморасъл талант – тласнала дървениците-вегетарианци да направят завой на сто и осемдесет градуса към техния днешен отвратителен модус вивенди. Та нима нашата съвременна, образована дървеница, черпеща могъщи сили от теорията и практиката, не ще е способна да ги накара да направят обратен завой? Снабдена с грижливо съставени инструкции, въоръжена с най-новите постижения на педагогиката, чувстваваща зад себе си поддръжката на цялото прогресивно човечество, нима тя няма да стане лостът на Архимед, с чиято помощ ще можем да тласнем назад историята на дървениците, да ги върнем в горите и в тревите, в лоното на природата, към чистото, простото и невинно съществуване? Моля комисията да вземе под внимание тези съображения и внимателно да ги обмисли.

Седнах. Пребледнял от възторг, Едик ми показа гордо вирнатия си палец. Бърборан стоеше на колене и изглежда горещо се молеше. Що се отнася до Тройката, поразена от моето красноречие, тя беше онемяла.

Заврънкулкис ме гледаше с радостно изумление. Явно беше, че смята идеята ми за гениална и сега трескаво обмисля възможните пътища да завладее командните висоти в това ново и нечувано мероприятие. Вече му се привиждаше как съставя обширна, изключително детайлна инструкция, мислено пред очите му вече се рееха безброй глави, параграфи и приложения, във въображението си той вече даваше консултации на Бърборан, организираше курсове по руски за особено надарените дървеници, представяше си как го поставят начело на Държавния комитет за пропагандиране на вегетарианството сред кръвосмучещите, чиято все по-разширяваща се дейност обхващаше също комарите и папатаците, мокриците, щръклиците, ободите и къщните хапещи мухи.

– И горските дървеници, да ви кажа, не са цвете за мирисане... – измърмори консервативният Головодов. Той вече се беше предал, но не искаше да си го признае и се заяждаше за дреболии.

Изразително свих рамене.

– Другарят Головодов изхожда от тясноместнически категории – възрази Заврънкулкис и тутакси се измъкна с едни гърди напред.

– Никак не са тясноместнически – опъна се Головодов. – Много са широки дори... тези... как бяха де... Абе те вонят! Но разбирам, че този въпрос може да се подработи в процеса на мероприятияето. Думата ми е за друго, дали можем да разчитаме на този... на шмекера... Абе някак си несериозен ми се вижда... и тъй като гледам, никакви заслуги няма...

– Има предложение – каза Едик. – Може би трябва да създадем подкомисия за проучване на този въпрос начело с другаря Заврънкулкис, а конкретната работа да възложим на заместник-председател. За такъв бих предложил другаря Привалов, като незаинтересован и обективен човек. В този миг Лавър Федотович внезапно стана. С просто око се виждаше, че е много зле след вчерашното преमेждие. През обичайното му каменно изражение прозираше най-обикновена човешка слабост. Да, границът се беше пропукал, бастионът леко се беше наклонил на една страна, но все пак, въпреки всичко, той се извисяваше могъщ и непреклонен.

– Народът... – рече бастионът, болезнено присвивайки очи. – Народът не обича да се затваря между четири стени. Народът има нужда от простор. На народа са нужни поля и реки. На народа са нужни вятър и слънце...

– И луна! – добави Головодов, гледайки предано бастиона отдолу нагоре.

– И луна – потвърди Лавър Федотович. – Здравето на народа трябва

да се пази, то принадлежи на народа. Народът има нужда от работа на чист въздух. На народа му е задушно без чист въздух...

Още нищо не разбирахме, дори Головодов се губеше в догадки, но проникателният Заврънкулкис вече беше събрал книгата, опакова бежежника си и прошепна нещо на коменданта. Комендантът кимна и, изпълнен с уважение, делово попита:

– Народът обича да върви пеша или да пътува с автомобил?

– Народът – провъзгласи Лавър Федотович – предпочита да пътува с открит автомобил. Изразявайки общото мнение, предлагам настоящето заседание да се отложи, а вместо него сега да се проведе набелязаното за тази вечер заседание извън постоянното седалище по съответните дела. Другарю Зъбко, обезпечете изпълнението. – С тези думи Лавър Федотович тежко се отпусна в креслото.

Всички се засуетиха. Комендантът хукна да извика автомобила, Головодов взе да пои Лавър Федотович с газирана вода, а Заврънкулкис се завря в сейфа да търси съответните дела.

Тихомълком докопах Бърборан за краката и го изхвърлих навън. Той не оказа съпротива: толкова беше потресен от преживяното, че сигурно дълго време щеше да бъде извън релсите.

В това време лимузината беше докарана пред входа. Изведоха Лавър Федотович под ръка и внимателно го качиха на предната седалка. Като се бутаха и се зъбеха един на друг, Головодов, Заврънкулкис и комендантът окупираха местата отзад. „Та този автомобил е петместен – обезпокоен рече Едик. – Нас няма да ни вземат.“ Отвърнах му, че не виждам нищо лошо в това, днес се наприказвах за цял месец напред. И всичките ни мъки са на халос. Никога няма да се справим с тях. Добре, че поне спасихме тоя глупак, Бърборан, а сега да вървим да се къпем. Но Едик каза, че той няма желание да се къпе. Незабелязано ще проследи автомобила и ще проведе още един сеанс – под открито небе. В края на краищата там може пък да има по-голям успех...

Тогава в автомобила се вдигна врява. Счепкаха се Заврънкулкис и Головодов. От миризмата на бензин на Головодов му беше прилошало и той настояваше да потеглят незабавно. При това крещеше, че народът обича бързото каране. А пък Заврънкулкис, чувствайки, че в автомобила той единствен е делово настроен и носи отговорност за всичко, доказваше, че присъствието на шофьора – външен и непроверен човек – превръща закритото заседание в открито и освен това съгласно инструкцията заседанията не могат да се провеждат в отсъствие на научния консултант, а ако въпреки това се проведат, то в бъдеще се признават за

недействителни. „Затруднение? – осведоми се Лавър Федотович с поукрепен глас. – Другарю Заврънкуликс, отстранете го.“

Насърченият Заврънкуликс пламенно се захвана да го отстранява. Докато се усетих, вече бях кооптиран като ВРИД научен консултант, шофьорът беше освободен и аз седях на неговото място. „Хайде! Дръж се! – шепнесе ми на ухото невидимият Едик. – Може би ще ми потрябва и твоята помощ...“ Нервничех и се озъртах. Около колата се беше насъбрала тълпа хлапетии. Едно е да седиш с цялата тази компания в затворено помещение, а съвсем друго е да се показваш пред очите на хората.

– Да бяхме тръгнали... – примираше вече Головодов. – Да беше ни подухнал ветрецът...

– Грмм – каза Лавър Федотович. – Има предложение да тръгваме. Други предложения има ли?... Шофьор, потегляйте.

Запалих мотора и внимателно се измъкнах на улицата, като си пробивах път сред навалищата от хлапетии. Отначало Заврънкуликс страшно ми дотягаше с напътствията си. Ту ме съветваше да спра там, където спирането беше забранено; ту ме поучаваше да намаля скоростта, като ми напомняше колко ценен е животът на Лавър Федотович; ту настояваше да карам по-бързо, защото насрещният вятър недостатъчно енергично облъхвал челото на Лавър Федотович; ту изискваше да не обръщам внимание на червената светлина на светофарите, защото това подронвало авторитета на Тройката... Обаче, когато подминахме белите Гмежкорпионски Песъкини и излязохме извън града, когато пред очите ни се ширнаха зелените ливади, а в далечината взе да се синее езерото, когато автомобилът заподскача по настръхналата като чесало настилка от чакъл, в колата настана умиротворителна тишина. Всички подложиха лицата си на насрещния вятър, всички замижаха срещу слънцето и на всички им беше хубаво. Лавър Федотович запали първата за днес „Херцеговина Флор“, Головодов тихичко запя някаква файтонджийска песен, комендантът задряма, притискайки до гърдите си папката с делата, и само Заврънкуликс след кратка вътрешна борба намери сили да се справи с гальовното омайване. Той разгърна картата на Гмежкорпион с неговите околности и усърдно набеляза маршрута, който всъщност не струваше и пет пари, защото Заврънкуликс беше забравил, че се движим с автомобил, а не с вертолет. Предложих му свой Вариант: езеротоблатото-хълмът. Край езерото трябваше да разгледаме делото на плезиозавъра; при блатото щяхме да рационализираме и утилизираме фигуриращото там буботещо място, а на хълма ни предстоеше да разследваме

така нареченото омагьосано землище.

Зяпнах от изненада, когато Заврънкулкис не възрази. Стана ясно, че той напълно се доверява на шофьорската ми интуиция, нещо повече, изобщо винаги е имал много високо мнение за моите способности. На него ще му бъде много приятно да работи с мен в подкомисията за дървениците, той отдавна ме наблюдава и изобщо винаги следи внимателно израстването на нашата прекрасна, талантлива младеж. Винаги е бил от все сърце с младежта, но не си затваря очите пред нейните съществени недостатъци. Днешната младеж малко се бори, твърде малко внимание отделя на борбата, няма стремеж по-активно да се бори, да води борбата така, щото борбата наистина да стане главната първостепенна задача на цялата борба, а напи ако тя, нашата прекрасна, талантлива младеж, продължава все така малко да се бори, в тази борба наистина ще ѝ останат твърде малко шансове да стане истинска бореца се младеж, винаги бореца се за това да бъде истински борец, който се бори така, щото борбата...

Плезиозавъра видяхме още отдалече – нещо, напомнящо дръжка на чадър, стърчеше над Водата на два километра от брега. Закарах автомобила до плажа и спрях. Докато Заврънкулкис Все още се бореше с граматиката в името на борбата за борецата се младеж, Головодов успя да изскочи като вихър от колата и да отбори вратата на Лавър Федотович. Но Лавър Федотович не пожела да слезе. Той погледна благосклонно Головодов и съобщи, че езерото е пълно с вода, че обявява сесията извън постоянното седалище на Тройката за открита и че думата се предоставя на другаря Зъбко.

Комисията се разположи на тревата край автомобила, настроението на всички беше едно такова, неработно, Заврънкулкис се разкопча, а пък аз направо си свалих ризата, за да използвам случая да се попека на слънце.

Непрекъснато нарушавайки инструкцията, комендантът се захвана набързо да опатка анкетата на плезиозавъра по прякор Лизавета, но никой не го слушаше: Лавър Федотович замислено разглеждаше езерото пред себе си, сякаш се мъчеше да определи дали то е потребно на народа, а Головодов тихичко разказваше на Заврънкулкис как е работел като председател на колхоза „Музикално-комедиен театър“ и е получавал по петнайсет прасенца от свинемайка. На двайсетина крачки от нас шумолеше овесът, по далечните ливади бродеха крави и фактът, че вниманието на всички беше отклонено към селскостопанската тематика, можеше напълно да бъде оправдан.

Когато комендантът взе да чете кратката същност на плезиозавъра, Головодов направи изключително ценната забележка, че вечерът е опасен вредител по добитъка и човек може само да се чуди, че той си плува тука на свобода. Известно време двамата със Заврънкулкис вяло му втълпявахме, че вечерът е едно, а гущерът – съвсем друго нещо. Головодов обаче настояваше, че е прав, като се позоваваше на списание „Огоньок“, където абсолютно точно и многократно се споменавал някакъв изкопаем вечер.

– Вий не се бийте чак толкоз в гърдите – заключи Головодов. – Аз съм начетен човек, макар да нямам висше образование.

Понеже не се чувствувахе достатъчно компетентен. Заврънкулкис отстъпи, но аз продължих да споря, докато Головодов не предложи да повикаме тука плезиозавъра и да попитаме самия него.

– Той не може да говори – съобщи комендантът, клякайки до нас.

– Нищо, ще се разберем – Възрази Головодов. – И без това е редно да го извикаме, така поне ще има някаква полза.

– Гррмм – измуча Лавър Федотович. – Има ли въпроси към докладчикът? Няма въпроси? Призовете делото, другарю Зъбко.

Комендантът скочи и се разтича по брега. Отначало закрепва като луд: „Лизи! Лизи!“ Но тъй като плезиозавърът явно нищо не чуваше, той свали сакото си и взе да го размахва като корабкрушенец, зърнал платно на хоризонта, Лиза не проявяваше никакви признаци на живот.

– Спи – отчаян рече комендантът. – Натъпкала се е с костури и спи...

Той тича и маха още известно Време, а после ме помоли да свирна с клаксона. Взех да свиркам. Провесен се през борда, Лавър Федотович наблюдаваше плезиозавъра с бинокъла.

Свирках една-две минути, а после казах стига толкова, защото ще изтощя акумулатора за тоя, що духа – работата ми изглеждаше безнадеждна.

– Другарю Зъбко – каза Лавър Федотович, без да сваля бинокъла. – Защо призованият не реагира?

Комендантът пребледня и не намери какво да отговори.

– Куца при вас, в стопанството, дисциплината – обади се Головодов. – Много сте ги разпуснали подчинените си...

Комендантът издърпа ризата от панталоните си и зяпна объркан.

– Ситуацията заплашва да ни подрони авторитета – съкрушен подметна Заврънкулкис. – Спи се нощем, а денем трябва да се работи.

Напълно отчаян, комендантът започна да се съблича. Наистина

нямаше друг изход. Попитах го дали умее да плува. Стана ясно, че не умее, но му е все едно.

– Нищо – кръвожадно рече Головодов. – Кухият му авторитет ще го крепи над водата.

Внимателно изказах съмнение доколко целесъобразни са предприеманите действия. Безспорно комендантът ще започне да се дави, казах аз, и в такъв случай нужно ли е Тройката да се нагърбва с несвойствени за нея функции и защо трябва да върши работата на водната спасителна станция. Освен това, напомних аз, ако комендантът се удави, задачата така и ще си остане неизпълнена и логиката на събитията ни подсказва, че тогава ще се наложи да плуват или Заврънкулкис, или Головодов.

Заврънкулкис възрази, че призоваването на делата е функция и привилегия на представителя на местната администрация, а ако такъв отсъствува, функцията се поема от научния консултант, така че той възприема думите ми като нападка и опит кривите дърва да се стоварят върху чужд гръб.

Заявих, че в дадения случай аз се явявам не толкова научен консултант, колкото водач на държавно превозно средство, който няма право да се отдалечава от него на повече от двайсет крачки.

– Би следвало да знаете приложението към Правилника за движение по улиците и пътищата – натяхнах му аз, без нищо да рискувам. – Параграф двадесет и първи.

Настъпи неловко мълчание. Черната дръжка на чадър все така неподвижно си стърчеше на хоризонта. Всички с трепет следяха как главата на Лавър Федотович взе да се извърща бавно като трицевна оръдейна кула на линеен кораб. Ние всичките бяхме на един сал и на никой не му се искаше да проехти залп.

– В името на бога... – не издържа комендантът, падайки на колене, както беше останал само по бельо. – в името на спасителя наш, Исус Христос... Не се страхувам аз да плувам, пък и да се удавя не ме е страх!... Ама онуй там, на Лизка... Че то не е гърло, ами същинско метро! Какво ти мене, тя цяла крава може да глътне като семка! Ей тъй, както е сънена...

– Ама в края на краищата – взе леко да нервничи Заврънкулкис – защо трябва да я викаме? Нали без това и оттук се вижда, че тя не представлява никакъв интерес. Аз предлагам да я рационализираме и да я свалим от отчет като непотребна...

– Да се свали от отчет тая гад! – радостно го подкрепи Головодов. – Виж я ти нея, цяла крава можела да глътне! И това ми било сензация! Че

крава и аз мога да глътна, а я се опитай ти от тая крава да добиеш... петнайсет прасенца, ха да те видя! Да добиеш, виж това се казва работа!

Най-после Лавър Федотович развърна главния калибър. Но вместо орда враждуващи индивидууми, вместо кипящо гнездо от противоречиви страсти, вместо недисциплинирани, подронващи авторитета на Тройката, отровни паяци в стъкленица, той откри пред себе си, в обсега на прицела, сплотен работнически колектив, делови и изпълнени с ентузиазъм сътрудници, горящи от единия стремеж: да се свали от отчет тая гад, Лиза, и да се премине към следващия въпрос. Залп не последва. Оръдейната кула се завъртя в противоположната посока и чудовищните дула откриха на хоризонта нищо неподозиращата дръжка на чадър.

– Народът... – дочу се от бойната кабина. – Народът вижда далеч напред. На народа тези плезиозаври...

– Не са нужни! – изстреля снаряд от малкия калибър Головодов и не улучи.

Оказа се, че народът изпитва остра нужда от тези плезиозаври, че отделни членове на Тройката са загубили чувството си за перспектива, че отделни коменданти явно са забравили чий хляб ядат, че в отделни представители на славната ни научна интелигенция се забелязва склонност да гледат на света през черни очила и че накрая, докато бъде изяснено, дело номер осем трябва да се отложи и разглеждането му да се пренесе през един от зимните месеци, когато Тройката ще може да се добере до него по леда.

Други предложения нямаше, за въпроси към докладчика пък да не говорим. И с това приключихме.

– Преминаваме към следващия въпрос – обяви Лавър Федотович.

И наистина така стана. Бутайки се, членовете на Тройката се устремиха към задната седалка. Комендантът припряно се заоблича, мърморейки си под носа: „Няма да ти се размине току тъй тая работа... Най-хубавите парчета ти давах... Като на родна дъщеря... Гадино водоплаваща...“

После продължихме нататък по междуселския път, лъкатушещ покрай брега на езерото. Пътят беше ужасен и аз взех да възхвалявам небесата, че лятото се случи сухо, иначе сигурно щяхме да си оставим кокалите тук. Но се оказа, че доста съм избързал да хваля небесата, защото колкото повече се приближавахме към блатото, толкова по-често пътят проявяваше тенденция да изчезва и да се превръща в обрасъл с острица и просмукан от влагата коловоз. Включих демултипликатора и взех да преценявам наум физическите възможности на спътниците си. Съвсем

ясно беше, че от дебелия и мекушав Заврънкулкис няма да има кой знае каква полза. Головодов ми изглеждаше жилав селянин, но не знаех дали е укрепнал достатъчно след тежкия стомашен удар. Лавър Федотович едва ли изобщо щеше да слезе от автомобила. Така че, ако нещо се случеше, щеше да се наложи да се справяме двамата с коменданта, защото Едик навярно нямаше да се покаже само за да избута деветстотинкилограмовата лимузина от калта.

Песимистичните ми разсъждения бяха прекъснати от появата на гигантска черна локва пред нас. Това не беше някаква си там патриархална, пасторална локва от типа на новгородската, прецапвана от всеки и изтърпяла какво ли не. Не беше също и мътна, глинеста урбанистична локва, проснала се лениво и злорадо сред купчините боклук, зарязан от строителите. Това беше хладнокръвно и безчувствено, направо зловещо в спокойствието си, мрачно образувание, небрежно провряло се между два реда нагъсто израснали хилави трепетлики, загадъчно като окоето на сфинкс, коварно като царица Тамара, навеждащо на кошмарната мисъл за бездна, натъпкана догоре със затънали камиони. Рязко натиснах спирачката и казах:

– Край, пристигнахме.

– Гррмм – рече Лавър Федотович. – Другарю Зъбко, докладвайте делото.

В настъпилата тишина се чуваше как комендантът се колебае. До блатото имаше още доста път, но комендантът също виждаше локвата и също не виждаше друг изход. Той покорно Въздъхна и взе да шумоли с книгата.

– Дело номер тридесет и осмо – зачете той. – фамилия: черта. Име: черта. Презиме: черта. Наименование: Кравешката млака.

– Един момент – разтревожен го прекъсна Заврънкулкис. – Я чуите!

Той вдигна пръст и замря. Заслушахме се и чухме. Някъде далеч-далеч победоносно засвириха фанфари. Роящият се звук пулсираше, нарастваше и сякаш се приближаваше. Кръвта ни се смрази. Тръбяха комари и при това не всички, а засега само командирите на роти или дори само командирите на батальони и по-висшите от тях по ранг. И с тайнствения вътрешен усет на звяр, попаднал в капан, съзряхме около себе си хектари мочурлива тиня, обрасла с рядка острица, покрита с улегнали слоеве спарени листа, със стърчащи прогнили клони, и всичко това лежеше под сянката на болезнено тънките трепетлики, и всичките тези хектари, всеки квадратен сантиметър беше изпълнен с отряди от сухи и жилави, рижи канибали – зли, изгладнели и самоотвержени.

– Лавър Федотович! – промълви Головодов. – Комари!

– Има предложение! – нервно завика Заврънкулкис. – Разглеждане-то на това дело да се отложи до октомври... не, до декември месец!

– Гррмм – смаян каза Лавър Федотович. – На обществеността не е ясно...

Въздухът около нас внезапно се изпълни с движение. Головодов изпища и с все сила се шамароса по физиономията. Заврънкулкис му отвърна със същото. Лавър Федотович започна бавно и изумено да се извърща и тогава се случи невъзможното: огромен риж пират се спусна точно, като на строеви преглед, върху челото на Лавър Федотович и без да се прицелва, го прониза с шпагата си между очите. Лавър Федотович се отдръпна. Той беше потресен, той не разбираше, той не вярваше.

И се започна.

Въртейки глава като кон и бранейки се с лакти, започнах да обръщам автомобила в тясното пространство между трепетликите. Вдясно от мен възмутено ревеше и се въртеше Лавър Федотович, а откъм задната седалка се дочуваше такава буря от аплодисменти, сякаш разгорещена компания от улани и лейбхусари се беше отдала на взаимно оскърбителни действия.

В момента, когато успях да обърна колата, вече бях подпухнал. Имах чувството, че ушите ми са се превърнали в горещи палачинки, бузите ми – в самуни, а на челото ми са изникнали несметен брой рога.

– Напред! – крещяха ми от всички страни. – Назад! Дай газ! Абе накарайте го да се размърда! Под съд ще ви дам, другарю Привалов!

Моторът ревеше, кални шрапнели летяха на Всички страни, колата подскачаше като кенгуру, но скоростта беше малка, отвратително малка, насреща ни от безбройните летища връхлитаха нови и нови ескадрили, ескадри и армади. Противникът имаше абсолютно превъзходство във въздуха. Всички освен мен настървено се занимаваха със самокритика, преминаваща в самоизтезание. Не можех да си откъсна ръцете от кормилото, не можех да се защитавам дори с крака, свободен ми беше само единият крак и с него бясно чешех всичко, до което можех да се докопам.

Най-после успяхме да се измъкнем от трепетликовата горичка и отново се озовахме на брега на езерото. Пътят стана по-хубави пое към планината. Свеж вятър ме блъсна в лицето. Спрях колата. Поех си дъх и взех да се чеша.

Чешех се до опиянение, изобщо не можех да престана, а когато все пак спрях, открих, че Тройката доизяжда коменданта.

Той беше обвинен в подготовката и осъществяването на терористичен акт, търсеха му сметка за всяка капчица кръв, изсмукана от членовете на Тройката, и комендантът беше платил тази сметка напълно.

Онова, което беше останало от него в момента, когато отново си бях възвърнал способността да виждам, да чувам и да мисля, всъщност вече не можеше да се нарече комендант – два-три оглозгани кокала, един празен поглед и слабият брътвеж: „Господи, боже мой...Исусе, спасителю наш...“

– Другарю Зъбко – каза накрая Лавър Федотович. – Защо престанахте да четете делото? Продължавайте да докладвате.

С разтреперени ръце комендантът засъбира разпилените из колата листи.

– Прочетете направо кратката същност на необясненото явление – заповяда Лавър Федотович.

Като изхлипа за последен път, комендантът зачете на пресекулки:

– Обширно блато, от чиито недра от време на време се дочува охкане и ахкане.

– Е, и? – каза Головодов. – По-нататък?

– По-нататък няма нищо. Това е.

– Как така – това е? – плачливо изписка Головодов. – Убиха ме! Заклаха ме! За какво беше всичко това? Заради някакво си ахкане... Ти за какво ни доведе тука бе, терорист такъв? Ти да не ни доведе тука охкане да слушаме, а? За какво си проливахме кръвта бе? Я ме погледни – как ще се покаже сега в хотела? Че ти ми подрони авторитета за цял живот бе! Та аз така ще те наредя, че ще изгниеш и няма да можеш нито да ахнеш, нито да охнеш бе!

– Гррмм – каза Лавър Федотович и Головодов млъкна.

– Има предложение – продължи Лавър Федотович. – Пред вид на това, че дело номер тридесет и осмо, именуващо се „Кравешката млака“, само по себе си представлява изключителна опасност за народа, горепосоченото дело да се подложи на най-строга рационализация, а именно: горепосоченото необяснено явление да се признае за ирационално и трансцендентно, а следователно и реално несъществуващо, и като такова да се изтрие завинаги от паметта на народа, тоест от географските и топографските карти.

Головодов и Заврънкулкис бясно заръкопляскаха. Лавър Федотович измъкна изпод седалката своята огромна канцеларска чанта и я сложи на коленете си с плоската страна нагоре.

– Акт! – възвести той.

Актът за смъртно наказание легна върху чантата.

– Подписи!!

Подписите се стовариха върху акта.

– Печат!!!

Вратата на сейфа се разтвори с трясък, отвътре ни облъхна тежък канцеларски въздух и пред Лавър Федотович изникна Големият кръгъл печат. Лавър Федотович го грабна с две ръце, издигна го над акта и го заби с все сила. Мрачна сянка се плъзна по небето и автомобилът приклекна на ресорите си Лавър Федотович прибра чантата под седалката и продължи:

– За безотговорно държане в колонията и покровителствуване на ирационалното, трансцедентното и следователно реално несъществуващото благо „Кравешката млака“, за необезпечаване на безопасната работа на Тройката, а също така и за проявения при това героизъм на коменданта на колонията, другаря Зъбко, да се обяви благодарност с вписване в личното досие. Има ли други предложения?

– Следващият – каза Лавър Федотович. – Какво имаме още за днес, другарю Зъбко?

– Омагьосаното землище – рече окриленият комендант. – Тука наблизо е, има-няма пет километра.

– Комари? – осведоми се Лавър Федотович.

– В името на бога... – усърдно каза комендантът, – в името на спасителя наш... Няма там комари. Най-много мравки да има...

– Добре – констатира Лавър Федотович. – Ами оси? Пчели? – продължи той, проявявайки висша прозорливост и неуморна грижа за народа.

– И помен няма, боже мой – каза комендантът. Лавър Федотович дълго мълча.

– Ами бесни бикове? – попита той накрая. Комендантът го увери, че в околностите и дума не може да става за никакви бикове.

– А вълци да има? – подозрително попита Головодов.

Но в околностите нямаше и вълци, както и мечки, за които овреме си спомни Заврънкулкис. Докато те се упражняваха по зоология, разгледах картата, за да открия най-краткия път до омагьосаното землище. Смъртното наказание вече й се беше отразило. На картата се виждаше Гмежскорпион и река Скорпионка личеше, и Звериното езеро си беше там, и някакви си Репеи имаше, но блатото „Кравешката млака“, което по-рано се простираше между Звериното езеро и Репеите, вече го нямаше. Вместо него се беше появило анонимно бяло петно, каквото човек

можеше да види на старите карти на мястото на Антарктида.

Получих указание да продължа напред и потеглихме. Подминахме овесеното поле, промъкнахме се през стадото крави, заобиколихме Кръглата горичка, форсирахме Ледения ручей и след половин час се озовахме пред Омагьосаното землище.

Беше хълм. Гол хълм. Само от едната му страна се кипреше горичка. Навярно преди тук, наоколо, е имало гъста гора, която се е простирала чак до Китежград, но я бяха изсекли и това, което беше останало от нея, сега стърчеше като кичур на хълма.

Горе, на билото, се виждаше почерняла дървена къщичка; по склона пред нас бродеха две крави и теленце, охранявани от голямо омърлушено куче. Около верандата ровеха пръстта няколко кокошки, а на покрива се мъдреше коза.

– Че защо спряхте? – попита ме Заврънкуликс. – Давайте по-близо, няма да ходим пеша я...

– Тъй като гледам, и мляко трябва да имат... – добави Головодов. – Ех, как бих си пийнал млекце сега. Нали разбираш, когато се натровиш с гъби, много е полезно да се пие мляко. Хайде, давай нататък де, какво се заковахме тука!

Комендантът се опита да им обясни, че няма да можем да стигнем по-близо до хълма, но заразен от мисълта за целебните свойства на току-що издоеното, още топло мляко, Лавър Федотович посрещна обясненията му с такова ледено учудване, а пък Заврънкуликс така ридаше: „Сметана! От избата!“ , че той се отказа да спори. Да си признае, и аз не можах да разбера какво искаше да каже комендантът, но взе да ми става интересно.

Запалих двигателя и лимузината весело се заклатушка към хълма. Километражът започна да отчита изминатия път, гумите шумоляха по острата като четина трева, Лавър Федотович неизменно гледаше напред, а предвкусвайки удоволствието от млякото и сметаната, задната седалка подхвана спор – с какво се хранят комарите в блатата.

Като се осланяше на собствения си опит, Головодов издигна тезата, че комарите се хранят изключително с отговорни работници, извършващи инспекционни обиколки. Представяйки желаното за действителност, Заврънкуликс от своя страна твърдеше, че комарите се самоизяждат. А комендантът кротко, но упорито си чуруликаше за небесните блага, за някаква божия роса и за пости и молитви.

Така пътувахме двайсетина минути. Когато според километража бяхме изминали петнайсет километра, Головодов усети, че нещо не е

наред:

– Ама какво става тука? – каза той. – Я колко път бихме, а хълмът, където си беше, пак там си стои... Че понатиснете газта де, другарю водач, как караш бе, братче?

– Няма да стигнем до хълма – кротичко рече комендантът. – Той е омагьосан, колкото и да се пънем, пак няма да стигнем... Само дето на вятъра ще изгорим всичкия бензин.

След тези думи компанията се умълча и на километража се навъртяха още седем километра. Хълмът както и преди не се приближаваше нито на метър. Привлечени от шума на мотора, отначало кравите гледаха известно време към нас, но после загубиха всякакъв интерес и пак завряха глави в тревата. Възмущението на задната седалка нарастваше. Головодов и Заврънкулкис си подхвърляха тихи, делови и зловещи реплики.

– Вредителство – каза Головодов.

– Саботаж – възрази Заврънкулкис. – Но злостен.

После взеха да си шепнат и до мен долитаха само отделни думи: „На трупчета... ами да, колелетата се въртят, а колата... стоим наедно място. Комендантът, а?... Може би и ВРИД консултантът... бензинът... подкопаване на икономиката... после ще бракуват автомобила с голям пробег, а пък той си е новичък...“

Не обръщах внимание на тия зловещи папагали, но след малко внезапно се затръшна вратата и, обзет от ужас, Головодов закрепва със стремително отдалечаващ се глас. Натиснах с все сила спирачката. Лавър Федотович продължи по инерция напред и, като издрънча на дърво, залепна на предното стъкло, без да променя осанката си. От удара ми притъмня пред очите, а металните зъби на Заврънкулкис изтракаха над ухото ми. Автомобилът занесе.

Когато прашният облак се разпръсна, видях далеч назад другаря Головодов – той продължаваше да се търкаля подире ни, размахвайки всичките си крайници.

– Затруднение? – осведоми се Лавър Федотович с обичайния си глас. Изглежда, дори не беше забелязал удара. – Другарю Головодов, отстранете го.

Доста дълго отстранявахме затруднението. Наложих се да отидем да помогнем на Головодов, който лежеше на трийсетина метра назад, изподран, със сцепени панталони и искрено удивен. Стана ясно, че ни е заподозрял, двамата с коменданта, в заговор: уж незабелязано сме вдигнали колата на трупчета и с користни цели навиваме километража.

Подтикван от чувството за дълг, решил да слезе от колата и да ни изкара кирливите ризи, като надникне под нея. Сега беше буквално смаян, че не е успял да стори това.

Двамата с коменданта го примъкнахме до колата и го положихме на земята така, че лично да се убеди колко се е заблуждавал, а ние отидохме да помогнем на Заврънкулкис, който търсеше, но така и не можеше да намери очилата и горната си челюст. Заврънкулкис тършуваше в колата, но комендантът ги откри далеч напред.

Недоразумението беше отстранено напълно, възраженията на Головодов се оказаха доста повърхностни и Лавър Федотович, чак сега осъзнал, че току-що издоено мляко няма, няма да има и изобщо не би могло да има, внесе предложение да не хабим напразно бензина, принадлежащ на народа, а да пристъпим към изпълнение на преките си задължения.

– Другарю Зъбко. – каза той. – Докладвайте делото. Както можеше да се очаква, дело номер двадесет и девето нямаше фамилия, име и презиме. Имаше само условното наименование „Омайник“. Неговата година на раждане се губеше в дълбините на вековете, месторождението му се определяше от координати с точност до минута. По националност Омайник беше руснак, образование нямаше, чужди езици не владееше, професията му беше хълм, а местоработата му също се определяше от споменатите по-горе координати. Омайник никога не беше ходил в чужбина, най-близкият му роднина беше майката-земя. Постоянното местожителство и адресът му се определяха от все същите тези координати, със същата точност. Що се отнася до кратката същност на необясненото явление, без много-много да го усуква, Избегало я беше изразил пределно кратко: „Първо, не можеш да минеш, второ, не можеш да преминеш.“

Комендантът сияеше. Делото уверено вървеше към рационализиране. Головодов беше доволен от анкетата. Заврънкулкис се възхищаваше от очевидната необясненост, която с нищо не заплашваше народа, и Лавър Федотович явно също не възразяваше. Във всеки случай той доверително ни съобщи, че на народа са нужни хълмове, а също равнини, дърета, долини, елбруси и казбеци.

Но в този момент вратата на къщичката се отвори и като се подпираше на закривената си тояга, на верандата се появи старец с валенки и дълга риза до коленете, препасана на кръста. Той запристъпва на прага от крак на крак, вдигна ръка над очите си и погледна към слънцето, махна с гегата на козата да слезе от покрива и приседна на стъпалата.

– Свидетел! – каза Заврънкулкис. – Дали пък да не призовем

свидетеля?

– Че какво като е свидетел... – с отпаднал глас рече комендантът. – Мигар има нещо неясно? Ако ще има въпроси, то аз мога...

– Не! – каза Заврънкулкис, като го погледна с подозрение. – Не, защо пък вие? Вие ехе къде живеете, а той е тукашен.

– Да се призове, да се призове! – викна Головодов. – Нека да донесе мляко.

– Гррмм – каза Лавър Федотович. – Другарю Зъбко, призовете свидетеля по дело номер двадесет и девето.

– Еех! – възкликна комендантът и тупна сламената си шапка в земята. Работата се разваляше пред очите му. – Че ако той можеше да дойде тука, мигар идеше да седи там? Той горе, така да се каже, е като в затвор! Не може да излезе оттам! Откакто се е залостил, тъй си е останал там...

И напълно отчаян, под подозрително втрепените погледи на Тройката, предчувствайки новите неприятности, комендантът изведнъж стана необичайно приказлив и ни зараказва китежградското предание за омагьосания горски пазач Теофил. Как си живеел той мирно и тихо в къщичката с жена си, съвсем млад бил още тогава, як като камък; как веднъж зелена мълния ударила хълма и започнали да стават страшни произшествия. Жената на Теофил тъкмо по това време прескочила до града; върнала се – и не може да се изкачи на хълма, до дома си да стигне. И Теофил хукнал презглава към нея. Две денонощия тичал, без да си поеме дъх, надолу по хълма – и не може да се добере до нея. Така и си останал там. Той – там, а жена му-тука... После естествено се успокоил, нали все някак трябва да се живее. Та и досега си живее така. Какво да прави, свикнал...

Като изслуша тази страшна история и зададе няколко заплетени въпроса, Головодов изведнъж направи важно откритие; Теофил не е могъл да бъде регистриран, не е бил подлаган на възпитателна работа и напълно е възможно да е останал кулак и народен изедник.

– Две крави има – каза Головодов. – Ей на, и теле. Коза. А данъци не плаща. – Очите му изведнъж се ококориха. – Щом има теле, значи и бик има скрит някъде при него!

– Има бик, така е – тъжно си призна комендантът. – Той сигур си пасе там, от другата страна...

– Ех, братче, какво става тука бе – зловещо рече Головодов. – Знаех си аз, усещах, че си мошеник ти и подкупи вземаш, но тая работа дори от тебе не съм я очаквал. На кулаците подлога да станеш, кулак да

прикриваш, народен изедник...

Комендантът си пое дълбоко въздух и захленчи:

– В името на Светата дева Мария... и Дванайсетте първоапостоли...

– Внимание! – прошепна ми невидимият Едик. Горският пазач Теофил неочаквано вдигна глава, заслони с длан очите си от слънцето и погледна към нас. После стана, захвърли тоягата и без да бърза, заслиза по хълма, като от време на време се подхлъзваше във високата трева. Бялата окаляна коза го следваше като кученце. Теофил се приближи до нас и седна, като си подпря замислено брадата с кафявата костелива ръка, а козата приседна до него и вторачи в нас жълтите си дяволски очи.

– Хора като хора – каза Теофил. – Чудна работа... Козата ни огледа набързо и си избра Головодов.

– Ето този е Головодов – каза тя. – Рудолф Архипович. Родил се е в деветстотин и десета в село Хохлома, родителите му взели това име от един роман за висшето общество, по образование е ученик от седми клас, срамува се от произхода на родителите си, изучавал е много чужди езици, но не знае нито един...

– *Йес* – потвърди Головодов, подхилквайки се срамежливо. – *Натурлих, я вол!*

– ... професия в истинския смисъл на думата няма. В момента е ръководител-общественик. Ходил е в чужбина: в Италия, във Франция, и в двете Германия, в Унгария, в Англия... и така нататък, общо в четирийсет и две страни. Навсякъде се е биел в гърдите и е вземал подкупи. Характерът му се отличава с изключителната способност да оцелява и да се приспособява в обществото – черти, които се основават на факта, че е глупав по принцип и неизменно се стреми да бъде по-ортодоксален от ортодоксите.

– Така – каза Теофил. – Можете ли да добавите нещо, Рудолф Архипович?

– Съвсем не! – весело рече Головодов. – Само дето това... орто... доро... ортоксален... не ми е много ясно!

– Да бъдеш по-ортодоксален от ортодоксите означава примерно следното – каза козата. – Ако началството е недоволено от някой учен, вие се обявявате изобщо за враг на науката. Ако началството е недоволено от някой чужденец, вие сте готов да обявите война на всички, които са зад граничната бразда. Сега ясно ли е?

– Тъй вярно – каза Головодов. – Иначе няма как. Образованието ни е досадно малко и току виж не си попаднал в целта.

– Крал ли е? – небрежно попита Теофил.

– Не – рече козата. – Прибирал е само онова, което е падало от колата.

– Убивал ли е?

– Какво приказвате! – засмя се козата. – Лично – никога.

– Разкажете ни нещо – обърна се Теофил към Головодов.

– Грешки сме имали – бързо рече Головодов. – Че нали хората не са ангели. Всеки може да сгреша. Конят има четири крака и пак се препъва, та камо ли човек. Който не греша, той не яде... тоест не работи... тъъ...

– Ясно, разбрах – каза Теофил. – А смятате ли занаят да грешите?

– Ни-ко-га! – твърдо каза Головодов.

– Благодаря ви – рече Теофил. Той погледна към Заврънкулкис.

– А този приятен на вид мъж?

– Това е Заврънкулкис – каза козата. – Никога никой не се е обръщал към него по име и презиме. Родил се е през деветстотин и шестнайста в Таганрог, има Висше юридическо образование, чете на английски с речник. По професия е лектор. Има степен кандидат на историческите науки. В чужбина не е бил и не се натиска да ходи. Отличителните черти на характера му са предпазливостта и услужливостта, които понякога са свързани с риска да си навлече гнева на началството, но винаги му гарантират, че по-късно началството ще бъде благодарно...

– Нещата не стоят точно така – меко възрази Заврънкулкис. – До известна степен представяте фактите в погрешна светлина. Предпазливостта и услужливостта са черти на моя характер, които не зависят от началниците ми. Аз съм си такъв по природа, така е записано в хромозомите ми. Що се отнася до началниците, задължението ми е такова – да посочвам на вишестоящите юридическите рамки на тяхната компетенция.

– А ако те излизат извън тези рамки? – попита Теофил.

– Знаете ли – рече Заврънкулкис. – Личи си, че не сте юрист. Няма нищо по-гъвкаво и отстъпчиво от юридическите рамки. Човек може да се разпорежда с тях, но не бива да ги прекрива.

– А как сте с лъжесвидетелствуването? – попита Теофил.

– Боя се, че този термин е малко остарял – отвърна Заврънкулкис. – Ние не го ползуваме.

– Как е, давал ли е лъжливи показания? – попита Теофил козата.

– Никога – рече тя. – Винаги свято е вярвал в това, за което е

свидетелствувал.

– Наистина, що е лъжа? – каза Заврънкулкис. – Лъжата е отричане или изопачаване на факт. Но що е факт? Може ли изобщо в условията на нашата невероятно усложнена действителност да се говори за факт? Фактът е явление или деяние, засвидетелствувано от очевидци. Обаче очевидците могат да бъдат пристрастни, да търсят изгода или просто да са невежи, фактът е деяние или явление, засвидетелствувано в документи. Но документите могат да бъдат подправени или изфабрикувани. Накрая, фактът е деяние или явление, фиксирано лично от мен. Обаче моите чувства могат да бъдат притъпени или дори заблудени от допълнителни, странични обстоятелства. Следователно се оказва, че фактът като такъв е нещо твърде ефимерно, извратливо, недостоверно и възниква естествената потребност изобщо да се откажем от това понятие, но в такъв случай лъжата и истината автоматично стават изначални, основни понятия, които не могат да се определят чрез каквито и да било по-общии категории... Съществуват Голямата истина и нейният антипод – Голямата лъжа. Голямата истина е толкова велика и нейната правдивост е толкова очевидна за всеки нормален човек, какъвто съм и аз, че да се опровергава тя или да се изопачава, тоест да се лъже, става абсолютно безсмислено. Ето затова никога не лъжа и, разбира се, никога не лъжесвидетелствувам.

– Тънка работа – каза Теофил. – Много тънко изпипана. Естествено след Заврънкулкис ще остане неговата философия на факта, нали?

– Не – рече козата усмихната. – Тоест философията ще остане, но Заврънкулкис няма нищо общо с това. Не той е измислил тази философия. Той изобщо нищо не е измислял освен дисертацията си, така че от него ще остане само тази дисертация – като образец на трудовете от подобен род.

Теофил се замисли.

– Правилно ли съм разбрал – каза Заврънкулкис, обръщайки се към Теофил, – че всичко вече свърши и можем да продължим своите занимания?

– Още не – отвърна Теофил, отърсвайки се от мислите си. – Бих искал да задам още няколко въпроса ей на този гражданин...

– Какво?! – извика смаяният Заврънкулкис. – На Лавър Федотович?

– Обществеността... – продума Лавър Федотович, загледал се нанякъде с бинокъла.

– Ще задавате въпроси на Лавър Федотович? – роптаеше потресеният Заврънкулкис.

– Да – потвърди козата. – Вуняков, Лавър Федотович, роден през...

– Край – прошепна Едик. – Енергията не стигна. Този Лавър е като бъчва без дъно...

– Ама какво става тук! – взе да вие от отчаяние Заврънкулкис. – Другари! Не виждате ли, че пак преминахме всякакви граници? Докъде я докарахме...

– Правилно – каза Головодов. – Не е за нас тая работа. Нека милицията да се оправя.

– Гррмм – каза Лавър Федотович. – Други предложения има ли? Някакви въпроси към докладчика? Изразявайки общото мнение, предлагам дело номер двадесет и девето да се рационализира като необяснено явление, представляващо интерес за Министерството на хранително-вкусовата промишленост и Министерството на финансите. С оглед на първичното утилизиране предлагам дело номер двадесет и девето, именуващо се „Омайник“, да се предаде в прокуратурата на Гмежкорпионския район.

Погледнах към билото на хълма. Опрян тежко на тоягата, горският пазач Теофил стоеше на своята веранда и, заслонил с длан очи, оглеждаше околността. Козата се шляеше из зеленчуковата градина. Махнах им за сбогом с баретата. Злочестата въздишка на невидимия Едик прозвуча над ухото ми едновременно със злокобния удар на Големия кръгъл печат.

Епилог

На другата сутрин още със събуждането си почувствувах колко отвратително и безнадеждно е всичко. Едик, само по шорти, седеше на масата, подпрял с ръце разчорлената си глава, а на един вестник пред него проблясваха детайлите на разглобения до последното винтче реморализатор. Веднага си личеше, че и на него всичко му изглежда гадно и безутешно.

Като отметнах одеялото, свалих краката си на пода, измъкнах от джоба на якето цигарите и запалих. При други обстоятелства тази нездравословна постъпка щеше да предизвика незабавната и еднозначна реакция на Едик, който не търпеше никаква разпуснатост и замърсен въздух. При други обстоятелства и аз самият не бих се решил да пуша на гладно пред Едик. Но днес ни беше все едно. Бяхме разгромени, бяхме увиснали над пропастта.

Първо, не можам да се наспим като хората. Това първо, както би се изразил Модест Матвеевич. До три часа през нощта се въртяхме навъсени в леглата, правейки горчива равносметка, отваряхме прозорците, затваряхме прозорците, пихме вода, а аз дори хапах възглавницата.

Не само че се оказаме безсилни пред тези каналджии. Това още нищо не беше. В края на краищата никой никога не беше ни учил как да се отнасяме към тях. Бяхме още възслабички, пък май и зелени.

Че всичките ни надежди да получим поне нашата Черна кутия и нашия Бърборан се изпариха яко дим след вчерашната историческа беседа пред входа на хотела – това както и да е. В края на краищата противникът притежаваше такова мощно оръжие като Големия кръгъл печат, а ние няхаме какво да му противопоставим. Но сега вече ставаше дума за по-нататъшната ни съдба изобщо.

Историческият разговор пред входа протече приблизително по следния начин. Тъкмо бях докарал потъналия в прах автомобил пред хотела, когато внезапно на стълбището от нищото изникна Едик с необичайно сурова физиономия.

Едик: Извинете, Лавър Федотович. Бихте ли могли да ми отделите няколко минути?

Лавър Федотович: *(Сумти, ближе отоците от ухапвания на комарите по ръцете си, чака да му отворят Вратата на автомобила.)*

Головодов *(свадливо):* Вече не приемаме.

Едик (*повдигайки вежди*): Бих искал да разбера кога ще бъдат изпълнени нашите заявки.

Лавър Федотович (*към Заврънкулкис*): Пиво – то произхожда от думата пия.

Головодов (*ревниво*): Точно така! Обществеността обича пивото.

Всички: (*Слизат от автомобила.*)

Комендантът (*към Едик*): Ама вий не се тревожете толкова, догодина ще разгледаме и вашите заявчици...

Едик (*внезапно озверял*): Настоявам да престанете с това разтакаване! (*Застава на вратата и им пречи да минат.*)

Лавър Федотович: Гррмм... Затруднение? Другарю Головодов, отстранете го.

Едик (*отивайки твърде далеч*): Искам незабавно да удовлетворите нашите заявки!

Аз (*паднал духом*): Престани, само си губиш времето...

Комендантът (*уплашено*): За бога... В името на пресветата Гмежкорпионска богородица... Моля ви...

(Отвратителна сцена.)

Головодов застава пред Едик и го измерва сочи от главата до петите. Едик бърза да изпусне излишъка от яростта си Във вид на малки кълбовидни мълнии. Наоколо се струпват Любознателни. От един отворен прозорец някой се провиква: „Цапни го! Какво го гледаш? По крапуната!“ Заврънкулкис припряно шепне нещо на Лавър Федотович.

Лавър Федотович: Гррмм... Има мнение, че следва да се помисли за издигането на нашата талантлива младеж. Предлага се: другарят Привалов да се утвърди на длъжността шофьор към Тройката, а другарят Амперян да се назначи за ВРИ Д на заболелия другар Избегало, като му се изплаща разликата до по-високата заплата. Другарю Заврънкулкис, подгответе проекта на заповедта. Копие от нея изпратете долу. (*Тръгва към Едик.*)

Вродената учтивост на Едик взема Врџх над всичко друго. Той му прави път и дори отваря вратата пред възрастния човек. Аз съм като цапнат с мокър парцал – всичко ми се върти пред очите, а ушите ми бучат.

Комендантът (*стиска радостно ръката ми*): Да ви е честито повишението, другарю Привалов. Ето на, всичко се уреди...

Лавър Федотович (*задържайки се на вратата*): Другарю Зъбко!

Комендантът: Слушам.

Лавър Федотович (*шегува се*): Нали днес бяхте готов да рискувате

и да се изкъпете, другарю Зъбко? Ами че идете най-сетне днес да се изкъпете!

Разнася се гръмкият зловец смях на отдалечаващата се Тройка. Завеса.

Щом си спомних тази сцена, щом се сетих, че отсега нататък и за дълго ми е отредено да бъда шофьор на Тройката, смачках угарката и рекох дрезгаво:

– Трябва да офейкваме.

– Не бива – каза Едик. – Срамота е.

– А да останем не е ли срамота?

– Срамота е – съгласи се Едик. – Но ние сме разузнавачи. И никой не ни е освобождавал от задълженията ни. Трябва да изтърпим и нетърпимото. Трябва, Саша! Трябва да се измием, да се облечем и да отидем на заседанието.

Простенах, но не намерих какво да му отвърна.

Измихме се, облякохме се и дори закусихме. Излязохме в града, където Всички хора бяха заети с някаква нужна и полезна работа. А пък ние мрачно мълчахме, ние бяхме жалки.

Пред входа на колонията иззад ъгъла внезапно ме нападна старчето Еделвайс. Едик извади една рубла, но жестът му нямаше обичайното въздействие. Старчето вече не се интересуваше от материалните блага, той жадуваше за духовни блага. Искаше да се включи като ръководител в работата по усъвършенствването на неговия евристичен агрегат и на първо време да разработя разгърнат план за съвместната ни работа, обхващащ времето, докато той, старчето, завърши своята редовна аспирантура.

След пет минути задушевен разговор с него съвсем ми притъмня пред очите, вече се канех да изрека тежки думи и почти бях готов да осъществя страшните си намерения. В последния момент от отчаяние взех да дрънкам някакви глупости за самообучаващите се машини. Старчето ме слушаше със зяпнала уста и попиваше всеки звук – според мен той запомни дума по дума всичките врели-некипели, които му надрънках. После ме осени щастлива мисъл. Като опитен провокатор попитах достатъчно сложна машина ли е агрегатът на Машкин? Той тутакси разпалено взе да ме уверява, че агрегатът е невъобразимо сложен и че понякога самият той, Еделвайс, не разбира какво става вътре и какво ще последва. „Чудесно – казах аз. – Известно е, че всяка достатъчно сложна електронна машина притежава способността да се самообучава и да се самовъзпроизвежда. Само възпроизводството засега не ни е нужно, но

виж да обучим агрегата на Машкин самостоятелно да печата текстове без посредничеството на човек ние просто сме длъжни, и то във възможно най-кратки срокове.

Как ще направим това? Ще приложим добре известния и многократно изпитан метод на продължителната тренировка. («Методът Монте Карло» – вметна малко живналият Едик.) Да, Монте Карло. Предимството на този метод е в неговата простота. Трябва да се вземе достатъчно обемист текст, да речем – «Животът на животните» от Брем. Машкин сяда пред своя агрегат и започва да печата дума по дума, ред след ред, страница след страница. В това време анализаторът на агрегата ще анализира... («Мислителят ще мисли» – вметна Едик.) Да, именно ще мисли... По този начин нашият агрегат ще започне да се обучава. Няма да успеете и гък да кажете, когато той ще започне сам да печата. Ето ви една рублика като високопланинска надбавка и вървете в библиотеката за Брем...“

Еделвайс препусна към библиотеката, а ние, поободрени донякъде от тази малка победа над местните стихии – първата ни победа на седемдесет и шестия етаж, – поехме своя път, зарадвани, че с Еделвайс вече е свършено завинаги, че дебелоглавото старче повече няма да ми се мотае в краката и да ме тормози с глупостта си, а мирно и тихо ще си седи пред „Ремингтъна“, ще чука по клавишите и с изплезен език ще изписва на ръка латинските букви. Ще има дълго да чука и да изографисва буквите, а когато свършим с шестте тома на Брем, без никакво прекъсване ще продължим с трийсетте тома на Чарлз Дикенс, а сетне, ако е рекъл господ, ще се заемем с деветдесеттомното издание на събраните съчинения на Лев Николаевич с всичките писма, статии, бележки и коментари...

Когато влязохме в стаята за заседания, комендантът четеше нещо на глас, а каналджиите заедно с Избегало слушаха и кимаха. Тихичко си седнахме на местата, стегнахме се и също се заслушахме. Известно време нищо не разбирахме, пък и много-много не се напъвах ме да проумея за какво става дума, но съвсем скоро се изясни, че днес Тройката се е заела да разглежда жалбите, заявленията и информационните съобщения от населението. На времето Федя ни беше разказал, че това мероприятие се провежда всяка седмица.

На нас ни се падна да изслушаме няколко писма.

Учениците от село Вуняково даваха сведения за местната баба Зоя. Всички казвали, че тя е вещица, че заради нея реколтата била лоша, и тя била превърнала своя внук, бившия отличник Василий Кърмачкин, в

хулиган и двойкаджия, защото предал крака и за вторични суровини. Учениците молеха да се изясни въпросът с тази вещица, в която те като пионери не вярвали, и учените да обяснят научно как тя погубва реколтата и как превръща отличниците в двойкаджии, и не били могло да ѝ се обърнат полюсите от плюс на минус, така че тя да превръща двойкаджиите в отличници.

Група туристи видяла оттатък Репеите зелен скорпион, голям колкото крава. С помощта на някакво тайнствено излъчване скорпионът приспал дежурните и се скрил в гората, като отмъкнал храната им за цял месец. Туристите си предлагаха услугите да заловят чудовището при условие, че им бъдат изплатени пътните разноски.

Жителят на град Гмежскорпион П. П. Заядливи се жалваше от своя съсед, които втора година му отмъквал млякото с помощта на специална апаратура. Той настояваше да се намери начин съседът му да бъде обуздан.

Друг жител на Гмежскорпион, гражданинът С. Т. Кръшнодевицин, изразяваше възмущението си, че разни чудовища ходели по нужда в градската градина и така я били оплескали, че човек вече нямало къде да се разхожда. Виновен за всичко това бил комендантът Зъбко, който използвал отпадъците от кухнята в колонията, за да изхранва трите си лични свине и онзи търтей, безработния си зет.

Селският лекар от Сиромахово съобщаваше, че при операция на коремната кухня на гражданина Броненосов (115-годишен) открил в израстъка на сляпото му черво древна согдийска монета. Лекарят насочваше вниманието на обществеността върху факта, че покойният Броненосов никога не е бил в Средна Азия и никога по-рано не е виждал намерената монета. В останалите четирийсет и две страници от писмото си високоерудираният ескулап излагаше своите съображения относно телепатията, телекинезата и четвъртото измерение. Приложени бяха диаграми, таблици и снимки на аверса и реверса на тайнствената монета в естествена големина.

Мероприятието се осъществяваше съсредоточено и без излишно бързане. След прочитане на всяко писмо настъпваше продължителна пауза, запълвана от дълбокомислени междуметия. После Лавър Федотович очукваше и продухваше своята „Херцеговина Флор“, насочваше погледа си към Избегало и се осведомяваше какъв проект за отговор може да докладва на Тройката другарят научен консултант. Избегало се усмихваше широко с червените си устни, с две ръце поглаждаше брадата си и, молейки за разрешение да не става, разгласяваше изисквания проект.

Той не разглеждаше кореспондентите на Тройката, предлагайки им някакво разнообразие, а нагаждаше в съответния род и число стандартната форма на отговор:

„Уважаеми(а) гр...! Получихме и прочетохме вашето интересно писмо. Съобщаваните от вас факти са известни на науката и не представляват интерес за нея. Въпреки това горещо ви благодарим за вашата наблюдателност и ви пожелаваме успех в работата и в личния живот.“

Следваше подпис. И край. Според мен това беше най-доброто от всички изобретения на Избегало. Всеки ще изпита огромно удоволствие, изпращайки такова писмо в отговор на съобщението, че „гр. Киселезкин проби дупка в моята стена и пуска през нея отровни газове“.

Но машината продължаваше да работи с угнетяваща монотонност. Комендантът си опяваше гъгниво и еднообразно, Лавър Федотович сито и доволно изреваваше, а Избегало примляскваше. Всичко взе да ми става страшно безразлично. Съзнавах, че се скапвам, че затъвам в люшкащото се тресавище на духовната ентропия, но вече бях загубил всякакво желание да се боря. „Добре де – мислех си вяло. – Че какво толкова е станало. Хората могат и така да живеят. Всяко разумно нещо е действително, а всяко действително нещо е разумно. И щом е разумно, значи е добро. А тъй като е добро, то почти сигурно е и вечно... И всъщност каква е разликата между Лавър Федотович и Фьодор Симеонович? И двамата са безсмъртни, и двамата са всемогъщи. И защо се карат? Не мога да го проумея... От какво всъщност се нуждае човек? Да разкрива някакви си загадъчни тайни? Не, притрябвали са ми. От знания? Че за какво са ми знания при такава голяма заплата? Работата при Лавър Федотович дори има някои предимства. Самият той не мисли и други те не кара да мислят. Не допуска сътрудниците му да се преуморяват – добър човек е, внимателен... Покрай него не е трудно да направиш и кариера, да изместиш Заврънкулкис, Головодов – че колко струват те наистина... Виж ги какви глупаци са, само подронват авторитета на началството. А авторитетът трябва да се издига. Щом господ не е дал ум на началството, трябва да му осигуриш поне авторитет. Ти на него – авторитет, а той на тебе – всичко останало. Главното е да станеш потребен, полезен... дясната ръка или в краен случай лявата...“

И сякаш да си загина, отровен от зловещите еманации на Големия кръгъл печат и на бандата каналджии, и в най-добрия случай сякаш да доживее дните си като експонат в нашия институтски вивариум. И Едик щеше да загине. Той още се дърпаше, продължаваше да позира, но

всичко това беше само привидно, всъщност, както той по-късно ми призна, в това време вече мечтаел да измести Избегало и да получи мястото за строеж във вилната зона.

Да, щяхме да загинем. Щяха да ни стъпчат, възползувайки се от нашето отчаяние и падналият ни дух. Но в един от тези страшни мигове беззвучен гръм разтреса Вселената около нас. Опомнихме се. Вратата беше широко разтворена. На прага стояха Фьодор Симеонович и Кристобал Хозевич. Те бяха неопишимо разгневени. Те бяха бесни. Там, където попадеше погледът им, стените задимяваха, а стъклата се разтапяха. Лумна и се сгромоляса лозунгът за народа и сензациите. Сградата се тресеше и вибрираше, паркетът настръхна като перушина, а столовете приклегнаха на отмалелите си от ужас крака. Всичко това беше непоносимо и Тройката не го понесе.

Като се побутваха един друг с разтреперени длани, Головодов и Заврънкулкис запищяха в хор: „Не съм аз! Той е виновен!“, а в следващия миг жълтата пара, в която се превърнаха, се разсея и от тях не остана и помен.

Професор Избегало промълви: „Мон дийо“, мушна се под своята масичка и като измъкна оттам грамадна чанта, я подаде на гръмовержците с думите: „Такова... всички материали за тия негодници съм ги събрал значи тука, ето ги на, *матриалчетата* де!“

Комендантът ревностно си разкъса яката и падна на колене.

Усещайки, че нещо става около него, Лавър Федотович взе да си върти неспокойно врата и се надигна, като опря длани в зеленото сукно.

Фьодор Симеонович се приближи до нас, обгърна ни раменете и ни притисна до необятната си утроба.

– Хайде-хайде – избоботи той, когато, чукнали си главите, се притиснахме в него. – Н-няма страшно, юнаци... Все пак т-три дни издържахте... Браво на вас...

През пелената от сълзи, бликнали в очите ми, Видях как зловещо играйки си с бастуна, Кристобал Хозевич се приближи до Лавър Федотович и едва чуто му заповяда:

– Махай се!

Лавър Федотович бавно се учуди.

– Обществеността... – понечи да каже той.

– Вън!!! – изрева Хунта.

За миг те се спогледаха втренчено. После по лицето на Лавър Федотович взе да се изписва някакво човешко изражение – срам, страх, или може би злоба. Без да бърза, той прибра председателските си

принадлежности в чантата и продума:

– Има предложение: предвид особените обстоятелства заседанието на Тройката да се прекъсне за неопределен срок.

– Завинаги – каза Кристобал Хозевич, слагайки бастуна си напреки на масата.

– Гррмм... – усъмни се Лавър Федотович.

Без да поглежда към никого, той Величествено заобиколи масата, тръгна към Вратата и преди да се оттегли, събщи:

– Има мнение, че пак ще се срещнем в друго време и на друго място.

– Едва ли – презрително рече Хунта и откъсна крайчето на пурата си.

Но ние наистина се срещнахме с Лавър Федотович в съвсем друго време и на друго място. Това впрочем е съвсем друга история.

КРАЙ

© 1968 Аркадий Стругацки
© 1968 Борис Стругацки
© 1993 Милан Асадуров, превод от руски

Аркадий Стругацкий, Борис Стругацкий
Сказка о Тройке, 1968

Сканиране, разпознаване и последна редакция: NomaD, 30 април 2007 г.

Публикация:

Аркадий Стругацкий, Борис Стругацкий
Сказка о Тройке
Журнал „Ангара“, 1968 г.

© Издателска къща „Дизайн“ – Варна
© Милан Асадуров, превод, 1993 г.

Издателска къща „Дизайн“ – Варна благодарни на колегите от „Сталкер“ за съдействието при издаването на тази книга.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2825>]